

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیهما السلام

www. **Ghaemiyeh** .com
www. **Ghaemiyeh** .org
www. **Ghaemiyeh** .net
www. **Ghaemiyeh** .ir

پرتو رشتاقان

اثر سید محمد بنی ہاشمی

بہ قلم لیلا طباطبائی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نیایش مشتاقان

نویسنده:

لیلا طباطبایی

ناشر چاپی:

منیر

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۱۳	نیایش مشتاقان
۱۳	مشخصات کتاب
۱۳	مقدمه
۱۳	۱- نیاز، بر درگاه بی نیاز
۱۴	۲- اهمیت دعا در مورد امام زمان علیه السلام
۱۶	۳- این کتاب
۱۶	۴- موضوعات فصل ها
۱۶	۵- تقدیر
۱۶	فصل ۱: جایگاه اعتقادی دعا
۱۶	اشاره
۱۶	معنای دقیق عبادت
۱۷	دعا، برترین عبادت
۱۷	دعا محبوب ترین کار و ترک آن مبعوض ترین عمل
۱۷	فضل الهی در گشودن باب دعا
۱۷	دعا بهترین راه تقرب به خدا
۱۸	انگیزه دعا: محتاج بودن به خداوند
۱۹	دعا، مغز عبادت
۱۹	تعمیم دعا به امور کوچک و بزرگ
۱۹	یکسان بودن حال بلا و عافیت در لزوم دعا
۲۰	برتری دعا بر تلاوت قرآن
۲۰	الهام و اعطای دعا
۲۰	ترک دعا، معصیت و گناه

- ۲۱ ..... لزوم فراگیر شدن دعا در همه شؤون زندگی
- ۲۱ ..... منافات نداشتن دعا با کار و زندگی
- ۲۲ ..... فصل ۲: آثار و نتایج دعا
- ۲۲ ..... بهترین آثار و نتایج دعا
- ۲۲ ..... ۱- وسیله پیروزی و مایه دلگرمی (سلاح)
- ۲۳ ..... ۲- سرازیر شدن روزی (روزی مادی و معنوی)
- ۲۴ ..... دعا به همراه تلاش برای تحصیل روزی
- ۲۴ ..... اشاره
- ۲۵ ..... ۳- شفای همه دردها
- ۲۵ ..... ۴- رسیدن به موفقیت و رستگاری
- ۲۶ ..... ۵- رفع بلاهای نازل شده
- ۲۷ ..... ۶- دفع بلای مقدر
- ۲۸ ..... ۷- دفع بلای غیر مقدر
- ۲۹ ..... گناه: منشأ بلا و مصیبت
- ۲۹ ..... طلب مغفرت و عافیت
- ۳۰ ..... فصل ۳: معنای اجابت دعا
- ۳۰ ..... اشاره
- ۳۰ ..... معنای عام اجابت
- ۳۱ ..... انواع اجابت مثبت
- ۳۱ ..... اشاره
- ۳۱ ..... ۱- برآوردن حاجت در دنیا
- ۳۱ ..... ۲- عطای بهتر
- ۳۱ ..... ۳- رفع بلا یا دفع شر
- ۳۲ ..... ۴- کفاره گناهان

- ۳۲ ..... ۵- ذخیره آخرت
- ۳۳ ..... اجابت نکردن مثبت دعا
- ۳۳ ..... تعجیل منفی در اجابت دعا
- ۳۴ ..... انواع تأخیر در اجابت
- ۳۴ ..... نمونه هایی از تأخیر اجابت در دنیا
- ۳۴ ..... نهی از استعجال در اجابت دعا
- ۳۵ ..... باز بودن باب اجابت دعا
- ۳۵ ..... مخفی بودن اجابت در دعاها
- ۳۵ ..... شرایط اجابت دعا
- ۳۶ ..... شرایط دعاکننده
- ۳۶ ..... ۱- معرفت خداوند
- ۳۶ ..... ۲- تقوا- وفا به عهد الهی
- ۳۷ ..... ۳- کسب حلال
- ۳۷ ..... ۴- دعا در حال عافیت
- ۳۸ ..... شرط اول دعا: اقبال قلبی
- ۳۸ ..... شرط دوم دعا: رقت قلب
- ۳۸ ..... موانع اجابت
- ۳۸ ..... ۱- پاک نبودن دل
- ۳۹ ..... ۲- حق الناس
- ۳۹ ..... ۳- گناه
- ۴۰ ..... ۴- مخالفت با حکمت
- ۴۱ ..... ۵- کوتاهی در ایجاد اسباب
- ۴۱ ..... ۶- ترک امر به معروف و نهی از منکر
- ۴۱ ..... ۷- اهل شراب یا آلات موسیقی یا قمار بودن

- اجابت شندگان ۴۲
- اشاره ۴۲
- ۱- دعا یا نفرین پدر در حق فرزند ۴۲
- ۲- دعا یا نفرین مظلوم ۴۲
- ۳- دعا یا نفرین مؤمن در حق کسی که به او نیکی یا بدی کرده است ۴۳
- ۴- دعای امام عادل در حق رعیت ۴۳
- ۵- دعای فرزند نیکوکار در حق پدرش ۴۳
- ۶- دعای عمره گزار ۴۴
- ۷- دعای روزه دار ۴۴
- ۸- دعای حج گزار ۴۴
- ۹- دعای جهادکننده در راه خدا ۴۵
- ۱۰- دعای مریض ۴۵
- ۱۱- دعا پشت سر دیگران ۴۵
- ۱۲- دعای فقیر مؤمن ۴۵
- ۱۳- دعای کودکان امت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم ۴۶
- ۱۴- دعای مسافر ۴۶
- ۱۵- دعای قاری قرآن ۴۶
- فصل ۴: آداب دعا ۴۷
- ۱- یأس از خلق ۴۷
- ۲- رضا به قضای الهی ۴۷
- ۳- یقین به اجابت ۴۷
- ۴- مقدم کردن نماز ۴۷
- اشاره ۴۸
- نماز مستحب ۴۸

- ۴۸ ..... نماز واجب
- ۴۸ ..... ۵- شروع با بسم الله الرحمن الرحيم
- ۴۸ ..... ۶- مقدم کردن حمد و ثنای خداوند
- ۴۹ ..... ۷- یاد کردن از نعمتهای خدا و شکر آنها
- ۴۹ ..... ۸- صلوات بر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم، و آل او علیهم السلام
- ۴۹ ..... ۹- توسل به اهل بیت علیهم السلام
- ۵۰ ..... ۱۰- اقرار به گناهان و استغفار از آنها
- ۵۰ ..... ۱۱- تعمیم دادن در دعا
- ۵۰ ..... ۱۲- دعا کردن پنهانی
- ۵۰ ..... ۱۳- جمعی دعا کردن
- ۵۱ ..... ۱۴- اصرار و الحاح در دعا
- ۵۱ ..... ۱۵- گریستن (بکاء)
- ۵۱ ..... ۱۶- زمان مناسب برای دعا
- ۵۲ ..... ۱۷- مکان مناسب برای دعا
- ۵۲ ..... اشاره
- ۵۲ ..... ۱- مسجدالحرام
- ۵۲ ..... ۲- حائر حسینی
- ۵۳ ..... ۱۸- در دست داشتن انگشتر عقیق و فیروزه
- ۵۳ ..... فصل ۵: انگیزه ها و محتوای دعا برای امام زمان علیه السلام
- ۵۳ ..... انگیزه ها و محتوای دعا برای دیگران
- ۵۳ ..... اشاره
- ۵۳ ..... ۱- شفقت و رحمت
- ۵۳ ..... ۲- تلافی کردن احسان
- ۵۳ ..... ۳- چشم دوختن به احسان

- ۴- بزرگداشت و اظهار تواضع ۵۴
- ۵- پاسخ به التماس دعا ۵۴
- انطباق مطالب فوق بر امام عصر علیه السلام ۵۴
- ۱- دعای شفقت و رحمت برای امام زمان علیه السلام ۵۴
- ۲- دعا برای امام عصر علیه السلام برای تلافی کردن احسان ایشان ۵۵
- اشاره ۵۵
- الف و ب) دعا در حقّ دوستان و برای دفع دشمنان ۵۵
- ج) حلم آن حضرت نسبت به مؤمنان ۵۵
- د) افاضات علمی به مؤمنان ۵۵
- هـ) شفاعت امام علیه السلام در حقّ ما ۵۵
- ۳- دعا در حقّ امام عصر علیه السلام از روی امید به احسان ایشان ۵۶
- ۴- دعا برای امام زمان علیه السلام به انگیزه تعظیم و بزرگداشت ایشان ۵۶
- ۵- دعا در حقّ ولیّ عصر علیه السلام در پاسخ به التماس دعای ایشان ۵۷
- برخی مضامین دعا برای امام عصر علیه السلام ۵۷
- اشاره ۵۷
- ۱- دعا برای رفع شرور از امام زمان علیه السلام ۵۷
- ۲- دعا در جهت حفظ امام علیه السلام ۵۷
- ۳- دعا برای دوستان و به زیان دشمنان امام علیه السلام ۵۸
- ۴- دعا برای شادی امام علیه السلام به خاطر رعیتش ۵۸
- ۵- دعا برای تعجیل فرج امام علیه السلام ۵۸
- فصل ۶: ضرورت دعا برای تعجیل فرج امام عصر علیه السلام ۵۹
- اشاره ۵۹
- الف) رفع بلای غیبت به وسیله دعا ۵۹
- تذکّر به بلا و مصیبت غیبت ۵۹

- ۵۹ ..... احساس نیاز به دعا برای تعجیل فرج
- ۵۹ ..... سستی نکردن در مورد این دعا
- ۶۰ ..... اطمینان به نزدیک شدن ظهور
- ۶۰ ..... یقین به اجابت دعای تعجیل فرج
- ۶۰ ..... تأثیر اعتقاد به خدایی بودن امر ظهور در کیفیت دعا برای آن
- ۶۱ ..... (ب) اطاعت امر امام علیه السلام به کثرت دعا
- ۶۱ ..... اشاره
- ۶۱ ..... مقدمه اول: عدم احتیاج امام زمان علیه السلام به دعاهاى ما
- ۶۱ ..... مقدمه دوم: فایده بخش بودن دعای ما در حق امام علیه السلام به برکت خود ایشان
- ۶۲ ..... فصل ۷: آثار و فوائد دعا در حق حضرت ولّی عصر علیه السلام
- ۶۲ ..... اشاره
- ۶۲ ..... الف) فوائد دعاهاى ما برای امام عصر علیه السلام
- ۶۲ ..... ۱- رفع و دفع بلايا از امام عصر علیه السلام به دعای ما
- ۶۲ ..... ۲- بالا رفتن مقام امام زمان علیه السلام به دعای ما
- ۶۳ ..... ۳- جلو افتادن ظهور امام علیه السلام به دعای ما
- ۶۳ ..... (ب) فایده دعا در حق امام زمان علیه السلام برای دعاکننده
- ۶۵ ..... فصل ۸: چگونگی دعا برای امام مهدی علیه السلام
- ۶۵ ..... اشاره
- ۶۵ ..... ۱- یأس کامل از خلق
- ۶۶ ..... ۲- اقبال قلبی در دعا
- ۶۶ ..... ۳- رقت قلب
- ۶۷ ..... ۴- تحصیل تقوا و تهذیب نفس
- ۶۷ ..... ۵- به عهده نداشتن حق الناس
- ۶۷ ..... ۶- معرفت به امام عصر علیه السلام و شکر نعمت وجود ایشان

- ۶۸ ..... ۷- الحاح و اصرار و دوری از سستی
- ۶۸ ..... اشاره
- ۶۸ ..... عوامل مؤثر در پیدایش حالت اصرار در دعا
- ۶۸ ..... شیوه های اصرار در دعا
- ۶۸ ..... ۱- اصرار در کمیت دعا
- ۶۸ ..... ۲- اصرار در کیفیت دعا
- ۶۹ ..... ۸- بکاء، ضجّه، تضرّع و ابتهال
- ۶۹ ..... اشاره
- ۶۹ ..... چگونگی پیدایش حال ضجّه و تضرّع
- ۶۹ ..... ۹- دعا در حالات مختلفی که وعده اجابتش داده شده
- ۷۱ ..... ۱۰- نیابت از زندگان و مردگان
- ۷۱ ..... اشاره
- ۷۲ ..... الف- دعاهای غیر مأثور
- ۷۲ ..... ب- دعاهای مأثور
- ۷۲ ..... فصل ۹: دعای مأثور و غیر مأثور برای امام زمان علیه السلام
- ۷۲ ..... اشاره
- ۷۳ ..... اهتمام ائمه طاهرين عليهم السلام به دعا در حق امام عصر عليه السلام
- ۷۳ ..... گزیده ای از دعاهای مأثور در حق امام عصر علیه السلام
- ۷۵ ..... فهرست منابع
- ۷۷ ..... دیگر آثار مؤلف
- ۷۸ ..... درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

نیایش مشتاقان

مشخصات کتاب

سرشناسه: طباطبایی، لیلا، ۱۳۲۵ -
 عنوان و نام پدیدآور: نیایش مشتاقان: جایگاه دعا در زندگی امروز خلاصه کتاب مناجات منتظران اثر سیدمحمد بنی هاشمی / به قلم لیلا طباطبایی.
 مشخصات نشر: تهران: منیر، ۱۳۸۹.
 مشخصات ظاهری: ۱۵۲ ص.
 شابک: ۲۲۰۰۰ ریال: ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۹-۱۹۶-۴
 وضعیت فهرست نویسی: فیپا
 یادداشت: کتاب حاضر برداشتی از کتاب "مناجات منتظران" اثر محمد بنی هاشمی است.
 عنوان دیگر: مناجات منتظران.
 موضوع: محمد بن حسن (عج)، امام دوازدهم، ۲۵۵ق. - - دعاها
 موضوع: دعا
 موضوع: دعا - - تاثیر
 شناسه افزوده: بنی هاشمی، محمد، ۱۳۳۹ - . مناجات منتظران
 رده بندی کنگره: BP۲۶۶/ط۱۷ن۹ ۱۳۸۹
 رده بندی دیویی: ۲۹۷/۷۷
 شماره کتابشناسی ملی: ۱۹۲۳۲۹۳

مقدمه

۱- نیاز، بر درگاه بی نیاز

بسم الله الرحمن الرحيم

جایگاه دعا

در زندگی منتظران امام عصر علیه السلام

خلاصه کتاب «مناجات منتظران»

اثر: دکتر سیدمحمد بنی هاشمی

به قلم: م. طباطبایی

سپاس خدای را که قلبها را با دعا زنده گردانید و جانها را با ندای ایمانش آرامش بخشید و با مناجاتش، لذت سخن گفتن با خود را به بندگانش چشانیید.

کدام ارزش از این برتر است و کدامین نعمت با این امر برابری می کند که پروردگار بزرگ، به بنده اش اجازه دهد تا بنده او را مخاطب خود قرار دهد و آنچه را می خواهد از او بطلبد. دعا از بزرگ ترین عبادات و عظیم ترین وسیله برای دفع بلاها و بهترین راه

برای طلب خیرات است.

همچنان که قرآن و روایات، انسان را به دعا کردن فرا می‌خوانند و نتایج آن را بیان می‌دارند، عقل آدمی نیز خود بهترین محرک انسان بدین امر است. زیرا دعا ریشه در اعماق وجود آدمی دارد و از گرایشهای اصیل و حقیقی بشر به شمار می‌رود. در واقع، انسان در دریای بیکران جهان هستی، چون قطره آبی است که سرگردان و ناتوان؛ سرگردان

{صفحه ۱۵}

در جهت یافتن راهی روشن، و ناتوان و عاجز در برابر امواج حوادث و ناکامی‌ها. و تنها با اتصال و پیوند یافتن با آفریننده، آن سرچشمه بیکران اقیانوس حیات، و توکل و تمسک به منبع واقعی قدرتها و کمالات است. که مفهوم عجز و فقر در هم می‌شکند و قلب آدمی کانونی مطمئن و تسلی بخش می‌گردد و می‌تواند با اعتماد و اطمینان هرچه بیشتر و بهتر به سوی آینده، گام بردارد.

آن گاه که آدمی از همه جا دیده می‌برد، و خسته و ناتوان می‌گردد، آن هنگام که بالهای امید او در هم می‌شکند، آن زمان که با وجود تمامی وسایل متعارف و اسباب و قوای مادی، بازمانده و مأیوس می‌شود، بی‌اختیار، دست نیاز به سوی کسی که منبع تمامی قدرتهاست، برمی‌دارد و از او یاری و مدد می‌جوید.

۲- اهمیت دعا در مورد امام زمان علیه السلام

بر کسانی که اهل رجوع به احادیث اهل بیت علیهم السلام در موضوع غیبت امام عصر علیه السلام هستند، مخفی نیست که از دیدگاه پیشوایان گرانقدر ما مهم ترین خطر در این زمان، از دست رفتن ایمان و تباه شدن عقاید صحیح است. به همین جهت، امامان علیهم السلام با تعابیر مختلف، نسبت به لغزش اهل ایمان و لزوم توجه به راههای نجات از این خطر هشدار داده‌اند. هیچ انسان غیر معصوم - اعم از درس خوانده و درس ناخوانده - نمی‌تواند خود را از وقوع در آنچه به «هلاکت در عصر غیبت» تعبیر فرموده‌اند، مصون و محفوظ بپندارد. از این رو، انسان عاقل بیشترین هم و غم خود را در راه شناسایی بیشتر این خطر و

{صفحه ۱۶}

راههای نجات و مصونیت از آن، صرف کند.

این خطر همان امری است که صدها سال پیش، مولای دلسوز ما حضرت امام جعفر صادق علیه السلام را به گریه و اشک و ماتم نشانده بود؛ آنجا که وقتی برخی از دوستان ایشان خدمتشان رسیدند و علت ناراحتی شدید حضرتش را جویا شدند، به آنان فرمودند:

غیبت قائم ما علیه السلام و دیرکرد او و گرفتار شدن مؤمنان در آن زمان و پدید آمدن شک و تردیدها به سبب طولانی شدن غیبت وی و برگشتن بیشتر آنان از دین خود علت ناراحتی شدید و گریان شدن من است. (۱)

با رجوع به رهنمودهای گرانقدر امامان علیهم السلام بر ما روشن می‌شود که ایشان در این خصوص، به سه محور اصلی و اساسی اشاره کرده‌اند که بیشترین تأثیر را در حفظ و نگه داشتن مؤمنان از خطرات زمان غیبت دارد. در میان این سه، یکی ریشه و مادر دوتای دیگر است که همان «معرفت امام عصر علیه السلام» است به طوری که همه خیرها و برکتها از آن ناشی و نتیجه می‌شود. اهمیت این «معرفت» چنان است که فرموده‌اند:

کسی که با معرفت امامش بمیرد، از درک نکردن زمان ظهور ضرری نمی‌کند و کسی که با معرفت امامش بمیرد، مانند کسی است که به همراه حضرت قائم علیه السلام در خیمه ایشان [آماده دفاع و جانفشانی در رکاب حضرتش] بوده باشد. (۲)

از این رو، می‌توان ادعا کرد که مهم ترین تکالیف مؤمنان در زمان غیبت، همین دو وظیفه است: انتظار و دعا.

*****

۱- کمال الدین، باب ۳۳، ح ۵۱.

۲- اصول کافی، ج ۱، ص ۳۷۱، کتاب الحجّه، باب أنّه من عرف امامه...، ح ۵.

{صفحه ۱۷}

در مورد اهمّیت وظیفه اوّل (انتظار) می توان به فرمایش زین العابدین علیه السلام به ابو خالد کابلی اشاره کرد که فرمودند: ای ابو خالد، همانا اهل زمان غیبت او (حضرت مهدی علیه السلام) که به امامتش اعتقاد دارند و در انتظار ظهورش هستند، از مردم همه زمانها بهترند... (۱).

و در مورد وظیفه دوم، امام حسن عسکری علیه السلام به احمد بن اسحاق فرمودند:

قسم به خدا، او (امام زمان علیه السلام) غیبتی خواهد داشت که در آن، تنها کسانی از تباهی (در دین و ایمان) نجات می یابند و [اولاً] به لطف خداوند در اعتقاد به امامت او ثابت قدم بمانند و [ثانیاً] در آن زمان، به توفیق الهی، اهل دعا برای تعجیل فرج وی باشند. (۲)

چنان که در احادیث ائمه علیهم السلام اشاره شد، انتظار فرج و دعا برای تعجیل فرج، هر کدام مصداق «فرج» برای شخص منتظر و دعاکننده دانسته شده اند. از حضرت صادق علیه السلام نقل شده است که فرمودند:

کسی که این امر (امامت و ظهور آن) را بشناسد، به سبب انتظار کشیدن برای آن، برایش فرج حاصل می شود. (۳)

در این سخن، با بیان ارتباط زیبایی که بین معرفت امام و انتظار فرج ایشان است، خود انتظار را منشأ فرج منتظر دانسته اند. نظیر همین تعبیر در مورد دعا برای تعجیل فرج امام عصر علیه السلام نیز در فرمایشی از خود ایشان نقل شده است:

*****

۱- کمال الدین، باب ۳۱، ح ۲.

۲- همان، باب ۳۸، ح ۱.

۳- اصول کافی، کتاب الحجّه، باب أنّه من عرف امامه...، ح ۳.

{صفحه ۱۸}

برای تعجیل فرج، زیاد دعا کنید که فرج شما در همین است. (۱)

حال، کیست که نداند حجّت خدا حضرت صاحب الامر - عجل الله تعالی فرجه الشریف - بزرگ ترین حق را بر گردن ما دارند. همان عزیز بزرگوار که واسطه فیض الهی اند و آنچه از الطاف و خیرات و برکات به ما می رسد، از دست مبارک ایشان است. پس اگر دعا برای پدر خویش را بر خود لازم می دانیم، فراموش نکنیم که پدر مهربان همه مؤمنین عالم، حضرت ولی عصر علیه السلام است و دعا برای آن «والد شفیق» لازم تر و ضروری تر است. وقتی دعاگوی برادران دینی خویش هستیم، به یاد داشته باشیم که «برادر راستین» امام زمان ما هستند؛ همان برادری که گویی نیمه دیگر برادرش است. پس، از دعا برای چنین برادر عزیزی غفلت نکنیم.

اگر برای غریبان و مظلومان عالم، دست به دعا برمی داریم، بدانیم که «غربت» به حق، در مورد آن وجود مقدّس صدق می کند و بزرگ ترین مظلوم عالم، هم اوست. پس برای پایان غربت و مظلومیتش، تضرّع کنیم.

و آن هنگام که برای گرفتاران اندوهگین دعا می کنیم، از یاد نبریم که سینه آن امام بیش از همه، متحمّل بار غم و اندوه است؛ زیرا دوستان و پیروان خویش را مبتلا به گناه و نافرمانی خدا می بیند. به راستی کدام اندوهگینی را می شناسید که گرفتاری اش، دوازده قرن به طول انجامیده باشد!

*****

۱- بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۹۲، ح ۷، به نقل از احتجاج.

{صفحه ۱۹}

۳- این کتاب

خدای را سپاس که توفیق یافتیم کتاب «مناجات منتظران» نوشته جناب آقای دکتر بنی هاشمی را در یک جلد خلاصه کنیم. البته فصل پنجم از جلد اول آن را به علت تخصصی بودن، خلاصه نکرده ایم. علاقه مندان برای مطالعه این فصل می توانند به اصل کتاب مراجعه فرمایند.

۴- موضوعات فصل ها

مطالب فصل های ۱ تا ۴ مربوط به آداب کلی دعا کردن است و فصل های ۵ تا ۹ (معادل فصول ۱ تا ۵ جلد دوم مناجات منتظران) مربوط به دعا برای امام عصر علیه السلام می باشد.

۵- تقدیر

از عزیزانی که به صورت خالصانه کوشیدند، تا این مجموعه آماده گردد، نهایت قدردانی را داریم و از خداوند می خواهیم که آنان را جزء دعاکنندگان خاصّ امام عصر ارواحنا فداه قرار دهد.

والسلام- بهار ۱۳۸۹

میلاذ حضرت صدّیقه طاهره علیها السلام

طباطبایی حسینی

{صفحه ۲۰}

فصل ۱: جایگاه اعتقادی دعا

اشاره

شناخت جایگاه اعتقادی دعا در قرآن و روایات، ابزاری است برای به دست آوردن شناخت کاملی از آن. یکی از بهترین معرفّهای جایگاه اعتقادی دعا کلام امام باقر علیه السلام است که می فرمایند: «دعا برترین عبادات است.» (۱)

معنای دقیق عبادت

برای روشن شدن مفهوم برترین عبادت، نخست باید معنای دقیق عبادت را بدانیم. عبادت به معنای غایت خاکساری و فروتنی و فرمانبرداری است و تنها در برابر کسی انجام می شود که فضل و احسان او نسبت به انسان، بی نهایت است. از این رو، عبادت تنها در برابر خدا جایز است. اعمالی چون نماز، روزه، حج و ... همگی مصادیق عبادت اند. و اینهارا تحت عنوان اعمال عبادی می شناسیم. روح همه اینها همان حقیقت عبادت است و فقط شکل و ظاهرشان با هم تفاوت دارند.

*****

۱- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب فضل الدعاء و الحثّ علیه، ح ۱.

{صفحه ۲۳}

دعا، برترین عبادت

دعا بالاترین مظهر خضوع و اظهار کوچکی در پیشگاه خداوند است. بنده در حال دعا کردن، ناداری خود را در برابر معبودش، بهتر از حالات دیگر وجدان می‌کند و آن گاه که خدای خود را می‌خواند، با همه وجود، احتیاج خود را به خالقش اظهار می‌دارد. باتوجه به معنای عبادت، هرچه انسان کوچکی و فقر خود را در برابر خداوند، بیشتر وجدان کند، معنای عبادت - که همان اظهار خاکساری و فروتنی است - بیشتر و عمیق تر صدق می‌کند.

دعا و خواندن همراه با اظهار خضوع در مقابل دیگری عبادت محسوب نمی‌شود بلکه مهم نوع اعتقادی است که دعاکننده در مورد کسی که او را می‌خواند در دل دارد.

دعا محبوب‌ترین کار و ترک آن مبعوض‌ترین عمل

امام صادق علیه السلام از امیرالمؤمنین علیه السلام نقل فرمودند:

محبوب‌ترین اعمال نزد خدای - عزوجل - در زمین دعاست. (۱) و امام محمد باقر علیه السلام فرمودند:

هیچ کس نزد خدای عزوجل مبعوض تر نیست از آن که از عبادت او استکبار ورزد و از او چیزی طلب نکند. (۲) و همان طور که گفته شد دعا از برترین عبادات است.

استکبار از دعا کردن، یک نوع انکار قلبی نسبت به همه کاره بودن

*****

۱- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب فضل الدعاء و الحثّ علیه، ح ۸.

۲- همان، ح ۲.

{صفحه ۲۴}

خدا در رفع نیازهای انسان است. و به همین جهت، نزد پروردگار، مبعوض‌ترین عمل به حساب می‌آید.

فضل الهی در گشودن باب دعا

اظهار خضوع و دعا کردن در برابر خدا و به تعبیری دیگر، «گدایی کردن» از خالق، هرگز برای انسان سرافکنندگی و خواری نیست؛ بلکه به عنایت خاصّ خداوند، به بنده این توفیق داده می‌شود و هرکس چنین عطایی یابد، به داشتن آن افتخار نماید. حقیقت این است که خداوند از روی فضل، به بندگان خود اجازه داده است که او را بخوانند و بدون وجود مانع، با ربّ خود سخن بگویند. امیرالمؤمنین علیه السلام در نامه ای به فرزند خویش چنین فرمودند:

بدان همان کسی که گنجینه‌های آسمانها و زمین به دستش است، به تو اجازه دعا داده و برایت اجابت را تضمین کرده و دستور فرموده از او بخواهی تا به تو عطا فرماید... و میان تو و خودش، حاجب و مانعی قرار نداده است... پس با صدور اجازه سؤال به تو، کلیدهای گنجینه‌هایش را در دست گذاشته است. (۱)

دعا بهترین راه تقرب به خدا

امام صادق علیه السلام فرمودند:

بر شما باد به اینکه اهل دعا باشید؛ زیرا از هیچ طریقی مانند آن، به خدا تقرّب پیدا نمی کنید. بنابراین، کسی که اهل دعا شود، طبق فرمایش امام صادق علیه السلام به

*****

۱- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۳۰۱، به نقل از نهج البلاغه.

{صفحه ۲۵}

بالاترین درجات تقرّب نائل می شود. امام صادق علیه السلام در ادامه فرمایش خود فرمودند:

کوچک بودن یک چیز مانع دعا و درخواست آن نشود؛ چون برآوردن نیازهای کوچک به دست همان کس است که نیازهای بزرگ را آورده می کند. (۱)

اگر کسی همان طور که در شفای بیماری سرطان، امیدش به خداوند است، در بیماری سرماخوردگی هم همان طور باشد و بداند این دو بیماری در قدرت شفا دهنده، تفاوتی با هم ندارند یا خداوندی که می تواند پول هنگفتی را در یک روز به ما برساند، همان خدایی است که هزینه غذای یک روز را تأمین می کند، اگر کسی همین اعتقاد را در خود تقویت کند، حال دعا کردن در او زیاد می گردد و اهل دعا می شود و به خداوند تقرّب پیدا می کند.

انگیزه دعا: محتاج بودن به خداوند

مهم ترین انگیزه برای دعا این است که بنده خود را محتاج خداوند ببیند. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم در ضمن وصیت خود به جناب ابوذر فرمودند:

ای ابوذر، جبرئیل تمام گنجینه های دنیا را برای من آورد و به من گفت: ای محمد، این گنجینه های دنیاست و گرفتن آنها چیزی از بهره و منزلت تو نزد پروردگار نمی کاهد. من گفتم: ای دوست من، جبرئیل، مرا به اینها نیازی نیست؛ هرگاه سیر شوم، خدا را سپاس می گذارم و آن گاه که گرسنه شوم، از او درخواست و سؤال می کنم. (۲)

*****

۱- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب فضل الدعاء...، ح ۶.

۲- مکارم الاخلاق، ص ۴۶۳.

{صفحه ۲۶}

بنابراین، وجدان نیاز به خدای متعال، از بزرگ ترین الطاف اوست که نصیب برخی می فرماید. به طور کلی، طلب نیاز و به زبان آوردن آنها عبادت محسوب می شود.

امام صادق علیه السلام فرمودند:

خدای متعال حاجت بنده اش را- آن گاه که او را می خواند- می داند، ولی دوست دارد که نیازها به درگاهش عرضه شود؛ پس هنگامی که دعا می کنی، نیازت را به زیان بیاور. (۱)

روشن است که دوست داشتن خدا به جهت فایده ای که خدا می برد نیست. زیرا؛ او بی نیاز مطلق است. اما به زبان آوردن حاجات، نیاز انسان را به خداوند برای خود بنده وجدانی تر و ملموس تر می کند و این همان حقیقتی است که روح بندگی را می سازد و لذا بسیار ارزشمند و قیمتی است.

دعا، مغز عبادت

بنابر آیات قرآن، یکی از حکمت‌های گرفتار شدن انسان آشکار شدن عجز آدمی، برای اوست تا زمینه دعا و تضرع او شود. و ما رسولانی را به سوی امت‌های پیش از تو فرستادیم. سپس آنها را به سختی و بیچارگی گرفتار کردیم؛ شاید به تضرع افتند. پس چرا آنها وقتی به سختی افتادند، تضرع نکردند؟ ولیکن دل‌هایشان سخت شد و شیطان کارهای [زشت] آنها را برایشان زیبا جلوه داد. (۲)

*****

۱- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب تسمیه الحاجه فی الدعاء، ح ۱.

۲- انعام (۶): ۴۲-۴۳.

{صفحه ۲۷}

و چون هدف از خلقت، عبادت است و روح دعا، اظهار ناداری و طلب از خداوند است، لذا پیامبر فرموده اند: مغز و حقیقت عبادت دعاست. (۱)

تعمیم دعا به امور کوچک و بزرگ

پیامبر فرمودند:

هر نیازی که برایتان پیش می آید [رفع آن را] از خدای عزوجل درخواست کنید؛ حتی بند کفش را؛ چرا که اگر [خداوند] آن را فراهم نسازد، درست نمی شود. (۲)

نیز در حدیث قدسی آمده است که خداوند به حضرت موسی علیه السلام فرمود:

ای موسی، همه مایحتاج خود را از من طلب کن؛ حتی علف گوسفند و نمک غذایت را. (۳)

در فرمایش حضرت باقر علیه السلام چنین آمده است:

هیچ یک از نیازهای کوچک خود را پیش پا افتاده شمارید؛ زیرا محبوب ترین مؤمنان نزد خدای متعال، درخواست کننده ترین آنهاست. (۴)

*****

۱- بحار الانوار، ج ۹۳، ص ۳۰۰، ح ۳۷، به نقل از الدعوات راوندی.

۲- همان، ص ۲۹۵، ح ۲۳، به نقل از مکارم الاخلاق.

۳- همان، ص ۳۰۳، ح ۳۹، به نقل از عده الداعی.

۴- همان، ص ۳۴۶، ح ۹، به نقل از مکارم الاخلاق.

{صفحه ۲۸}

یکسان بودن حال بلا و عافیت در لزوم دعا

امام باقر علیه السلام می فرماید:

سزاوار است که دعای مؤمن در حال آسایش (عافیت) همچون دعای او در حال سختی (بلا) باشد. (۱)

انسانها معمولاً در هنگام بلا به طور طبیعی، به خداوند پناه می برند و با رفع نیاز، از او غافل می شوند. این همان تفاوت مؤمن و غیر

مؤمن است.

امیر مؤمنان علیه السلام فرموده اند:

فرد گرفتاری که سخت به بلا گرفتار شده، به دعا نیازمندتر نیست از کسی که در عافیت است، اما از گرفتاری در امان نیست. (۲)

برتری دعا بر تلاوت قرآن

امام رضا علیه السلام می فرماید:

دعا کردن از قرآن خواندن با فضیلت تر است؛ چون خدای عزوجل می فرماید: [ای پیامبر، بگو:] اگر دعایتان نباشد، خداوند به شما توجهی نمی کند. (۳)

معاویة بن عمّار از امام صادق علیه السلام می پرسد: در نماز، قرآن خواندن بهتر است یا دعا کردن؟ امام علیه السلام می فرماید: دعا بهتر است. آیا فرمایش خدای متعال را نشنیده ای که فرمود: «و پروردگارتان گفت: مرا بخوانید تا شما را اجابت کنم. همانا کسانی که زیر بار بندگی من نمی روند، با خواری داخل جهنم

*****

۱- کافی، ج ۲، ص ۴۸۸.

۲- بحار الانوار، ج ۹۳، ص ۳۸۲، ح ۱۲، به نقل از نهج البلاغه.

۳- همان، ص ۲۹۲، ح ۱۸، به نقل از فقه الرضا علیه السلام.

{صفحه ۲۹}

خواهند شد. (۱) قسم به خدا، دعا عبادت است. قسم به خدا، دعا عبادت است. آیا دعا عبادت نیست؟ قسم به خدا، دعا، عبادت است. قسم به خدا دعا عبادت است. آیا دعا سخت ترین عبادتها نیست؟ قسم به خدا، دعا سخت ترین عبادتهاست. قسم به خدا دعا سخت ترین عبادتهاست. قسم به خدا، دعا سخت ترین عبادت هاست. (۲)

الهام و اعطای دعا

گاهی خداوند از روی منت و لطف خود به قلب برخی بندگان، الهام می کند که دعا کنند. از این عنایت الهی در روایات با کلمه «الهام» یا «اعطاء» یاد شده است. امام کاظم علیه السلام در ضمن یکی از فرمایشاتشان چنین فرموده اند:.... پس خدای عزوجل دعا را به او الهام می فرماید (۳) و نیز امام صادق علیه السلام فرموده اند: به کسی که دعا عطا شود... (۴) البته لازم به ذکر است که اعمال اختیاری ما انسانها در جذب یا دفع این الهام الهی می تواند مؤثر باشد.

ترک دعا، معصیت و گناه

پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرموده اند:

دعا نکردن گناه است. (۵)

*****

۱- مؤمن / ۶۰.

۲- بحار الانوار، ج ۹۳، ص ۲۹۸، ج ۲۹ به نقل از فلاح السائل.

۳- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب الهام الدعاء، ح ۲.

۴- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۳۶۳، ح ۲، به نقل از الخصال و معانی الاخبار.

۵- تنبیه الخواطر و نزهة التواظر، ج ۲، ص ۱۲۰.

{صفحه ۳۰}

البته فراموش کردن یک امر، اختیاری نیست؛ اما مقدمات و زمینه های آن اختیاری است. ممکن است انسان به سبب ارتکاب برخی گناهان، از این لطف خاص الهی محروم شود. یکی از همین گناهان ضعف و سستی در اعتقاد به توحید پروردگار متعال می باشد که آن هم به نوبه خود معلول کوتاهیهای دیگر انسان در انجام وظیفه بندگی اش است. در هر حال، کوتاهی کردن انسان در دعا و درخواست از خدا یا عمدی و اختیاری است، یا از روی فراموشی و غیر اختیاری که این حالت دوم نیز به سبب کوتاهی کردن در انجام دادن مقدمات اختیاری آن است که نهایتاً به خود انسان برمی گردد.

لزوم فراگیر شدن دعا در همه شؤون زندگی

با رجوع به متون حدیثی، برای ما روشن می شود که ائمه در همه مناسبتها (زمانها و مکانها) دوستانشان را به دعا ترغیب می کرده اند.

عناوین برخی از ابواب کتاب الدعاء در اصول کافی، این مطلب را نشان می دهد:

دعاهای صبح و شام (۳۸ حدیث)

دعاهای هنگام خوابیدن و بیدار شدن (۱۸ حدیث)

دعاهای پیش از نماز (۳ حدیث)

دعاهای بعد از نماز (۱۲ حدیث)

دعا برای طلب روزی (۱۳ حدیث)

دعا برای ادای قرض (۴ حدیث)

دعا برای رفع گرفتاری و ناراحتی و اندوه و ترس (۲۳ حدیث)

{صفحه ۳۱}

دعا برای رفع دردها و بیماریها (۱۹ حدیث)

دعا برای در امان ماندن از شرور (۱۴ حدیث)

دعا هنگام خواندن قرآن (۱ حدیث)

دعا برای حفظ کردن قرآن (۲ حدیث)

دعاهای مختصر برای برآورده شدن همه حوائج دنیوی و اخروی (۳۵ حدیث)

منافات نداشتن دعا با کار و زندگی

برخی تصور می کنند اگر انسان بخواهد این چنین به دعا اهمیت دهد، وقت زیادی از عمر خود را باید صرف کند و از کار و شغل باز می ماند.

در پاسخ می گوییم: دعا مختص آدمهای بیکار نیست؛ بلکه اتفاقاً هر چه پر مشغله تر باشید، باید بیشتر دعا کنید؛ زیرا:

۱- معمولاً اوقات تلف شده و بطالت ما در زندگی بسیار زیاد است که باید آنها را به کارهای مفید، مانند، دعا اختصاص دهیم.

۲- دعا هیچ وقت جای کار را نمی گیرد؛ بلکه در راستای بهره وری بیشتر است. یعنی کار زیاد بدون فایده را به تلاش متعادل به

همراه نتیجه مطلوب، تبدیل می‌کند. این همان است که «برکت» در عمر و سرمایه نامیده می‌شود.

۳- اگر انسان اهمیت چیزی را درک کند، در برنامه ریزی های زندگی به آن اولویت می‌دهد. در موضوع دعا نیز با رجوع به آیات و روایات چنین می‌یابیم که دعا، حتی بین مستحبات نیز، از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. پس با نظم بخشیدن به امور روزمره، ترتیبی

{صفحه ۳۲}

می‌دهیم تا از این شاهراه فیض الهی، محروم نشویم.

۴- مانند همه جا، در بحث دعا نیز کیفیت مهم تر از کمیت است. به تعبیر دیگر، توجه کردن به شرایط اجابت دعا به ما می‌فهماند که ملاک اهتمام در امر دعا، صرف وقت زیاد در انجام آن نیست.

{صفحه ۳۳}

فصل ۲: آثار و نتایج دعا

بهترین آثار و نتایج دعا

۱- وسیله پیروزی و مایه دلگرمی (سلاح)

پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند:

دعا سلاح مؤمن است. (۱)

دعا را «سلاح» نامیده‌اند. سلاح وسیله‌ای است که در نبرد با دشمنان باعث دلگرمی انسان می‌شود و همچنین ابزاری است برای غلبه و پیروزی.

امام رضا علیه السلام به اصحاب خود فرمود:

همواره، سلاح پیامبران را به کار گیرید. (۲)

پرسیدند: سلاح پیامبران چیست؟ فرمودند: دعا.

این تأکیدها نشان می‌دهد که افراد با انگیزه‌های عالی و خدایی اگر اهل دعا نباشند، در میدان مبارزه با دشمنان، دست خالی خواهند ماند

*****

۱- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب أن الدعاء سلاح المؤمن، ح ۱.

۲- همان، ح ۵.

{صفحه ۳۷}

و توان مقابله را از دست می‌دهند.

بزرگ‌ترین دشمن اهل ایمان و انبیای الهی شیاطین‌اند. شیطان چنان قوی و قدرتمند است که انسان به تنهایی توانایی، رویارویی با کید و مکر او را ندارد. خداوند به پیامبر عظیم الشان صلی الله علیه و آله و سلم دستور فرمود که از وسوسه شیطان به خدا پناه ببرد:

و [ای پیامبر] بگو: خداوندا از وسوسه‌های شیاطین، به تو پناه می‌آورم. (۱)

این دستور الهی به این معناست که پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم به تنهایی، حریف مبارزه با شیاطین نیست. وقتی وضعیتی پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم چنین باشد، حال دیگران روشن است.

حضرت علی علیه السلام فرمودند:

زیاد دعا کن تا از تند و تیزی [حملات] شیطان در امان بمانی. (۲) باز فرمودند:

دعا سپر مؤمن است. (۳)

سپر انسان را از شرّ حملات دشمن مصون و محفوظ می‌دارد و نقش دعا برای اهل ایمان چنین است.

امام هشتم علیه السلام دعا را از نیزه تیز، کاری تر دانسته و فرموده است:

دعا از سرنیزه تیز، کاری تر و نافذتر است. (۴)

در هر حال، انسان مؤمن در زندگی اش با دشمنان زیادی روبرو است

*****

۱- مؤمنون (۲۳): ۹۷.

۲- بحار الانوار، ج ۷۸، ص ۹، ح ۶۴ به نقل از مطالب السؤل.

۳- کافی، کتاب الدعاء، باب أن الدعاء و سلاح المؤمن، ح ۴.

۴- همان، ح ۷.

{صفحه ۳۸}

و برای اینکه گوهر ایمان خود را از شرّ دشمنان حفظ کند، باید در میدانهای نبرد، پیروز و سربلند شود. مقابله با این دشمنان جز با سلاح دعا ممکن نیست. البته در کنار دعا باید به سفارشهای دیگر اهل بیت علیهم السلام در این باره نیز عمل شود.

۲- سرازیر شدن روزی (روزی مادی و معنوی)

دومین اثر و برکت دعا به پیشگاه خداوند، سرازیر شدن روزی به سوی انسان است.

پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند:

آیا به شما سلاحی معرفی نکنم که شما را از شرّ دشمنانتان نجات بخشد و روزیهای شما را سرازیر نماید؟

عرض کردند: بفرمایید. فرمودند:

پروردگارتان را شب و روز بخوانید. (۱)

نکته ای که باید مورد توجه قرار گیرد، این است که مفهوم «رزق» تنها شامل پول و مال و خوراک و پوشاک و مسکن و نظایر اینها

نمی‌شود، بلکه در برگیرنده ارزاق معنوی انسان هم است.

در این موضوع، اهل لغت چنین گفته‌اند:

روزیها دو نوع‌اند: ظاهری برای ابدان، مانند غذا، و باطنی برای قلوب، مانند معارف و علوم. (۲)

به این ترتیب، مفهوم «رزق» عام است و غیر از امور مادی، شامل امور معنوی مانند: علم، ادب، حجّ، زیارت و ... نیز می‌شود.

*****

۱- کافی، کتاب الدعاء، باب أن الدعاء و سلاح المؤمن، ح ۳.

۲- مجمع البحرین، ج ۵، ص ۱۶۹، ماده رزق.

{صفحه ۳۹}

امام صادق علیه السلام در تفسیر آیه شریفه: «و از آنچه روزی شان کرده ایم انفاق می‌کنند» (۱) فرمودند:

از آنچه به آنها آموخته ایم، نشر می‌دهند و از آیات قرآن که به ایشان تعلیم داده ایم، تلاوت می‌کنند. (۲)

در این حدیث به روشنی، رزق را شامل علم و قرآن هم دانسته اند. امام سجّاد علیه السلام فرمودند: خدایا، مرا عقلی کامل و اراده ای نافذ و خردی برتر و دلی پاک و علمی فراوان و ادبی والا، روزی فرما. (۳) در اینجا هم روزی شامل عقل، دل پاک، علم فراوان و ادب نیکو و امثال این هاست. امام صادق علیه السلام فرمودند:

خداوندا... روزی کن مرا محبت خود و محبت هر کس که تو را دوست دارد و محبت هر کاری که مرا به محبت تو نزدیک می سازد. (۴)

به این ترتیب، محبت خدا و دوستدارانش و محبت همه اعمالی که محبوب خدایند از مصادیق روزی به شمار می آیند. پس وقتی پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم می فرمایند: دعا باعث سرازیر شدن روزی به سوی شما می شود، باید تمام این مصادیق را در نظر گرفت و آن را منحصر در روزی مادی ندانست.

*****

۱- بقره (۲): ۳.

۲- بحار الانوار، ج ۲، ص ۱۷، ح ۳۸، به نقل از معانی الأخبار.

۳- بحار الانوار، ج ۸۷، ص ۳۲۵، ح ۱۴، به نقل از جنة الأمان.

۴- بحار الانوار، ج ۸۶، ص ۱۸۲، ح ۴۶، به نقل از مصباح المتهجد.

{صفحه ۴۰}

دعا به همراه تلاش برای تحصیل روزی

اشاره

طلب روزی از خداوند به دو صورت است یکی دعا و دیگر تلاش. برای تحصیل رزق باید هر دو کار انجام شود و هیچ یک جای دیگری را نمی گیرد. مثلاً برای تحصیل علم و ادب هم باید از خدا خواست و هم باید به سراغ درس و بحث و زانو زدن در محضر عالمان رفت. یکی از آثار و خیرات دعا این است که خداوند در عمل، انسان را موقّق به یافتن مسیری می نماید که راه رسیدن روزی اوست همچنین با عنایت الهی از مسیری قرار نمی گیرد که با وجود سعی و تلاش چیزی از آن راه نصیبش نمی گردد. راوی می گوید: خدمت امام صادق علیه السلام بودم که یکی از شیعیان از فقر و تنگدستی خود به حضرت شکایت می نمود و اظهار می کرد برای طلب روزی به سرزمین های مختلفی رفته، اما تنها اثرش ازدیاد فقرش بوده است. حضرت به او فرمودند: پس از نماز عشاء این دعا را با تائنی بخوان:

اللَّهُمَّ إِنَّهُ لَيْسَ لِي عِلْمٌ بِمَوْضِعِ رِزْقِي وَإِنَّمَا أَطْلُبُهُ بِخَطَرَاتٍ تَخْطُرُ عَلَيَّ قَلْبِي فَأَجُودُ فِي طَلْبِهِ الْبُلْدَانَ فَأَنَا فِيهَا أَنَا طَالِبٌ كَالْحَيْرَانِ لَا أَدْرِي أُمِّي سَيْهَلٌ هُوَ أَمْ فِي جَبَلٍ أَمْ فِي أَرْضٍ أَمْ فِي سَمَاءٍ أَمْ فِي بَرٍّ أَمْ فِي بَحْرٍ وَعَلَى يَدَيَّ مَيْنٌ وَمِنْ قَيْلٍ مَيْنٌ وَقَدْ عَلِمْتُ أَنَّ عِلْمَهُ عِنْدَكَ وَأَسْبَابُهُ بِيَدِكَ وَأَنْتَ تَقْسِمُهُ بِطُفِكَ وَتَسْبِيهِ بِرَحْمَتِكَ.

اللَّهُمَّ فَصَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَاجْعَلْ لِي رِزْقَكَ لِي وَاسِعاً وَمَطْلَبُهُ سَهْلاً وَمَأْخِذَهُ قَرِيباً وَلَا تُعْتِنِي بِطَلْبِ مَا

{صفحه ۴۱}

لَمْ تُقَدِّرْ لِي فِيهِ رِزْقاً فَإِنَّكَ غَنِيٌّ عَنِّ عَذَابِي وَأَنَا فَقِيرٌ إِلَى رَحْمَتِكَ فَصَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَجُدْ عَلَيَّ عَبْدَكَ بِفَضْلِكَ إِنَّكَ ذُو فَضْلٍ عَظِيمٍ.

بارالها من به جایگاه روزی خود آگاهی ندارم و صرفاً مطابق افکاری که به قلبم خطور می کند، به دنبال طلب آن در سرزمین های مختلف هستم. بنابراین من همچون افراد سرگردان به دنبال مطلوب خود هستم؛ نمی دانم (آنچه طلب می کنم) در دشت است یا در کوه و زمین است یا در آسمان در خشکی است یا در دریا و به دست چه کسی و از طرف کیست و در عین حال به خوبی آگاهم که علم آن (روزی من) نزد تو و اسبابش به دست توست و توان را به لطف خویش تقسیم می فرمایی و به سبب رحمت خود زمینه هایش را فراهم می نمایی.

(حال که چنین است) پس بارالها بر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و آل او درود بفرست و روزی خود را برای من وسیع و راه طلب آن را آسان و محل بدست آوردن آن را نزدیک قرار ده و مرا در طلب کردن آنچه روزیم را در آن مقدر نفرموده ای به رنج و زحمت نینداز، همانا تو از عذاب کردن من بی نیازی و من به رحمت تو محتاجم. پس بر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و خاندان ایشان درود فرست و با فضل خود بر بنده ات ببخش، که تو صاحب فضلی عظیم هستی. (۱)

آنچه در همه دعاها وجود دارد توجه قلبی عمیق به خدای متعال به عنوان مسبب الاسباب می باشد و همین توجه می تواند مؤثر و کارساز باشد.

*****

۱- بحارالانوار، ج ۸۶، ص ۱۲۴، ح ۵، به نقل از فلاح السائل.

{صفحه ۴۲}

امام باقر علیه السلام در توضیح آیه شریفه: «وَأَسْأَلُ اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ» (۱) و از فضل خداوند طلب کنید. فرمودند: خدا دارای فضلی است که آن را بین طلوع فجر تا طلوع خورشید تقسیم می فرماید. آن گاه اضافه فرمودند:

یاد کردن خداوند پس از طلوع فجر، از دوندگی در زمین برای طلب روزی مؤثرتر است. (۲)

بنابراین دعا حتی بدون آنکه با طلب روزی از خدا باشد، در سرازیری رزق انسان مؤثر و کارساز است.

۳- شفای همه دردها

یکی دیگر از آثار و نتایج دعا شفا بخش بودن آن نسبت به هر دردی است. امام صادق علیه السلام فرمودند: همواره دعا کن؛ زیرا آن درمان هر دردی است. (۳)

البته با همان اعتقادی که انسان برای رسیدن روزی اش دعا می کند و همزمان دنبال اسباب و وسائط می رود، باید در کنار دعا برای شفا خواستن، در پی پیمودن راههای متعارف معالجه دردهایش هم باشد.

۴- رسیدن به موفقیت و رستگاری

چهارمین اثر با برکت دعا چیزی است که از آن به کلید نجات و رستگاری تعبیر کرده اند. حضرت علی علیه السلام فرمودند:

*****

۱- نساء، ۳۴.

۲- تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۳۴۰.

۳- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب ان الدعاء و شفاء من کل داء، ح ۱.

{صفحه ۴۳}

دعا، کلیدهای نجات و گنجینه های رستگاری است. (۱)

حاصل فرمایش امام این است که از طریق دعا می توان به کلیدهای موفقیت و گنجینه های رستگاری دست یافت. موفقیت و رستگاری برای یک مؤمن فقط در سایه رضایت و خشنودی خداوند است. اگر این کلید و این گنجینه در اختیار انسان نباشد، از رسیدن به موفقیت محروم و ناکام خواهد ماند.

امام صادق علیه السلام فرمودند:

بسیار دعا کن که آن کلید هر رحمت و سبب برآورده شدن هر حاجتی است. (۲)

طبق این فرمایش گرانقدر، کلید هر رحمتی، دعا به درگاه خداوند است؛ یعنی اگر کسی خواهان رحمت الهی در هر زمینه ای باشد می تواند از طریق دعا باب آن رحمت را بر خود گشاید. بنابراین، تحصیل سعادت دنیا و آخرت از راه دعا میسر است؛ البته به شرط اینکه انسان از سعی و تلاش متعارف هم کوتاهی نکند.

۵- رفع بلاهای نازل شده

یکی دیگر از آثار و نتایج دعا رفع بلاها و مصیبتهاست. بیشتر بلاها در واقع، سلب نعمتهایی است که مدتی در اختیار انسان بوده است؛ مثل بیماری که سلب نعمت سلامتی است و ...

یکی از علتهای اساسی از دست دادن هر نعمت، ناشکری نسبت به آن، با ارتکاب گناه است؛ چون هر گناهی، در واقع، مصداق ناشکری

*****

۱- اصول کافی، باب أن الدعاء سلاح المؤمن، ح ۲.

۲- اصول کافی، باب الدعاء یردّ البلاء والقضاء، ح ۷.

{صفحه ۴۴}

نعمتهای الهی است. حضرت علی علیه السلام فرمودند:

هیچ نعمتی و هیچ خوشی و خرمی در زندگی زائل نمی شود، مگر به سبب گناهی که [انسانها] مرتکب می شوند. خداوند هرگز به بندگان ظلم نمی کند. (۱)

وقتی خداوند بعضی از نعمت های خود را از کسی می گیرد، در حقیقت، مصیبت و بلا را بر او نازل می کند. این کار از روی عدل الهی است و در اعمال زشت انسان، ریشه دارد. امام علیه السلام در ادامه، فرموده اند:

و اگر ایشان (گناهکاران) در هنگام فرود آمدن بلاها و از دست رفتن نعمتها، با صدق تبت به خدا پناه می آوردند و به او استغاثه می کردند و سستی به خرج نمی دادند و در انجام گناه زیاده روی نمی نمودند، خداوند هر فساد و تباهی را برای ایشان اصلاح می فرمود و هر امر شایسته را به آنان باز می گرداند. (۲)

فرمایش مولا- این است که اگر انسانهای گناهکار در وقت فرود آمدن بلا- به درگاه خدا روی می آوردند و از او کمک می خواستند، گرفتاریهایشان رفع می شد و نعمتهای از دست رفته به ایشان باز گردانده می شد. پس تداوم بلاها و مصیبتها به سبب کوتاهی کردن خود مردم در روی آوردن به دعاست.

باز حضرت علی علیه السلام فرموده اند:

*****

۱- بحار الانوار، ج ۹۳، ص ۲۸۹، ح ۵، به نقل از الخصال.

۲- همان.

{صفحه ۴۵}

همانا خدای سبحان، قهرها و عقوبتها دارد. پس هنگام فرود آمدن آنها بر شما، به وسیله دعا آنها را دفع کنید؛ چرا که بلا را چیزی جز دعا رفع نمی نماید. (۱)

هشام بن سالم می گوید:

امام صادق علیه السلام فرمودند:

آیا می دانید مدّت زمان چه بلائی کوتاه و چه بلائی بلند است؟

عرض کردیم: خیر. فرمودند:

هرگاه در هنگام بلا به کسی از شما الهام شد که دعا کند، بدانید که زمان آن بلا کوتاه است. (۲)

فرمایش امام روشن می کند که الهام شدن دعا به انسان در هنگام نزول بلا، نشان دهنده این است که مدّت آن بلا طولانی نیست. در حقیقت، خداوند با الهام دعا می خواهد بلائی نازل شده را از گرفتاران رفع کند. این بیان به خوبی تأثیر قطعی دعا را در رفع بلا می رساند. بنابراین، هم دعا کردن نشانه زودگذر بودن بلا و گرفتاری است و هم دعا نکردن علامت طولانی بودن آن بلاست.

۶- دفع بلائی مقدر

یکی دیگر از مهم ترین آثار دعا، دفع بلائی مقدر است که هنوز واقع نشده است. دفع در اینجا به معنای جلوگیری کردن از فرو باریدن بلا و ایجاد مانع در راه نزول آن است.

از طریق دعا می توان جلوی نزول بلا یا را گرفت. دعا بلائی تقدیر

*****

۱- غررالحکم و دررالکلم، ج ۲، ح ۳۵۱۲.

۲- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب انّ الدعاء یردّ البلاء والقضاء، ح ۵.

{صفحه ۴۶}

شده را دفع می کند؛ هرچند که به مرحله قضا هم رسیده باشد. تا وقتی بلا واقع نشده است، امکان دفع آن به وسیله دعا وجود دارد. امام هفتم علیه السلام فرمودند:

همواره دعا کنید؛ زیرا دعا و خواستن از خدا بلا را برمی گرداند، در حالی که مقدر شده و متعلق قضا هم واقع شده و فقط امضای (دستور) آن باقی مانده است. (۱)

پس تا وقتی امضاء نشده است، می توان به وسیله دعا آن را دفع کرد. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند:

برای [مقابله و جلوگیری از] بلاء دعا را آماده کنید؛ زیرا قضا را چیزی جز دعا بر نمی گرداند. (۲)

بنابراین دعا می تواند مانع نزول بلا گردد.

زراره از امام محمد باقر علیه السلام نقل کرده است:

آیا تو را راهنمایی نکنم به چیزی که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در مورد آن استثنایی قائل نشده اند؟

زراره عرض می کند: بفرمایید. آن حضرت فرمودند:

دعا قضا را بر می گرداند؛ در حالی که محکم و سخت شده باشد (و انگشتان خویش را به هم چسبانند). (۳)

به هم چسباندن انگشتان برای نشان دادن ابرام و احکام در قضای الهی است. دعا می تواند چنین حکم مبرمی را برگرداند و در

حقیقت، مانع وقوع خارجی آن شود.

*****

۱- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب ان الدعاء یردّ البلاء والقضاء، ح ۸.

۲- بحار الانوار، ج ۹۳، ص ۳۰۰، ح ۳۷ به نقل از الدعوات راوندی.

۳- اصول کافی، کتاب الدعاء یردّ البلاء والقضاء، ح ۶.

{صفحه ۴۷}

۷- دفع بلای غیر مقدر

گاهی بلایی هنوز به مرحله تقدیر الهی نرسیده است و با دعا می توان جلوی آن را گرفت. امام موسی بن جعفر علیهما السلام فرمودند:

همانا دعا بلای مقدر و غیر مقدر را برمی گرداند.

راوی می گوید: مقدر را فهمیدم؛ اما غیر مقدر را چگونه برمی گرداند؟

فرمودند:

تا اینکه تقدیر نشود. (۱)

گاهی انسان به سبب گناه یا امتحان، یا به هر جهت دیگری، مستحق نزول بلا و مصیبتی شده، مشیت و اراده خدا به مقتضای عدلش، به فرو فرستادن بلایی بر او تعلق گرفته؛ اما هنوز نسبت به زمان و مکان و نوع و شدت آن تقدیری نفرموده است. یکی از آثار دعا این است که مانع از تقدیر بلا از طرف خداوند می گردد. به این ترتیب، مراحل بعدی قضا به طریق اولی و امضا نیز منتفی شده و بلا به کلی دفع می گردد.

بنابراین، می توان گفت دعا می تواند بلا و گرفتاری را در هر مرحله که باشد، دفع نماید. مطلق احادیث ائمه علیهم السلام هر چیزی در آسمان یا زمین رخ می دهد، ابتدا، متعلق «مشیت» و «اراده» خداوند واقع می شود و سپس مرحله «تقدیر» و «قضا» نسبت به وقوع آن صورت می پذیرد.

لذا هر بلایی که نازل می شود، مسبوق به این مراحل است. دعا می تواند در هر مرحله ای، مانع تحقق مرحله بعد گردد. اگر خواست (مشیت و اراده) خداوند به نزول بلا تعلق گرفته باشد، دعا می تواند مانع

*****

۱- اصول کافی، کتاب الدعاء یردّ البلاء والقضاء، ح ۲.

{صفحه ۴۸}

تقدیر آن گردد و اگر به مرحله تقدیر رسیده باشد، دعا می تواند مانع قضای آن بشود و اگر قضای آن هم صورت گرفته باشد، دعا می تواند جلوی امضاء (وقوع) آن را بگیرد.

امیرالمؤمنین علیه السلام می فرمایند:

امواج بلا را به وسیله دعا پیش از فرو آمدن آن، از خود دور کنید. قسم به آن کسی که دانه را شکافت و انسان را آفرید، هر آینه، سرعت فرود آمدن بلا بر مؤمن از سرازیر شدن از بالای بلندی به پایین آن بیشتر است. (۱)

و باز فرمودند:

هیچ نعمتی و هیچ خوشی و خرمی در زندگی زائل نمی شود، مگر به سبب گناهی که [انسان ها] مرتکب می شوند.

اما ایشان بلافاصله، اضافه فرمودند:

و اگر آنان قبل از نزول بلاء دعا و انابه می کردند، این بلا یا برایشان نازل نمی شد. (۲)

گناه: منشأ بلا و مصیبت

در سوره شوری/۳۰ خداوند می فرماید:

و هر مصیبتی که به شما می رسد به سبب اعمال خودتان است و (در عین حال خدا) از بسیاری (گناهان) در می گذرد. طبق این آیه هر مصیبتی که به مؤمنان می رسد به خاطر گناهی است که خود مرتکب شده اند و خداوند با فرستادن بلا آنان را از گناه پاک می کند تا هنگام مرگ یا در عالم برزخ و آخرت مورد عذاب واقع نشوند.

عبارت آخر

*****

۱- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۲۸۹، ح ۵، به نقل از الخصال.

۲- همان.

{صفحه ۴۹}

آیه بشارتی بزرگ برای اهل ایمان است که خداوند از بسیاری از گناهان می گذرد. ناگفته نماند که آیه شریفه مورد بحث شامل حال ائمه معصومین علیهم السلام که از ارتکاب هر گناهی مبرا هستند، نمی شود. وقتی حضرت زین العابدین علی بن الحسین علیهما السلام بر یزید - لعنه الله - وارد شدند، آن ملعون خطاب به امام سجاد علیه السلام همین آیه را به زبان جاری کرد، کنایه از اینکه مصیبت های وارد بر شما به خاطر گناهان خودتان بوده است (!) حضرت در پاسخ به او فرمودند:

هرگز، این آیه در مورد ما نازل نشده است. (۱)

طلب مغفرت و عافیت

پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند:

بهترین دعا استغفار است.

خود پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم هم با اینکه هیچ گناهی مرتکب نمی شدند. در شبانه روز هفتاد بار طلب مغفرت می کردند. طلب مغفرت از خدا سپر بلاهایی است که به خاطر گناهان مستحق فرود آمدن آن ها هستیم. البته یکی از لوازم استغفار این است که در عمل، قصد تکرار گناه را نداشته باشیم و گرنه مشمول این فرمایش امام رضا علیه السلام واقع می شویم که فرمودند:

کسی که از گناهی استغفار کند ولی در عمل آن را کنار نگذارد، مانند کسی است که پروردگارش را مسخره کرده است. (۲)

علاوه بر استغفار، دعاهایی نیز در طلب عافیت وارد شده است

*****

۱- تفسیر نور الثقلین، ج ۴، ص ۵۸، ح ۹۵.

۲- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب الاستغفار، ح ۳.

{صفحه ۵۰}

مانند دعای ۲۳ صحیفه سجادیه و یا دعای مخصوص زیارت امام حسین علیه السلام که در مفاتیح آمده است.

با این دعاها انسان مؤمن از خدا می خواهد که همه زندگی او را قرین عافیت قرار دهد نه تنها در دنیا بلکه در آخرت هم بلا و

مصیبت نبیند.

{صفحه ۵۱}

فصل ۳: معنای اجابت دعا

اشاره

آنچه از خود دعا مهم تر است، اجابت آن به دست خدای متعال است.

معنای عامّ اجابت

دعا به معنای خواندن خداوند است که معمولاً همراه با سؤال و درخواست از درگاه اوست. پاسخی که خداوند به دعای دعاکننده می دهد، «اجابت» آن نامیده می شود. اما آیا هر دعایی اجابت می شود؟ به سخن دیگر آیا خداوند به هر دعایی پاسخ می دهد؟ از بعضی احادیث ائمه علیهم السلام چنین برداشت می شود که هر دعایی اجابتی دارد. این معنا از امام صادق علیه السلام به دو تعبیر نقل شده است:

به هر کس دعا داده شود، اجابت هم داده می شود. (۱) و به هر کس دعا داده شود، از اجابت محروم نمی گردد. (۲)

*****

۱- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۳۶۲، ح ۱، به نقل از الخصال.

۲- همان، ص ۳۶۳، ح ۲، به نقل از معانی الأخبار.

{صفحه ۵۵}

هر دو بیان عام است و ظاهر آنها شامل هر دعایی از هر کس می شود. اگر همین معنای عام مقصود امام علیه السلام باشد، باید بگوییم: آری، هر دعایی اجابتی دارد؛ به این معنا که هر دعایی از جانب خداوند، پاسخ داده می شود. اما البته پاسخها با هم متفاوت و گاهی متضادند.

لینیک گفتن خدا به بنده در این فرض، در واقع، ترتیب اثر مثبت دادن به خواسته اوست. این گونه اجابت را «اجابت مثبت» می نامیم. اما گاهی عکس این حالت است؛ یعنی خداوند پاسخ می دهد، اما پاسخی که به ضرر دعاکننده است. در واقع، به دعای شخص ترتیب اثر منفی می دهد.

ائمه اطهار علیهم السلام نقل کرده اند که خدای متعال پیامبر بزرگ خود عیسی علیه السلام را چنین موعظه فرمود:
ای عیسی، به ستمکاران بنی اسرائیل بگو: در حالی که زیر پاهایتان مال حرام و داخل خانه هایتان بتها هستند، مرا نخوانید؛ چون من قسم یاد کرده ام که: به هر که مرا بخواند، پاسخ دهم و پاسخ من به آنها نفرین آنهاست؛ تا وقتی که از گرد یکدیگر پراکنده شوند. (۱)

«لعن» در زبان عربی به معنای «دور و طرد کردن از خیر» است. (۲)

لذا طبق حدیث فوق، این هم نوعی ترتیب اثر دادن به دعاهاست که می توانیم آن را «اجابت منفی» بنامیم.

*****

۱- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۳۷۳، ح ۱۶، به نقل از عدّه الدّاعی.

۲- لسان العرب، ج ۱۳، ص ۲۰۸.

{صفحه ۵۶}

انواع اجابت مثبت**اشاره**

لَبَّيْكَ گفتن خداوند به دعای بنده و پاسخ دادن به درخواست او می‌تواند به یکی از این پنج صورت باشد:

۱- برآوردن حاجت در دنیا

اولین پاسخ مثبت خداوند به دعای بنده این است که خواسته اش را در دنیا برآورده سازد. وعده پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم در این مورد چنین است:

هر مسلمانی که دعا بکند و گناهی یا قطع رابطه با خویشان نزدیک نسبی در آن نباشد، خداوند در پاسخ دعای او یکی از سه چیز را عطايش فرماید: یا زود خواسته اش را برآورده کند، یا آن را ذخیره آخرتش قرار دهد یا... (۱) و (۲)

۲- عطای بهتر

دومین پاسخ مثبت خدای متعال به دعای بنده مؤمن خود ممکن است به این صورت باشد که چیزی بهتر از آنچه او درخواست کرده، عطايش کند. این عطای بهتر ممکن است زود یا دیر (حتی در آخرت) نصیبش گردد. این مطلب در وصیتی که امیرالمؤمنین علیه السلام به فرزند گرامی خود فرموده اند، به این تعبیر آمده است:

چه بسا چیزی را درخواست کنی، اما به تو داده نشود و بهتر از آن را زود یا دیر (هرچند در آخرت) عطايت کنند. (۳)

*****

۱- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۳۶۶، ح ۱۶، به نقل از الدعوات راوندی.

۲- معنای دیگر تعجیل در اجابت، زود برآوردن حاجت در مقابل تأخیر اجابت در دنیا است که در ادامه مباحث به بیان آن خواهیم پرداخت.

۳- نهج البلاغه صبحی صالح، نامه ۳۱، ص ۳۹۹.

{صفحه ۵۷}

این تذکار امیرالمؤمنین علیه السلام انسان را هشیار می‌کند که فقط به آنچه خود طلبیده فکر نکند؛ چرا که گاه، خداوند عطای بهتری به او داده یا خواهد داد که اگر متوجه باشد، ممنون او خواهد شد. مثلاً ممکن است انسان روی یک حاجت دنیوی و مادی اصرار کند، اما خدای مهربان به جای آن یک خیر اخروی و معنوی را به او عنایت فرماید. در این صورت، باید سپاسگزار این لطف الهی باشد.

۳- رفع بلا یا دفع شر

سومین پاسخ مثبت خداوند به دعای بنده مسلمان این است که بلا و شری را از او باز دارد. این مطلب در ادامه حدیثی که قسمتی از آن را در عنوان اول (برآوردن حاجت در دنیا) نقل کردیم، آمده است. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم سومین عطای خداوند را جلوگیری از گرفتار شدن بنده اش به شر دانسته و فرموده اند:

و یا اینکه امر ناپسندی را نظیر آنچه خواسته است، از او باز دارد. (۱)

به عنوان مثال، مؤمنی از خدا درخواست مقداری مال می کند. خداوند در پاسخ، ممکن است آنچه او خواسته را عطایش نکند، اما به سبب دعایش از یک ضرر مالی - که براساس مقدرات الهی قرار بوده به او برسد - جلوگیری نماید.

*****

۱- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۳۶۶، ح ۱۶، به نقل از الدعوات راوندی.

{صفحه ۵۸}

۴- کفاره گناهان

یکی دیگر از پاسخهای مثبت خداوند به دعای بنده مؤمن این است که آن دعا را کفاره گناهان قرار دهد و به جای برآوردن خواسته او، از آلودگی همه گناهان یا برخی از آنها پاکش کند. این مطلب در یکی از سخنان رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم به این صورت نقل شده است:

هر مسلمانی که خداوند را بخواند، خدا پاسخ او را می دهد، یا خواسته وی را به زودی در دنیا برآورده می سازد، یا برای آخرت ذخیره می کند یا کفاره گناهان دعاکننده قرار می دهد. (۱)

آمزش گناهان از بزرگ ترین نعمتهای الهی است که هیچ نعمت مادی با آن برابری نمی کند. گناه انسان را از اغلب خیرات و برکات مادی و معنوی، محروم می کند. بنابراین، لطف بزرگی است که خداوند پاسخ دعای انسان را از آمزش گناهانش قرار دهد.

۵- ذخیره آخرت

آخرین صورت پاسخ مثبت خداوند به دعای بنده این است که آن را ذخیره آخرت او قرار دهد. خداوند پس از آنکه به دعای بنده گرفتارش لیبیک می گوید، به او می فرماید:

اگر آنچه را خواسته ای، زود (در دنیا) برآورده سازم، قطعاً بر این کار توانا هستم، ولی اگر برای تو (در آخرت) ذخیره سازم، آنچه برایت ذخیره می کنم، برایت بهتر است. (۲)

بنده با ایمان خدا خوب می داند که نعمتهای اخروی قابل مقایسه با

*****

۱- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۳۷۸، ح ۲۲، به نقل از جامع الاخیار.

۲- اصول کافی، کتاب الایمان والکفر، باب شدۀ ابتلاء المؤمن، ح ۷.

{صفحه ۵۹}

نعمتهای دنیا نیستند و از همین رو، اگر پاسخ دعایش در آخرت داده شود، قطعاً برای او بهتر از این است که در دنیا خواسته اش برآورده گردد.

از امام صادق علیه السلام نقل شده است:

همانا پروردگار به حساب مؤمن رسیدگی می فرماید. پس به او خطاب می کند: آیا این حساب برایت روشن است؟ می گوید: خیر، ای پروردگار من. پس خداوند می فرماید: در فلان شب، به خاطر [به دست آوردن] فلان چیز مرا خواندی، و من آن را برایت ذخیره ساختم. امام علیه السلام فرمودند: بنده وقتی بزرگی و عظمت پاداش خداوند را می بیند، می گوید: خداوند، ای کاش هیچ

چیز را برایم در دنیا برآورده نمی ساختی و برایم ذخیره می کردی! (۱)

به این ترتیب، روشن می شود که در میان همه انواع اجابت دعای مؤمن همین پاسخ پنجم برایش ارزشمندتر و شیرین تر است؛ اما به شرطی که از آن باخبر باشد و تصوّر نکند که دعایش در پیشگاه الهی گم شده است. بسیاری از اهل ایمان هستند که به سبب جهل و نادانی خود از انواع اجابت دعا، وقتی به حاجت خود نمی رسند، به خدای مهربان خود بدگمان نمی شوند و وعده هایی نظیر «أَدْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ» (۲) را به دیده تردید می نگرند. اینها به انواع استجاب دعا - به خصوص ذخیره شدن آن در آخرت - آگاهی ندارند و فقط حاجت دنیوی خود را می بینند و چون زود به خواسته خود نمی رسند، نسبت به صحت وعده

*****

۱- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۳۷۱، ج ۱۲، به نقل از التّمحيص.

۲- مؤمن (۴۰): ۶۰.

{صفحه ۶۰}

اجابت دعا توسط پروردگار، به شک می افتند. اهل ایمان باید همه انواع اجابت دعا را بشناسند و اجابت اخروی را از برآورده شدن حاجات دنیوی، مهم تر بدانند.

اجابت نکردن مثبت دعا

نکته مهمی که در مورد اجابت دعا باید در نظر داشت، این است که گاهی انسان خواسته ای را به پیشگاه خداوند عرضه و روی آن پافشاری هم می کند، اما خدای حکیم به سبب مصلحت خود فرد، خواسته اش را برآورده نمی سازد. امیرالمؤمنین علیه السلام در نامه ای که برای فرزند گرامی خویش مرقوم فرموده اند، پس از اشاره به اینکه گاهی خواسته انسان برآورده نمی شود، ولی عطای بهتری به او می دهند، فرض دیگر را چنین مطرح می فرمایند:

یا خواسته ات از تو بازداشته می شود؛ به خاطر آنچه خیر تو در آن است. چه بسیارند اموری که تو آنها را طلب می کنی، اما اگر به تو بدهند، تباهی دین تو در آن است. (حال که چنین است) چیزی را [از خدا] بخواه که زیبایی اش برایت بماند و ضرر و زیانی برای تو نداشته باشد. اما مال (دنیا) برایت باقی نمی ماند و تو نیز برای آن باقی نخواهی ماند. (۱)

تعمیل منفی در اجابت دعا

مردم از اسرار پشت پرده خبر ندارند؛ به همین جهت، تصوّر می کنند که هرکس حاجت‌هایش زود برآورده می شود، محبوب خداوند

*****

۱- نهج البلاغه صبحی صالح، نامه ۳۱، ص ۳۹۹ و ۴۰۰.

{صفحه ۶۱}

است. این تصوّر یک گمان باطل است و ملاک محبوبیت نزد خدا این امر نیست.

امام صادق علیه السلام می فرمایند:

همانا بنده دشمن خدا، خدای عزوجل را در مورد پیشامدی که برایش رخ داده است، می خواند؛ پس به فرشته موکل بر آن کار خطاب می شود: حاجت بنده مرا برآور و در این امر تعجیل کن؛ زیرا من از شنیدن فریاد و صدای او کراهت دارم.

در این حال مردم [چون از سرّ کار خبر ندارند] می گویند: حاجت او برآورده نشده است جز به دلیل گرامی بودنش [نزد

خداوند! (۱)

انواع تأخیر در اجابت

در هر حال، تأخیر در اجابت دعا به دو صورت ممکن است: یا این تأخیر در دنیا یا زمانش به آخرت کشیده می‌شود. فرض دوم همان است که در بحث انواع اجابت گفته شد که گاهی خداوند دعای شخص را ذخیره آخرتش می‌گرداند و در حقیقت، به جای آنکه در دنیا حاجت او را برآورد، ثواب و پاداش آن را در آخرت عطایش می‌فرماید که این کار برای بنده، خوشحال‌کننده تر از این است که در دنیا به خواسته اش برسد. در بسیاری از احادیث، مقصود از به تأخیر انداختن اجابت دعا، همین معناست که اثر آن را نه در دنیا بلکه در آخرت دریافت نماید. نمونه هایی از این احادیث را در بحث گذشته نقل کردیم. (۲)

*****

۱- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۳۷۱، ح ۹.

۲- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب من أیطات علیه الاجابة، ح ۷.

{صفحه ۶۲}

نمونه هایی از تأخیر اجابت در دنیا

اسحاق بن عمار از امام صادق علیه السلام می‌پرسد: آیا امکان دارد دعای شخص مستجاب گردد، اما برآورده شدن حاجتش به تأخیر افتد؟

آن حضرت در پاسخ فرمودند: بله، بیست سال. (۱)

و در حدیث دیگر از امام صادق علیه السلام نقل شده است که:

از زمانی که خدای عزوجل فرمود: «دعای شما دو نفر (موسی و هارون) مستجاب شده.» (۲) تا نابودی فرعون، چهل سال فاصله بود. (۳)

مورد دیگر در استجاب دعای حضرت نوح علیه السلام است. ایشان پس از ۹۰۰ سال تحمل رنج، دست به دعا برداشت و فرج شیعیانش را درخواست کرد. جبرئیل نازل شد و فرمود:

همانا خدای متعال دعایت را مستجاب فرمود. امام صادق علیه السلام در همین موضوع فرمودند:

فاصله میان اجابت دعا [ی نوح] و وقوع طوفان، پنجاه سال بود. (۴)

نهی از استعجال در اجابت دعا

باتوجه به اینکه تأخیر در اجابت دعا معلول حکمتهایی در افعال خداست، انسان مؤمن باید خود را از آفت «استعجال» در امر اجابت دعا به دور نگه دارد. یکی از حربه های شیطان برای اینکه بنده خدا را از درگاه او براند، این است که وقتی پس از مدتی دعایش مستجاب نشد، او

*****

۱- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب من أیطات علیه الاجابة، ح ۴.

۲- یونس (۱۰): ۸۹.

۳- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب من ابطات علیه الاجابة، ح ۵.

۴- کمال الدین، باب ۲، ح ۲.

{صفحه ۶۳}

را از اجابت دعایش ناامید می‌کند، این همان «استعجال» مذمومی است که در احادیث از آن نهی شده است. از مولا جعفر بن محمد علیهما السلام نقل است که می‌فرمودند:

مؤمن تا آن گاه که به استعجال مبتلا نشود و در نتیجه، ناامید گردد و دست از دعا بکشد، از سوی خدا، همواره در خیر و آسایش و رحمت خواهد بود.

راوی حدیث آن حضرت عرض می‌کند: استعجال چگونه است؟

امام علیه السلام فرمودند:

بگویند: از فلان زمان دعا کرده ام و اجابتی ندیده ام. (۱)

این حدیث درباره فرد مؤمن است که اگر دست از دعا برندارد و از اجابت آن ناامید نشود، همیشه در خیر و خوبی است و هر وضعیتی پیدا کند، زیر چتر رحمت الهی خواهد بود. مؤمن باید یقین داشته باشد که از وقتی دست به دعا بلند می‌کند، خداوند کار اجابت دعای او را به جریان می‌اندازد. امام صادق علیه السلام می‌فرمایند:

همانا هر گاه بنده ای دعا کند، خدای متعال - تا وقتی او به استعجال نیفتاده - در کار اجابت خواسته او است. (۲)

باز بودن باب اجابت دعا

یکی از نتایج و لوازم این دیدگاه آن است که انسان مؤمن همیشه باب اجابت خداوند را به روی خود و دعایش باز می‌بیند. این مقتضای وعده ای است که پیشوایان معصوم ما بیان کرده اند.

*****

۱- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۳۷۴، ح ۱۶، به نقل از عدّه الدّاعی.

۲- اصول کافی، کتاب الدّعاء، باب الالاحاح فی الدّعاء والتلبّث، ح ۱.

{صفحه ۶۴}

امیرالمؤمنین علیه السلام فرمودند:

چنین نیست که خداوند... باب دعا را بر بنده ای بگشاید، اما باب اجابت را بر او ببندد. (۱)

مخفی بودن اجابت در دعاها

موضوع دیگری که در امر اجابت دعا باید مورد توجه باشد، این واقعیت است که خداوند حکیم اجابتش را در میان دعاها مخفی کرده است. هیچ کس به طور قطع، نمی‌داند کدام دعایش در چه وقت، به اجابت می‌رسد. این امر موجب می‌شود که انسان هیچ دعایی را ناچیز نشمرد و به همه دعاها خود یا دیگران امید اجابت داشته باشد. حضرت باقرالعلوم علیه السلام از پدران خویش، از امیرالمؤمنین علیه السلام نقل فرموده اند:

همانا خدای متعال... اجابت خود را در دعایی که به درگاه او می‌شود، مخفی کرده است. پس هیچ یک از دعاهایی را که به سوی او می‌شود، کوچک نشمار؛ چه بسا همان دعا - بدون آنکه بدانی - مورد اجابت واقع شود. (۲)

شرایط اجابت دعا

خداوند متعال - که به بندگانش وعده اجابت دعا را داده - شروطی را قرار داده است که بعضی به شخص دعاکننده و برخی به خود دعا برمی گردد.

*****

۱- نهج البلاغه صبحی صالح، حکمت ۴۳۵، ص ۵۵۳.

۲- معانی الاخبار، ص ۱۱۲ و ۱۱۳.

{صفحه ۶۵}

شرایط دعاکننده

۱- معرفت خداوند

گروهی به حضرت صادق علیه السلام عرض کردند ما دعا می کنیم، اما مستجاب نمی شود. ایشان فرمودند:

چون شما کسی را می خوانید که معرفتی نسبت به او ندارید. (۱)

معرفت صحیح نسبت به خدا مثال های زیاد دارد. مثلاً بنده باید خداوند را مالک نفع و ضرر بداند. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم می فرمایند:

خداوند عزوجل می فرماید: هر کس از من درخواستی کند و من را مالک و صاحب اختیار نفع و ضرر بداند، من خواسته اش را اجابت می کنم. (۲)

نکته دیگر اینکه معرفت صحیح خداوند فقط به خود خداوند متعال محدود نمی شود؛ یعنی لازمه توحید، شناخت پیامبر و امام است. به عنوان مثال، ابو حمزه از امام باقر علیه السلام پرسید:

معرفت خدا چیست؟

امام پاسخ دادند:

باور داشتن خدای عزوجل و باور داشتن پیامبرش و دوستی و همراهی با علی و پذیرفتن امامت او و ائمه هدی و بیزارگی جستن از دشمنانشان به سوی خدا. این است معرفت خدای عزوجل. (۳)

*****

۱- التوحید، شیخ صدوق، ص ۲۸۹، باب ۴۱، ح ۷.

۲- بحار الانوار، ج ۹۳، ص ۳۰۵، ح ۱ به نقل از عدّه الدّاعی.

۳- کافی، ج ۱، ص ۱۹۳، کتاب الحجّه، باب معرفه الامام و الرّد الیه، ح ۱.

{صفحه ۶۶}

۲- تقوا - وفا به عهد الهی

از امیرالمؤمنین علیه السلام پرسیدند: چرا دعا می کنیم، اما اجابت نمی شود؟ فرمودند:

برای اینکه دلهای شما هشت نوع خیانت کرده است.

سپس این هشت خیانت را یک یک، شرح دادند:

۱- اوّل اینکه شما به خدا معرفت پیدا کردید، اما حق او را مطابق آنچه بر شما واجب فرموده، ادا نکردید. به همین دلیل، معرفت

شما [به خداوند] سودی به حال شما نداشته است.

۲- دوم اینکه شما به رسول او ایمان آوردید، اما با سنت او مخالفت کردید و شریعت او را میرانیدید. پس نتیجه ایمان شما [به رسول خدا] کجاست؟

۳- سوم اینکه شما کتاب او را که بر شما نازل شده، قرائت کردید، اما به آن عمل نکردید و گفتید: شنیدیم و اطاعت کردیم. سپس مخالفت کردید.

۴- چهارم اینکه شما ادعا کردید که از آتش [غضب الهی] می ترسید، اما در هر زمان، با ارتکاب گناهانتان به سوی آن آتش قدم برمی دارید. پس ترس شما [از آتش غضب الهی] کجاست؟

۵- پنجم اینکه شما گفتید که به بهشت شوق و رغبت دارید؛ در حالی که همواره مرتکب کارهایی می شوید که شما را از آن دور می کند. پس شوق و رغبت شما [به بهشت] کجاست؟

۶- ششم اینکه شما نعمت مولی (خداوند) را خوردید، ولی شکر آن را به جا نیاورید. شکر نعمت، قلبی، زبانی و عملی است و کوتاهی در شکر، خیانت در آنها محسوب می شود.

۷- هفتم اینکه خداوند به شما دستور داد تا با شیطان دشمنی کنید و گفت: همانا شیطان دشمن شماست؛ پس او را دشمن {صفحه ۶۷}

بگیرید. اما شما در حرف و سخن، با او دشمنی کردید و به سبب مخالفت با امر الهی با او دوستی نمودید.

۸- هشتم اینکه شما عیبهای مردم را جلوی چشمانتان و عیبهای خود را پشت سرتان قرار دادید. کسانی را سرزنش می کنید که خود از آنها برای سرزنش شدن، سزاوارترید.

پس با وجود این خیانتها کدام دعایتان مستجاب می شود؛ در حالی که خود ابواب و راههای اجابت را مسدود کردید؟ پس از خداوند پروا کنید و اعمال خود را نیکو گردانید و باطنهای خود را خالص گردانید و امر به معروف و نهی از منکر کنید. در این صورت است که خداوند دعایتان را مستجاب می فرماید. (۱)

۳- کسب حلال

امام صادق علیه السلام فرمودند:

هر کس دوست دارد دعایش مستجاب شود، باید درآمد خود را از راه حلال قرار دهد. (۲)

۴- دعا در حال عافیت

امام صادق علیه السلام فرمودند:

جدم فرمود: در دعا کردن، پیشی گیرید؛ زیرا گر بنده ای زیاد اهل دعا باشد، وقتی بلایی به او می رسد و دعا می کند، گفته می شود: صدای آشنایی است اما اگر زیاد اهل دعا نباشد، وقتی در هنگام نزول بلا دعا می کند می گویند: پیش از امروز کجا بودی؟! (۳)

*****

۱- بحار الانوار، ج ۹۳، ص ۳۷۶، ح ۱۷، به نقل از دعائم الدین.

۲- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب الثناء قبل الدعاء، ح ۹.

۳- اصول کافی، باب التقدّم فی الدعاء، ح ۵.

{صفحه ۶۸}

تا اینجا چهار شرط کلی مربوط به دعاکنندگان مطرح شد، اینک دو شرط دیگر که به حالت دعا کردن مربوط می شود:

شرط اول دعا: اقبال قلبی

اقبال قلبی یعنی آدمی در موقع دعا کردن، قلباً متوجه خداوند و دعا به درگاه او باشد.

امام صادق علیه السلام فرمودند:

همانا خدای عزوجلّ دعایی را که برخاسته از دل غافل و بی توجه باشد، مستجاب نمی کند. بنابراین، در وقت دعا کردن، با دل خود رو بیاور؛ آن گاه به اجابت [دعا] یقین داشته باش. (۱)

شرط دوم دعا: رقت قلب

امام صادق علیه السلام فرمودند:

همانا خدای عزوجلّ دعایی را که برخاسته از دل سخت باشد، مستجاب نمی فرماید. (۲)

و باز فرمودند:

هرگاه [دل] یکی از شما نرم شد، دعا کند؛ زیرا دل تا خالص نگردد، نرم نمی شود. (۳)

خلوص یعنی صفای دل و پاک شدن آن از اموری مانند نیرنگ، حسد، حرص و هر گناه دیگر، وقتی قلب انسان از این آلودگیها پاک شود، بیشتر در معرض نزول رحمت الهی قرار می گیرد و به همین جهت

*****

۱- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب الاقبال علی الدعاء، ح ۱.

۲- همان، ح ۴.

۳- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب الاوقات والحالات...، ح ۵.

{صفحه ۶۹}

است که فرمودند در آن حال دعا کنید.

پس در مجموع، از احادیث ائمه علیهم السلام می توان نتیجه گرفت که وعده اجابت دعا به کسانی که با رقت قلب دعا می کنند، داده شده و دعا با حالت قساوت قلب، مشمول این وعده نیست.

موانع اجابت

۱- پاک نبودن دل

اولین مانعی که بر سر راه اجابت دعا وجود دارد، پاک نبودن دل انسان از آلودگیهای روحی و معنوی است. امام صادق علیه السلام می فرمایند:

یکی از بنی اسرائیل سه سال از خدا می خواست که به او فرزند پسری عطا فرماید. وقتی دید که خداوند او را اجابت نمی کند، عرض کرد: ای پروردگار من! آیا از تو دور هستم که صدایم را نمی شنوی؟ یا تو به من نزدیک هستی، و جوابم نمی دهی؟

پس کسی را در خواب دید که به او گفت:

تو سه سال است که خداوند را می خوانی، با زبان بدگو و دل بی رحم و ناپاک و نیت نادرست. پس [اگر می خواهی دعایت مستجاب شود] بد زبانی ات را کنار بگذار و قلبت تقوای الهی پیشه سازد و نیتت نیکو گردد.

آن مرد به این سفارش شما عمل نمود، و سپس به درگاه خداوند دعا کرد؛ پس پسری برای او به دنیا آمد. (۱)
خواندن خداوند با زبان آلوده به سخنان زشت و قلب ناپاک و با نیت نادرست، از بزرگ ترین موانع استجاب دعا به شمار می آید.

*****

۱- بحار الانوار، ج ۹۳، ص ۳۷۷، ح ۱۸، به نقل از فلاح السائل.

{صفحه ۷۰}

۲- حق الناس

یکی دیگر از موانع اجابت دعا، بودن حق الناس بر گردن دعاکننده است. این حق ممکن است مالی یا غیر مالی باشد؛ مثلاً اگر با کار یا سخن خود آبروی مؤمنی را برده باشد، در واقع، حقی از او ضایع کرده است. هر کس حق دیگران را ضایع کرده باشد، به آنان مدیون است. این حق ضایع شده «مَظْلَمَه» نامیده می شود که یکی از موانع استجاب دعا شمرده شده است. امیرالمؤمنین علیه السلام از قول حضرت عیسی بن مریم علیه السلام نقل فرموده اند که خداوند متعال به ایشان چنین وحی فرمود:

من دعای هیچ یک از شما را اگر حقی از دیگران بر عهده اش باشد، مستجاب نمی کنم. (۱)

گاهی انسان بر اجابت دعایی به پیشگاه الهی اصرار زیاد می کند و به گمان خود تمام شرایط اجابت را هم فراهم نموده است؛ اما اثری از اجابت دعا نمی بیند. یکی از موانع جدی در این امر، حق یا حقوقی است که از دیگران به عهده اوست و چه بسا سالهای سال از آن گذشته و آن را فراموش کرده باشد. در این صورت، باید به جبران و ادای آن حق و «مظلمه» اقدام کند تا مانع اجابت رفع گردد.

۳- گناه

از مهم ترین موانع استجاب دعا گناه است که تأثیر بسزایی در این خصوص دارد. از امام باقر علیه السلام نقل شده است:
همانا بنده برآورده شدن یکی از حاجتهای دنیوی خود را از خداوند می خواهد. پس خدای متعال کار برآوردن آن را- در آینده

*****

۱- بحار الانوار، ج ۹۳، ص ۳۱۹، ح ۲۷، به نقل از فلاح السائل.

{صفحه ۷۱}

نزدیک یا با اندکی تأخیر- به جریان می اندازد. در همین میان، بنده گناهی مرتکب می شود. پس [خداوند] به فرشته ای که برای برآوردن نیاز آن بنده گماشته شده است، می فرماید: خواسته اش را برآورده نکنید؛ زیرا او [با انجام گناه] خود را در معرض ناخشنودی من قرار داده از جانب من، مستحق محرومیت گردیده است. (۱)

آری، گناه مسیر اجابت دعا را منحرف و جریان آن را مسدود می کند. کسی که به اجابت دعایش امید دارد، باید پیش از دعا و پس از آن، از ارتکاب عملی که موجب ناخشنودی خداوند از او می گردد، اجتناب کند. لذا کسی که به انجام گناهی عادت دارد و در مسیر معصیت قدم بر می دارد، هر قدر اصرار و پافشاری کند، باز هم مستحق رحمت الهی و استجاب دعا نمی شود. پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند:

حضرت موسی علیه السلام از کنار یکی از یارانش گذشت که در حال سجده (مشغول دعا) بود. آن حضرت پس از انجام کارش،

از همان مسیر بازگشت و آن شخص همچنان در حال سجده بود. به او گفت: اگر رفع نیاز تو به دست من بود، حتماً برایت برآورده می‌کردم. اینجا بود که خداوند به او (موسی علیه السلام) وحی فرمود:
اگر آن قدر سجده کند که گردنش قطع شود، من او را نمی‌پذیرم؛ مگر اینکه از آنچه نمی‌پسندم، خارج و به آن صورتی که دوست دارم، درآید. (۲)

*****

۱- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۳۷۶، ح ۱۶، به نقل از عدّه الدّاعی.

۲- همان، ص ۳۴۱، ح ۱۱، به نقل از عدّه الدّاعی.

{صفحه ۷۲}

یکی از اصحاب امام صادق علیه السلام می‌گوید:

خدمت آن حضرت رسیدم و عرض کردم: خداوند می‌فرماید: «أَدْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ» (۱)؛ اما من دعا می‌کنم ولی اجابت نمی‌بینم. امام فرمودند: آیا معتقدی که خدای متعال خلف وعده می‌کند؟ خیر. فرمودند: پس چه (چرا دعایت مستجاب نمی‌شود)؟ گفتم: نمی‌دانم. فرمودند: من به تو خبر می‌دهم.

بدانید که شما اگر خداوند را در آنچه به شما امر فرموده، اطاعت کردید، سپس او را می‌خواندید، شما را اجابت می‌فرمود؛ اما شما با او مخالفت و او را معصیت می‌کنید؛ پس او شما را اجابت نمی‌نماید. (۲)
روشن است که امام صادق علیه السلام یکی از موانع جدی و مؤثر اجابت دعا را گناهان دعاکننده می‌داند. کسی که با امر الهی مخالفت می‌کند، خداوند هم پاسخ او را نمی‌دهد.

۴- مخالفت با حکمت

از دیگر موانعی که برای اجابت دعا ذکر شده، این است که آنچه انسان از خدا درخواست می‌کند، با حکمت او مخالف باشد. به این مطلب در سخنی از امیرالمؤمنین علیه السلام تصریح شده است:
همانا کرم خدای سبحانه حکمت او را نقض نمی‌کند و به همین دلیل، هر دعایی اجابت نمی‌شود. (۳)
کارهای خداوند همیشه و برای هر کس، حکیمانه است. این

*****

۱- غافر (۴۰): ۶۰.

۲- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۳۱۹، ح ۲۸، به نقل از فلاح السائل.

۳- غررالحکم و دررالکلم، حدیث ۳۷۶۴.

{صفحه ۷۳}

حکمت گاهی به صلاح و مصلحت خود دعاکننده مربوط می‌شود؛ مانند اینکه شخص در دعایش چیزی را بخواهد که اگر خدا آن را به او عطا کند، به ضرر دین یا دنیایش باشد. در این صورت، چون خود فرد از آنچه به صلاحش است خبر ندارد، دعا می‌کند و چیزی را طلب می‌کند که به ضررش تمام می‌شود. امام خداوند حکیم- اگر بخواهد به بنده اش خیر برساند- دعای او را مستجاب نمی‌فرماید.

باید دانست، همیشه حکمت کارهای خدا به صلاح و مصلحت فرد دعاکننده مربوط نمی‌شود. در پس پرده آنچه در ظاهر دیده می‌شود، حساب و کتابهای فراوانی در کار است که ما انسانها از بیشتر آنها بی‌خبریم.

۵- کوتاهی در ایجاد اسباب

مانع بسیار مهم دیگر در مسیر استجابت دعا، این است که دعاکننده به دعای تنها اکتفا کند و هیچ تلاشی در راه تهیّه اسباب و مقدمات تحقق خواسته اش انجام ندهد.

از امام صادق علیه السلام چنین نقل شده است:

دعای چهار کس مستجاب نمی شود: کسی که در خانه اش می نشیند [کار و تلاش نمی کند] و می گوید: خدایا به من روزی برسان. پس به او [از جانب خداوند] گفته می شود: آیا تو را به طلب [روزی] امر نکردم؟... و کسی که مالی دارد، ولی آن را تباه می کند و می گوید: خدایا به من روزی برسان. پس [از جانب خدا] به او گفته می شود: آیا به تو دستور میانه روی و اعتدال ندادم؟ آیا تو را امر نکردم که اموال خود را در راه صحیح خرج کنی؟... و کسی که مالی دارد، ولی آن را بدون اینکه شاهد بگیرد، به دیگری

{صفحه ۷۴}

قرض داده است. به چنین کسی [از جانب خداوند] گفته می شود: آیا به تو دستور ندادم که [در هنگام قرض دادن] شاهد بگیری؟ (۱)

۶- ترک امر به معروف و نهی از منکر

عامل دیگری که به عنوان مانع اجابت دعا مطرح شده، ترک امر به معروف و نهی از منکر است. به تصریح روایات، این گناه باعث می شود که دعای نیکان و اخیار نیز به هدف اجابت نرسد. از پیامبران گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم نقل شده است که فرمودند:

شما باید امر به معروف و نهی از منکر کنید و گرنه، خداوند بدهای شما را بر خوبانتان مسلط می گرداند، آن وقت، نیکان شما دعا می کنند، اما مستجاب نمی شود. (۲)

خوبان کسانی اند که خود اهل گناه و معصیت نیستند؛ اما اگر با امر به معروف و نهی از منکر، بدها را به راه نیاورند یا حداقل وظیفه شرعی خود را نسبت به آنان انجام ندهند، مستحقّ وعید الهی می گردند. وعید خداوند این است که دعای ایشان به پیشگاه خداوند اجابت نمی شود.

۷- اهل شراب یا آلات موسیقی یا قمار بودن

از دیگر موانع اجابت دعا این است که دعاکننده با آلات موسیقی یا آلات قمار سر و کار داشته باشد. همه این گونه ادوات را «آلات لهو» می نامند. اینها به قدری مبعوض خدای متعال اند که وجود آنها در یک خانه، اهل آن را از همه برکات الهی محروم می کند و مانع فرود آمدن فرشتگان الهی به آنجا می گردد. از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم نقل شده

*****

۱- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب من لا تُستجاب دعوته، ح ۲.

۲- بحار الانوار، ج ۹۳، ص ۳۷۸، ح ۲۱، به نقل از فلاح السائل.

{صفحه ۷۵}

که فرمودند:

فرشتگان به خانه ای که در آن شراب یا دایره زنگی یا سه تار یا نرد باشد، وارد نمی شوند و دعای اهل آن به اجابت نمی رسد و خداوند برکت را از آنان برمی دارد. (۱)

در این حدیث شریف، به چند چیز که به شدت، نزد خدا پلید و خبیث شمرده می شوند، اشاره شده است. یکی شراب است و دیگری، برخی از آلاتی که برای ساخت موسیقی به کار می رود و سوم یکی از آلات قمار که با آن نرد بازی می کنند. وجود یکی از این سه چیز در هر خانه ای، رحمت الهی را از آن دور می کند و مانع اجابت دعای کسانی می شود که اهل یکی از این امور باشند.

نتیجه اینکه مانع شدن هریک از موانع اجابت دعا- غیر از مورد چهارم که به کوتاهی کردن خود فرد مربوط نمی شود - ضروری و قطعی نیست و بستگی دارد به اینکه خداوند بخواهد با عدل خود با بنده اش رفتار کند یا با فضل. مانع شدن آن عوامل فقط در فرضی است که عدل الهی اجرا شود.

اجابت شوندهگان

اشاره

آخرین مطلبی که در بحث اجابت دعا باید مورد توجه قرار گیرد، وعده خاصی است که از جانب خداوند به برخی افراد، به صورت مطلق یا در حالات خاصی، برای اجابت دعاهاى ایشان داده شده است. تعداد مهم ترین این موارد به پانزده عدد می رسد که در اینجا به همه آنها اشاره می کنیم:

*****

۱- مستدرک الوسائل، ج ۵، ص ۲۷۹.

{صفحه ۷۶}

۱- دعا یا نفرین پدر در حق فرزند

اولین موردی که مشمول وعده اجابت دعا به طور خاص قرار گرفته، دعا یا نفرین پدر در حق فرزندش است؛ دعای پدر در حق فرزند نیکوکار و نفرین او در حق فرزندى که مرتکب «عقوق» پدر شده است. امام صادق علیه السلام فرمودند: سه گونه دعا از خدای متعال محبوب و پوشیده نمی ماند: دعای پدر در حق فرزندش وقتی به او نیکی کرده و نفرین پدر در حق فرزند وقتی او را ناراحت نموده است... (۱)

فرزندى که به پدرش نیکی و احسان کند و مورد دعای خیر او قرار گیرد و فرزندى که پدر خود را ناراحت کند و آزار دهد و مورد نفرین او واقع شود، دعا یا نفرین پدرش در حق وی مستجاب خواهد شد.

۲- دعا یا نفرین مظلوم

یکی از کسانی که نسبت به دعایشان به طور خاص، وعده اجابت داده شده، مظلوم است. کسی که حَقش پایمال شده و مورد تجاوز قرار گرفته، مظلوم است. دعای چنین کسی در دو مورد مستجاب است:

یکی در حق ظالمی که به او ستم کرده؛ یعنی نفرین مظلوم در حق ظالم. دوم در حق کسی که انتقام او را از ظالم بگیرد. در حدیث امام صادق علیه السلام - که سه دعا را مستجاب دانسته اند - پس از دعای پدر در حق فرزند، چنین آمده است:

*****

۱- بحار الانوار، ج ۹۳، ص ۳۵۶، ح ۶، به نقل از امالی طوسی.

{صفحه ۷۷}

نفرین مظلوم در حقّ ظالم به خود و دعای خیر مظلوم در حقّ کسی که انتقام او را از ظالم بگیرد. (۱)

۳- دعا یا نفرین مؤمن در حقّ کسی که به او نیکی یا بدی کرده است

در ادامه فرمایش امام صادق علیه السلام گروه سومی که به اجابت دعایشان وعده داده شده، معرفی شده اند:

شخص مؤمنی که در حقّ برادر مؤمن خود دعا کند؛ هنگامی که [آن برادر دینی] به خاطر ما [اهل بیت علیهم السلام] به او مساعدت و کمکی کرده است. همچنین نفرین آن مؤمن در حقّ مؤمن دیگر در صورتی که با وجود توان کمک و نیاز ضروری او، از مساعدت دریغ نموده است. (۲)

وظیفه هر مؤمنی نسبت به برادران و خواهران ایمانی اش این است که اگر امکاناتی دارد و از دستش کمکی برمی آید، از مساعدت به آنان کوتاهی نکند.

۴- دعای امام عادل در حقّ رعیت

یکی دیگر از دعاهایی که به اجابت آن وعده داده شده، دعای خیر امام عادل در حقّ رعیت خویش است. از مولا امیرالمؤمنین علیه السلام نقل شد که فرمودند:

دعای چهارکس رد نمی شود: امام عادل در حقّ رعیتش. (۳)

قطعی ترین مصداق این امر، دعای امام زمان علیه السلام در حقّ شیعیان خود است و این وعده از دلنشین ترین وعده های الهی است که امید زیادی را

*****

۱- بحار الانوار، ج ۹۳، ص ۳۵۶، ح ۶، به نقل از امالی طوسی.

۲- همان.

۳- بحار الانوار، ج ۷۷، ص ۴۲۳، ح ۴۰، به نقل از الارشاد مفید.

{صفحه ۷۸}

در دل های مؤمنان ایجاد می کند و به آنان بشارت می دهد که اگر از استجاب دعای خود و دیگران ناامید هستند، می توانند به دعای امام زمانشان در حقّ خود امید ببندند که خدا به اجابت آن، وعده داده است.

۵- دعای فرزند نیکوکار در حقّ پدرش

دعایی دیگر که به اجابت آن وعده داده شده، دعای فرزند نیکوکار است در حقّ پدرش. این مورد در ادامه حدیثی که از امیرالمؤمنین علیه السلام نقل شد، به این تعبیر است:

و [دعای] فرزند نیکوکار در حقّ پدرش. (۱)

همان طور که دعای پدر در حقّ فرزند نیکوکارش مستجاب است (مورد اول)، دعای فرزند نیکوکار نیز در حقّ پدرش مستجاب می باشد. در اینجا ملاک، نیکوکار (باز) بودن فرزند است.

۶- دعای عمره گزار

یکی از دعاهایی که به اجابت آن وعده داده شده، دعای کسی است که عمره خانه خدا را به جا می آورد. از رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم نقل شده است که فرمودند:

دعای چهار کس رد نمی شود و درهای آسمان برای آن [دعا] باز می شود و به عرش می رسد: دعای خیر پدر در حق فرزندش و نفرین مظلوم در حق کسی که به او ظلم کرده و دعای عمره گزار تا زمانی که [از عمره] برگردد. (۲)

هم کسانی که عمره مفرده (در غیر فصل حج) به جا می آوردند و هم

*****

۱- بحارالانوار، ج ۷۷، ص ۴۲۳، ح ۴۰، به نقل از الارشاد مفید.

۲- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۳۵۴، ح ۱، به نقل از امالی طوسی.

{صفحه ۷۹}

آنان که به عنوان بخشی از حج تمتع، عمره تمتع انجام می دهند، هر دو گروه، معتمر (عمره گزار) هستند و تا زمانی که از خانه خدا مراجعت نکرده اند، دعاهایشان مستجاب است.

۷- دعای روزه دار

دعای دیگری که به اجابتش وعده داده شده، دعای روزه دار است پیش از آنکه افطار نماید. در حدیث گذشته چهارمین کسی که دعایش رد نمی شود و به عرش الهی می رسد، همین مورد است:

و [دعای] روزه دار پیش از آنکه افطار کند. (۱)

خداوند به کسی که در طول روز، روزه داشته و هیچ یک از مفطرات را انجام نداده، وعده فرموده که پیش از افطار دعایش را مستجاب فرماید.

۸- دعای حج گزار

از دعاهایی که به استجاب آن وعده داده شده، دعای کسی است که به حج خانه خدا مشرف می گردد. از امام صادق علیه السلام نقل شده که فرمودند:

سه گروه دعاهایش مستجاب است: حج گزار، پس بنگرید که چگونه جای او را می گیرید... (۲)

می فرمایند خدا دعای حج گزار را مستجاب می فرماید؛ حال شما بنگرید که چگونه جای او را در میان خانواده و بازماندگانش می گیرید.

*****

۱- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۳۵۴، ح ۱، به نقل از امالی صدوق. این حدیث در کتاب شریف اصول کافی، کتاب الدعاء، باب من تستجاب وعوته، ح ۶ نیز آمده است.

۲- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب من تستجاب دعوته، ح ۱.

{صفحه ۸۰}

مقصود این است که وقتی کسی به حج مشرف می شود، دیگران وظیفه دارند جای خالی او را در خانواده اش از جهت رسیدگی و

رفع مشکلات آنان، پر کنند. باید نزدیکان و آشنایان او به گونه ای رفتار کنند که خانواده حاجی و کسانی که تحت سرپرستی او بوده اند، حتی الامکان، احساس خلأ و نیاز نکنند.

۹- دعای جهادکننده در راه خدا

مورد دیگری که به دعایش وعده اجابت داده شده، کسی است که در راه خدا به جنگ با دشمنان دین می رود. در ادامه حدیث گذشته، این گروه چنین معرفی شده اند:

کسی که در راه خدا جهاد می کند؛ پس بنگرید که چگونه جای او را پر می کنید. (۱)
در این مورد هم دیگران وظیفه دارند جای خالی آن مجاهد در راه خدا را در میان اهل و خانواده اش پر کنند؛ تا آنان غیر از دوری آن جنگجو و رنجهایی که از این جهت متحمل می شوند، درد دیگری نداشته باشند.

۱۰- دعای مریض

یکی دیگر از دعاهای مستجاب، دعای فرد بیمار است. در ادامه حدیث گذشته گروه سوم همین گروهند.
بیمار [دعایش مستجاب است]؛ پس او را خشمناک نکنید و به ستوه نیاورید. (۲)

*****

۱- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب من تستجاب دعوته، ح ۱.

۲- همان.

{صفحه ۸۱}

وظیفه نزدیکان بیمار و کسانی که با او تماس دارند، این است که ملاحظه حال او را بکنند و با کارها یا سخنان خود، او را به رنج و غضب نیاورند.

۱۱- دعا پشت سر دیگران

از جمله دعاهایی که به استجاب آنها وعده داده شده، دعای مؤمن در حق برادران دینی اش، پشت سر آنهاست.

در حدیث قدسی آمده که از جانب خدای متعال به حضرت موسی علیه السلام چنین وحی شده است:

[ای موسی]، مرا با زبانی بخوان که مرا با آن معصیت نکرده باشی. حضرت موسی عرض کرد: ای پروردگار من، چگونه می توانم چنین کنم؟ فرمود: مرا با زبان غیر خودت بخوان. (۱)

خواندن خداوند به زبان غیر خود، به این است که دیگری برای انسان دعا کند. هیچ گاه کسی به زبان دیگری خدا را معصیت نمی کند؛ به همین جهت به چنین دعایی امر شده است. تحقق این امر الهی به این است که مؤمنان در حق یکدیگر دعا کنند تا خداوند همه آنان را رحمت فرموده و دعاها را برای همه ایشان اجابت فرماید.

۱۲- دعای فقیر مؤمن

علاوه بر مواردی که بیان شد، دعای فقیری که مورد کمک قرار گرفته نیز طبق وعده خداوند مستجاب است. ائمه هدی علیهم السلام این مورد را چنین معرفی فرموده اند:

*****

۱- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۳۶۰، ح ۲۳، به نقل از عدّه الداعی.

{صفحه ۸۲}

فقیری که نعمتی به او داده شده، در صورتی که مؤمن باشد. (۱)

اگر کسی به شیعه نیازمندی کمک کند، می تواند از دعای خیر او - که وعده استجاب آن داده شده - بهره مند گردد.

۱۳- دعای کودکان اّمّت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلّم

از دعاهایی که به اجابت آنها وعده داده شده، دعای کودکانی است که هنوز به سنّ تکلیف نرسیده اند و لذا گناهی هم مرتکب نشده اند. حضرت امام رضا علیه السلام از پدران گرامی خود از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلّم این مطلب را نقل فرموده اند:

دعای کودکان اّمّت من - که مرتکب گناهان نشده اند- مستجاب است. (۲)

در بحث موانع اجابت دعا، گفته شد که مانع عمده در اجابت دعا گناهان و کوتاهیهای انسانهاست. از این رو، کودکانی که هنوز به سنّ بلوغ نرسیده اند، چنین مانعی در مسیر اجابت دعاهایشان وجود ندارد. پس خوب است که بزرگ تر کوچک ترها را در دعا کردن مقدّم کنند تا به آبروی آنها خداوند دیگران را هم مورد رحمت خویش قرار دهد.

۱۴- دعای مسافر

دعای دیگری که به اجابت آن وعده داده شده، دعای مسافر است که از خانه و وطنش، دور افتاده است. از رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلّم نقل شده که فرمودند:

*****

۱- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۳۶۰، ح ۲۰، به نقل از الجواهر کراچکی.

۲- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۳۵۷، ح ۱۴، به نقل از صحیفه الرضا علیه السلام.

{صفحه ۸۳}

سه دعا بدون شک، مستجاب است: دعای مظلوم و دعای مسافر و نفرین پدر در حقّ فرزندش. (۱)

۱۵- دعای قاری قرآن

یکی از دعاهایی که به استجاب آن وعده داده شده، دعای قاری قرآن است. از حضرت حسن بن علی علیهما السلام نقل شده که فرمودند:

کسی که قرآن را تلاوت کند، دعای مستجاب دارد؛ فوری و زود یا در آینده. (۲)

خداوند به خاطر حرمت قرآن، به قاری قرآن وعده فرموده که دعایش را مستجاب کند؛ حال ممکن است دعای عاجل او باشد یا دعای آجلش؛ یعنی دعایی که از او اجابت می گردد، سریع و فوری باشد یا مربوط به آینده اش. در هر حال، طبق وعده خداوند حدّ اقل یک دعای مستجاب برای هر قاری قرآن هست.

این پانزده مورد دعاهایی اند که مطابق احادیث، به استجاب آنها وعده داده شده است. البته مواردی که تحت عنوان «شرایط اجابت» مطرح شد نیز باید در اینجا مدّ نظر باشد. گاهی فقدان یکی از آنها باعث ردّ دعای شخص می گردد.

*****

۱- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۳۵۸، ح ۱۷، به نقل از نوادر الراوندی.

۲- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۳۱۳، ح ۷، به نقل از الدعوات راوندی.

{صفحه ۸۴}

فصل ۴: آداب دعا

۱- یأس از خلق

اولین ادب قلبی دعا این است که دعاکننده با قطع کامل امید از غیر خدا دست به دعا بلند کند. انسانی که در رفع حاجت خود از خلق خدا مأیوس است، حالش با کسی که هنوز امیدش از غیر خدا قطع نشده، متفاوت است. اگر انسان بتواند در دعاهای خود همیشه حال یأس از غیر خدا را داشته باشد، می تواند به اجابت آنها بسیار امیدوار گردد.

امام صادق علیه السلام فرمودند:

هرگاه یکی از شما بخواهد که هر درخواستی از پروردگارش می کند، [خدا] به او عطا فرماید، باید از همه مردم ناامید شود و امیدی جز از جانب خداوند نداشته باشد. اگر خداوند این حالت قلبی را در او ببیند، هرچه بخواهد، به او عطا می فرماید. (۱)

۲- رضا به قضای الهی

دومین ادب قلبی دعا این است که انسان به خاطر عدم رضایت از قضای الهی دعا نکند و قلباً به آنچه خداوند برایش مقدر فرموده، راضی

*****

۱- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۳۱۴، ح ۱۹، به نقل از عدّه الدّاعی.

{صفحه ۸۷}

و خشنود باشد. در این صورت، خداوند وعده فرموده که دعایش را مستجاب می فرماید. از امام صادق علیه السلام نقل شده که فرمودند:

چگونه مؤمنی، مؤمن است، در حالی که از قسمت (مقدر) خود ناراضی است؟... و من برای کسی که چیزی جز خشنودی [از قضای الهی] در دلش نباشد ضامنم که دعای او به درگاه خداوند مستجاب شود. (۱)

۳- یقین به اجابت

سومین ادب قلبی دعا این است که انسان با یقین به اجابت، خدای خود را بخواند. اگر به جای یقین، گمان یا شک یا احتمال باشد، هرگز آن شور و شوق در هنگام دعا، به وجود نخواهد آمد. امام صادق علیه السلام فرمودند:

هرگاه دعا می کنی، یقین داشته باش که حاجتت دم در است. (۲)

یقین به اجابت در حال دعا به معنای پیشگویی و داشتن علم غیب به اجابت دعا نیست. چه بسا که انسان با حال یقین به اجابت، دعا می کند و مستجاب نمی شود. امّا وجود این حال در نوع و چگونگی دعا کردن انسان بسیار مؤثر است و در اقبال قلبی او تأثیر زیادی دارد. این یکی از آداب دعا به شمار می آید.

۴- مقدم کردن نماز

اشاره

یکی دیگر از آداب مهم دعا کردن، مقدم کردن نماز بر آن است. این امر دعا را به استجاب نزدیک می‌سازد.

*****

۱- اصول کافی، کتاب الایمان والکفر، باب الرضا بالقضاء، ح ۱۱.

۲- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب الیقین فی الدعاء، ح ۱.

{صفحه ۸۸}

نماز مستحب

امام صادق علیه السلام فرمودند:

هر کس وضوی نیکو و کامل بگیرد سپس و دو رکعت نماز بگذارد و رکوع و سجود آن را کامل و خوب به جای آورد آن گاه سلام دهد و ثنای خدای عزوجل و رسول او را گوید و سپس حاجت خود را بخواهد، دعایش در جایگاه استجاب است و هر کس در موقعیتی که گمان اجابت می‌رود، طلب خیر کند ناکام نمی‌ماند. (۱)

نماز واجب

پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرموده اند:

هر کس یک نماز واجب را بگذارد، برای او نزد خداوند، یک دعای مستجاب خواهد شد. (۲)

ادای هر نماز واجب می‌تواند وسیله تقرب انسان به پیشگاه خداوند باشد و یکی از آثار آن، استجاب دعای آن نمازگزار است.

۵- شروع با بسم الله الرحمن الرحيم

یکی از زیباترین آداب دعا، شروع آن با آیه شریفه «بسم الله الرحمن الرحيم» است. از رسول مکرم اسلام نقل شده است که فرمودند:

دعایی که ابتدای آن بسم الله الرحمن الرحيم باشد، رد نمی‌شود. (۳)

چه خوب است که دعا با نام مقدس «الله» متصف به «رحمان» و «رحیم» آغاز شود تا مقبول درگاه حق افتد و رد نشود.

*****

۱- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۳۰۵، ح ۱، به نقل از عدّه الدّاعی.

۲- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۳۴۴، ح ۸، به نقل از مجالس مفید و بحارالانوار، ج ۸۵، ص ۳۲۱، ح ۷، به نقل از عیون اخبار الرضا علیه السلام.

۳- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۳۱۳، ح ۱۷، به نقل از الدعوات راوندی.

{صفحه ۸۹}

۶- مقدم کردن حمد و ثنای خداوند

امام صادق علیه السلام فرمودند:

وقتی نماز واجب را ادا کردی، خداوند را تمجید و تعظیم می کنی و او را با همه آنچه در توان داری، مدح می گویی. (۱). یاد کردن خداوند به عظمت، نشان دهنده عمق معرفت دعاکننده نسبت به خداست و هرچه این معرفت بالاتر و عمیق تر باشد، دعای برخاسته از آن، قدر و ارزش بیشتری پیدا می کند.

۷- یاد کردن از نعمتهای خدا و شکر آنها

ادب دیگری که باید در دعا رعایت شود، یاد کردن از نعمتهای خدا و شکر گزاری نسبت به آنهاست. امام صادق علیه السلام می فرماید:

[دعا را] با ستایش خدا و یاد کرد نعمتهایی که به تو ارزانی داشته، آغاز می کنی سپس او را شکر می گزاری... (۲). یاد کردن از نعمتهایی که خداوند به انسان ارزانی داشته، خود از مصادیق شکر زبانی است.

۸- صلوات بر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم، و آل او علیهم السلام

از دیگر آداب دعا کردن - که باید حتماً رعایت شود - صلوات فرستادن بر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و اهل بیت گرامی ایشان علیهم السلام است که منشأ و سرچشمه همه خیرات و برکات الهی برای انسان اند. امام صادق علیه السلام فرمودند:

*****

۱- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۳۲۰، ح ۲۸، به نقل از الدعوات راوندی.

۲- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب الثناء قبل الدعاء، ح ۸.

{صفحه ۹۰}

همواره دعا [از اجابت] محجوب است تا وقتی که بر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و آل ایشان صلوات فرستاده شود. (۱). محجوب بودن دعا به معنای بازداشته شدنش از اجابت است که تا وقتی صلوات بر اهل بیت علیهم السلام فرستاده نشده، چنین است.

۹- توسل به اهل بیت علیهم السلام

از دیگر آداب بسیار مؤثر در اجابت دعا، توسل به اهل بیت علیهم السلام است. در واقع، انسان، آنان را - که آبرومندترین خلائق نزد خدایند - وسیله قرار می دهد تا خداوند به خاطر آنها، دعای او را مستجاب فرماید. خداوند در قرآن می فرماید:

و اسماء نیکوتر از آن خداوند است، پس او را به آنها بخوانید. (۲)

باید دید منظور از اسماء نیکو و خواندن خداوند به آنها چیست.

امام رضا علیه السلام در تفسیر این آیه شریفه فرموده اند:

هرگاه مشکل سختی برای شما پدید آمد، به واسطه ما از خداوند کمک بخواهید. این مطلب به فرمایش خداوند مستند است که فرمود: اسماء نیکوتر از آن خداست؛ پس او را به آنها بخوانید.

امام رضا علیه السلام در ادامه سخن خود از امام صادق علیه السلام درباره اسماء حسنی چنین نقل فرمودند:

قسم به خدا، ما هستیم اسماء حسنی که چیزی از کرسی جز به سبب معرفت ما پذیرفته نمی شود... پس به اینها (اسماء حسنی) او را

بخوانید. (۳)

*****

۱- اصول کافی، باب الصّلاه علی النّبی محمّد و اهل بیته علیهم السلام، ح ۱.

۲- اعراف (۷): ۱۸۰.

۳- بحار الانوار، ج ۹۴، ص ۵ و ۶، ح ۷، به نقل از تفسیر عیاشی.

{صفحه ۹۱}

۱۰- اقرار به گناهان و استغفار از آنها

یکی دیگر از زیباترین آداب دعا، اعتراف به گناهان و استغفار از آنهاست. پاک شدن از گناهان جز با اقرار و اعتراف به آنها امکان ندارد؛ لذا این امر از آداب دعا برشمرده شده است.

امام صادق علیه السلام فرمودند:

جز این نیست که آداب دعا عبارت اند از: ستایش [پروردگار]، سپس ثنا گفتن [او]، سپس اعتراف به گناه و سپس درخواست [از خداوند] قسم به خدا هیچ بنده ای جز با اعتراف [به گناهان]، از گناه خارج نشده است. (۱)

۱۱- تعمیم دادن در دعا

یکی دیگر از نیکوترین آداب دعا این است که انسان وقتی خیری را از خداوند طلب می کند، آن را فقط برای خود نخواهد، بلکه دیگران را نیز در خواسته خود شریک گرداند. این خصلت دعا را به اجابت نزدیک تر می کند.

از رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم نقل شده فرمودند:

هر گاه یکی از شما دعا می کند، آن را تعمیم دهد؛ زیرا این کار باعث اجابت بهتر دعا می شود. (۲)

برای اینکه این حالت به طور طبیعی و با انگیزه درونی انجام پذیرد، لازم است که صفت زیبای خیرخواهی برای دیگران در انسان تحقق یابد. البته همان طور که وعده فرموده اند، این کار موجب استجاب سریع تر دعای آدمی می شود.

*****

۱- اصول کافی، کتاب الدّعاء، باب الثناء قبل الدّعاء، ح ۳.

۲- اصول کافی، کتاب الدّعاء، باب العموم فی الدّعاء، ح ۱

{صفحه ۹۲}

۱۲- دعا کردن پنهانی

یکی دیگر از آداب دعا پنهانی و سرّی دعا کردن است. امام رضا علیه السلام فرمودند:

یک دعای بنده به صورت پنهانی، با هفتاد دعای آشکار او برابری می کند. (۱)

به طور کلی، اگر انسان هر کار خیری را به صورت پنهان و دور از چشم دیگران، انجام دهد، در مقایسه با زمانی که همان را علنی و آشکار نماید، فضیلت بیشتری دارد. دعا نیز از این قاعده کلی مستثنا نیست و لذا دعای پنهان از دعای آشکار بافضیلت تر است.

۱۳- جمعی دعا کردن

برعکس آنچه در مورد قبلی گذشت، در برخی از احادیث، به جمعی دعا کردن سفارش شده است. امام صادق علیه السلام فرمودند:

هر گروه چهل نفری که جمع شوند و خدای عزوجل را در موردی بخوانند، خداوند دعایشان را مستجاب فرماید. حال اگر چهل نفر نبودند و چهار نفر بودند، که هر یک خدای عزوجل را ده بار بخوانند، خداوند دعایشان را مستجاب کند. اما اگر چهار نفر نبودند، و یک نفر باشد که خدا را چهل بار بخواند، خداوند عزیز جبار دعایش را مستجاب می‌کند. (۲)

از این حدیث شریف، معلوم می‌شود که خداوند عنایت خاصی به جمع مؤمنان دارد؛ به خصوص، اگر تعدادشان به چهل نفر برسد.

*****

۱- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب اخفاء الدعاء، ح ۱.

۲- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب الاجتماع فی الدعاء، ح ۱.

{صفحه ۹۳}

۱۴- اصرار و التماس در دعا

یکی دیگر از مهم ترین آداب دعا - که تأثیر بسیاری بر اجابت آن دارد - اصرار ورزیدن بر خواسته خود در دعاست. اصرار اگر در برابر مردم باشد، به هیچ وجه مطلوب خداوند نیست؛ ولی در برابر خدا این امر محبوب و پسندیده است.

امام صادق علیه السلام می‌فرماید:

خدای عزوجل اصرار مردم را به یکدیگر در مورد درخواستهایشان نمی‌پسندد؛ اما این امر را نسبت به خود دوست می‌دارد. (۱)

۱۵- گریستن (بکاء)

یکی دیگر از آداب نیکوی دعا، گریه کردن هنگام دعاست. گریه هرچند که به چشم نسبت داده می‌شود و می‌گویند: چشم گریان، اما در حقیقت، کار دل است و به طور معمول و طبیعی، تا دل نشکند، اشک از چشم سرازیر نمی‌شود. این دل گریان نزد خدا بسیار قیمتی و ارزشمند است. گریه ای که برای خدا باشد و اشکی که برای او ریخته شود، بالاتر از این است که ارزشی برای آن تعیین کنند. کافی است که یک نفر در بین یک امت، چنین حالی داشته باشد تا همه آنها مورد عنایت و رحمت خود واقع شوند.

بنابراین، اگر کسی به خاطر خوف از خدا به گریه آید و اشکش جاری شود، یکی از بهترین شرایط اجابت دعا برایش فراهم شده است و

*****

۱- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب الالاح فی الدعاء والتلبث، ح ۴.

{صفحه ۹۴}

باید قدر این حال را بدانند.

حضرت ابراهیم علیه السلام از خدای متعال پرسید:

خدایا، آن کس که صورتش را با اشک به خاطر ترس از تو مرطوب کند، چه پاداشی دارد؟

خداوند پاسخ فرمود:

پاداش او مغفرت و خشنودی من [از او] است. (۱)

۱۶- زمان مناسب برای دعا

یکی از آداب دیگر، زمان مناسب برای دعا کردن است. بعضی از این زمانها به اوقات شبانه روز مربوط می شود و بعضی دیگر به سایر مناسبتهای زمانی. ائمه علیهم السلام در هر دو قسمت، مطالب ارزشمندی فرموده اند که ما به یک نمونه از آنها اشاره می کنیم. امام صادق علیه السلام فرمودند:

دعا در چهار زمان مستجاب می گردد: در نماز وتر و پس از طلوع فجر و بعد از ظهر و پس از مغرب. (۲)
اما در بین همه اوقات شبانه روز، بهترین زمان، از قول رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم سحرهاست. ایشان فرمودند:

بهترین زمان برای آنکه خدای عزوجل را در آن بخوانید، سحرهاست.

*****

۱- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۳۳۶، ح ۳۰، به نقل از مکارم الاخلاق.

۲- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب الاوقات والحالات...، ح ۲.

{صفحه ۹۵}

۱۷- مکان مناسب برای دعا

اشاره

مکانهایی که نزد خداوند شرافت و عظمت دارند، برای دعا مناسب تر از دیگر مکانهايند. لذا مساجد و حرماهای مطهر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و حضرت زهرا علیها السلام و ائمه اطهار علیهم السلام از این جهت، بر سایر مکانها امتیاز و برتری دارند. ما در اینجا به دو نمونه از این مکانها اشاره می کنیم.

۱- مسجدالحرام

مسجدالحرام با فضیلت ترین مسجد روی کره زمین است. در این مسجد شریف، بعضی از قسمتها شرافت و فضیلت ویژه ای برای عبادت، از جمله دعا دارند که برای در روایات، به سه نقطه اشاره شده است.

۱- جایی که بسیار مناسب است و دعا در آن به اجابت نزدیک تر می باشد «حطیم» است. حطیم مسافت بین رکن حجرالاسود و در کعبه است.

۲- دومین قسمتی که فضیلت بسیاری دارد، حجر اسماعیل است.

۳- سومین قسمتی که محل استجاب دعا دانسته شده، در کنار قسمتی از کعبه است که آن را «مستجار» می گویند.

۲- حائر حسینی

دومین مکانی که برای استجاب دعا بسیار بسیار مکان مناسبی است، حائر حسینی علیه السلام است. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند:

آگاه باشید که اجابت [دعا] زیر گنبدش (امام حسین علیه السلام) و شفا در خاک قبر اوست... (۱)

*****

۱- وسائل الشیعه، ج ۱۰، ص ۳۵۲، ح ۱۶.

{صفحه ۹۶}

آری کنار قبر سیدالشهداء علیه السلام از بهترین مکانهایی است که امید استجاب دعا در آنها می رود تا آنجا که خود ائمه علیهم السلام هم از این فرصت برای دعاهایشان استفاده می کردند.

۱۸- در دست داشتن انگشتر عقیق و فیروزه

یکی دیگر از آداب دعا این است که دعاکننده در هنگام دعا کردن، انگشتر عقیق و فیروزه در دست داشته باشد. امام صادق علیه السلام فرمودند:

هیچ دستی به سوی خدای عزوجل بالا نرفته که نزد او از دستی که در آن انگشتر عقیق است محبوب تر باشد. (۱)
باید توجه داشت که این آداب به یکدیگر وابسته نیستند. به این معنا که اگر انسان نتوانست یکی از آنها را رعایت کند، می تواند به بقیه عمل نماید. حتی اگر یکی از آنها را عمل کند، بهتر از آن است که به هیچ یک عمل نکند. بنابراین، هر تعداد را که بیشتر رعایت کند، به خداوند نزدیک تر خواهد شد و در نتیجه، احتمال اجابت دعایش بالاتر می رود.

*****

۱- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۳۵۳ به نقل از مهج الدعوات.

{صفحه ۹۷}

فصل ۵: انگیزه ها و محتوای دعا برای امام زمان علیه السلام

انگیزه ها و محتوای دعا برای دیگران

اشاره

به طور معمول، دعای انسان در حق دیگری، پنج انگیزه می تواند داشته باشد. ما ضمن معرفی این انگیزه ها، یک یک آنها را در مورد مولای از یاد رفته مان تطبیق می دهیم.

۱- شفقت و رحمت

دعا از روی دلسوزی و ترحم؛ مثل دعای پدر و مادر در حق فرزند و دعای برادر در حق برادر.

۲- تلافی کردن احسان

وقتی کسی به انسان احسانی می کند، یکی از مراتب شکرگزاری از آن احسان کننده، دعای خیر در حق اوست؛ مثل دعای شاگرد در حق معلم.

۳- چشم دوختن به احسان

گاهی انسان به امید اینکه از دیگری خیری به او برسد، برایش دعا

{صفحه ۱۰۱}

می کند؛ مثل دعایی که فقرا برای جلب کمک دیگران در حق آنان انجام می دهند (دعای رجا).

۴- بزرگداشت و اظهار نواضع

دعایی که در حق بزرگان و اشراف و علمای بزرگ می شود، از این دسته است. در این موارد، خود دعا مصداق تعظیم و بزرگداشت ایشان است و کوتاهی کردن در این دعا می تواند موجب هتک حرمت و توهین به آن بزرگان باشد.

۵- پاسخ به التماس دعا

وقتی مؤمنی از انسان می خواهد که برایش دعا کند، وظیفه برادر ایمانی حکم می کند که به درخواست او پاسخ مثبت داده شود.

انطباق مطالب فوق بر امام عصر علیه السلام

این پنج انگیزه ممکن است به تنهایی، یا با هم، در دعای انسان مؤثر باشند و البته ممکن است انگیزه های دیگری هم در دعای انسان مؤثر باشد. حال ببینیم که کدام یک از آنها درباره دعای انسان در حق امام زمانش مطابقت می کند:

۱- دعای شفقت و رحمت برای امام زمان علیه السلام

همه موجبات رحمت و شفقت نسبت به حضرت مهدی علیه السلام در وجود مقدس ایشان جمع شده است که آنها را تحت دوازده عنوان زیر بیان می کنیم:

(۱) پدر حقیقی بودن برای اهل ایمان

{صفحه ۱۰۲}

(۲) برادر حقیقی بودن برای اهل ایمان.

(۳) غربت و کم بودن یاران

(۴) غیبت و دوری از دوستان و سرزمین

(۵) مظلوم بودن به سبب غصب شدن حقوقش

(۶) مظلوم بودن به علت اینکه پدر و اجداد و ارحام و نزدیکانش، به شهادت رسیده اند و او خونخواه همه آنان است.

(۷) ایمان (۱)

(۸) زیادی دشمنان و ناتوانی دوستان ایشان

(۹) گرفتاری و هم و غم زیاد ایشان به سبب آنچه در زمان غیبت بر دوستان و شیعیان ایشان وارد می شود.

(۱۰) طولانی بودن زمان گرفتاری ایشان

(۱۱) ناشناخته بودن منزلت ایشان بین مردم و منحرف بودن آنها از مسیر آن حضرت

(۱۲) کوتاهی کردن مؤمنان به ایشان در پیروی و خدمتگذاری

حال اگر کسی در احوال آن امام بزرگوار تأمل کند، بسیاری جهات دیگر از این قبیل را - که موجبات شفقت و رحمت بر ایشان است- پیدا می کند و اگر مؤمنی با هر یک از این انگیزه ها با اخلاص برای امامش دعا کند، فوایدی را که در هر یک از این دوازده عنوان اشاره شد، درک خواهد کرد. مثلاً اگر به انگیزه پدر حقیقی بودن امام زمان علیه السلام برای ایشان دعا کند، ثواب نیکی کردن به پدر را می برد.

۱- همین که آدمی از اهل ایمان باشد، برای اینکه مؤمنان نسبت به او شفقت داشته باشند و برایش دعا کنند، بسنده است. امام زمان علیه السلام سرور اهل ایمان و پیشوای آنان است و از همین رو، مشمول این حکم است.
{صفحه ۱۰۳}

دعا از سر هریک از این انگیزه‌ها فواید و آثار ارزنده زیادی دارد و اگر همه اینها با هم جمع شوند، برکات فراوانی خواهند داشت.

۲- دعا برای امام عصر علیه السلام برای تلافی کردن احسان ایشان

اشاره

باید بدانیم همه نعمتهایی که در اختیارمان بوده، هست و خواهد بود، به وساطت و برکت وجود آن امام همام علیه السلام است. علاوه بر این، ایشان انواع احسانها را در حق ما انجام می دهند که از آن جمله است:

الف و ب) دعا در حق دوستان و برای دفع دشمنان

خود ایشان در توقیعی به مرحوم شیخ مفید مرقوم فرموده اند:

... [آن منافق] با نیرنگ خود اهل ایمان را قصد می کند، ولی به هدفش - که ظلم و تجاوز است - نمی رسد. زیرا ما در پی محافظت از آنانیم؛ با دعایی که از پادشاه زمین و آسمان پوشیده نمی ماند. پس دل‌های دوستان ما بر این امر مطمئن باشد. (۱)
همچنین در توقیع دیگری می فرمایند:

همانا ما در محافظت و توجه به شما سهل انگاری نمی کنیم و یاد شما را فراموش نمی کنیم و اگر چنین نبود، بلاهای سخت بر شما فرو می آمد یا دشمنان، شما را ریشه کن می کردند. (۲)

ج) حلم آن حضرت نسبت به مؤمنان

با این همه بی معرفتی، خطا و گناه ما، جا دارد که امام علیه السلام به ما قهر و بی اعتنایی کنند، اما حلم و بردباری می ورزند و ما را از خود طرد نمی کنند.

*****

۱- احتجاج طبرسی، ج ۲، ص ۳۲۴ و ۳۲۵.

۲- همان، ص ۳۲۳.

{صفحه ۱۰۴}

د) افاضات علمی به مؤمنان

یقین داشته باشیم که اگر علوم و معارف الهی و صحیحی به ما می رسد، به لطف امام عصر علیه السلام در حق ماست. امام زین العابدین علیه السلام در تشریح این مطلب به ابو حمزه فرموده اند:

...همانا خداوند در آن وقت (بین الطلوعین) روزیهای بندگان را تقسیم می کند و آنها را به دست ما جاری می سازد. (۱)

روزیهایی که به دست امام علیه السلام جاری می شود، هم مادی است و هم معنوی. علوم و معارف مصداق روزیهای معنوی اند.

هـ) شفاعت امام علیه السلام در حق ما

این شفاعت نه فقط در قیامت، بلکه در این دنیا نیز هست و ما ایشان را برای حوائج مادی و معنوی خود واسطه قرار می دهیم. این پنج مصداق - که در بالا ذکر شد - نمونه کوچکی از احسانهای آن حضرت در حق ماست و زبان از بیان همه آنها قاصر است. حال طبق آیه ۶۰ سوره الرحمن (آیا جزای نیکی جز نیکی است؟) چقدر و چگونه می توان ذره ای از الطاف آن امام را جبران کرد؟

۳- دعا در حق امام عصر علیه السلام از روی امید به احسان ایشان

واقعیت این است که ما نسبت به امام عصر علیه السلام از هر گدایی محتاج ترین و کسی که ذره ای از الطاف بیکران آن حضرت را به دوستانش، چشیده باشد، دیگر در خانه ایشان را رها نمی کند و با هر وسیله ای، از جمله دعا در حقشان خواهان جلب توجه و تصدق و

*****

۱- بصائر الدرجات، جزء ۷، باب ۱۴، ح ۹.

{صفحه ۱۰۵}

عنایت ایشان می گردد.

مؤلف کتاب مکیال المکارم این نکته را چنین تذکر می دهد:

دعای ما در حق امام عصر علیه السلام از باب هدیه ای است که یک شخص حقیر فقیر به یک پادشاه بزرگ گرانقدر، تقدیم می کند و بدون شک، این کار نشان دهنده نیاز این فقیر به عطا و پاداش آن سلطان بزرگ است و این عادت است که بردگان نسبت به ارباب خود و هر فرد دانی نسبت به عالی دارد. (۱)

حقیقت این است که ما چیزی نداریم که بتوانیم به سبب آن لیاقت دوستی و خدمتگذاری امام عصر علیه السلام را داشته باشیم و هر چه هست، لطف و کرم ایشان است و از جانب ما جز کوتاهی و تقصیر، هیچ نه!

دعای ما در حق آن بزرگوار به هیچ وجه، قابل ایشان نیست و در حد قدر و اندازه خودمان است. ما با دعایمان در حق امام زمان علیه السلام می خواهیم بگوئیم. در زمانی که بسیاری از مسلمانان و حتی شیعیان، ولی نعمت خود را فراموش کرده اند و او را از زندگی شان کنار گذاشته اند، ما جزء این کسان نبودیم و چشم به کرم و احسان مولایمان دوخته ایم که با لطفش و نه به خاطر استحقاق ما - که استحقاقی در کار نیست - ما را بپذیرد.

۴- دعا برای امام زمان علیه السلام به انگیزه تعظیم و بزرگداشت ایشان

قطعاً بزرگداشت امام زمان علیه السلام از این بزرگوار از بهترین مصادیق عبادت و بندگی خدا شمرده می شود. توجه داشته باشیم که همه عالم محضر امام عصر علیه السلام است و همان طور که دعا برای بزرگان، وقتی در

*****

۱- ترجمه مکیال المکارم، ج ۱، ص ۲۹۹.

{صفحه ۱۰۶}

محضرشان باشیم، مصداق بزرگداشت و اظهار فروتنی نسبت به آنان است، دعا در حق امام زمان علیه السلام هم از مصادیق تعظیم ایشان است و مؤمن در هر مکان و موقعیتی باید در انجام این امر مقدس بکوشد.

امام زمان علیه السلام هر چند که پنهان هستند، ولی بر همه خلائق در هر جای عالم، شاهد و ناظر هستند. شرق و غرب عالم، محضر امام عصر علیه السلام است و احاطه ایشان بر انسان‌ها و اعمالشان مسلم و قطعی است و کسی که به این واقعیت یقین پیدا کند، به انگیزه بزرگداشت ایشان، در حقیقت دعا می‌کند. امام کاظم علیه السلام می‌فرمایند:

جز این نیست که جایگاه امام در زمین، به منزله ماه در آسمان است. او در جایگاه خود از همه اشیاء مطلع و آگاه است. (۱)

۵- دعا در حق ولی عصر علیه السلام در پاسخ به التماس دعای ایشان

مرحوم شیخ صدوق نقل فرموده است: کسی از امام صادق علیه السلام می‌پرسد:

شخصی در نماز واجب، خود را با تکلف، به گریه می‌آورد تا اینکه گریه اش می‌گیرد. آن حضرت می‌فرماید:

قسم به خدا، این روشنایی چشم است... اگر چنین شد، مرا در آن حال یاد کن. (۲)

امام معصوم علیه السلام خود از شیعه اش می‌خواهد که در حالات معنوی، به یاد ایشان باشد و قطعاً یکی از آثار و نشانه‌های یاد کردن امام زمان علیه السلام دعا کردن در حق ایشان است.

*****

۱- بصائر الدرجات، جزء ۹، باب ۱۲، ح ۸.

۲- وسائل الشیعه، ج ۴، ص ۱۲۵۰، باب ۵، ح ۱.

{صفحه ۱۰۷}

برخی مضامین دعا برای امام عصر علیه السلام

اشاره

آنچه در دعاهای مأثور (صادر شده از معصومین علیهم السلام) درباره امام زمان علیه السلام آمده، نشان می‌دهد که انواع دعا در حق ایشان با مضامین متنوع و مختلف، مطلوب و محبوب خداوند است؛ از جمله:

۱- دعا برای رفع شرور از امام زمان علیه السلام

یکی از این دعاها دعایی است که امام رضا علیه السلام به یونس بن عبدالرحمن آموخته‌اند و امر فرموده‌اند که در حق حضرت ولی عصر علیه السلام خوانده شود.

دعا با جمله «اللهم ادفع عن ولّیک و خلیفتک...» آغاز می‌شود و اولین درخواست در آن، دفع شرور از وجود مقدس آن عزیز و مصون ماندنش از اقسام بلااست.

۲- دعا در جهت حفظ امام علیه السلام

در ادامه همان دعا به زبان دیگری، برای حضرت مهدی علیه السلام طلب عافیت می‌شود:

وَاحْفَظْهُ مِنْ بَیْنِ يَدَيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ وَ عَنْ يَمِينِهِ وَ عَنْ شِمَالِهِ وَ مِنْ فَوْقِهِ وَ مِنْ تَحْتِهِ...

معنای این عبارت این است که خداوند امام علیه السلام را از پیش رو و پشت سر و چپ و راست و بالا و پایین، حفظ فرماید. در واقع، سلامت و عافیت کامل آن حضرت را از هر گزند و هر آفتی، طلب می‌کنیم.

این دعا فقط برای حفظ جسمانی و مادی نیست؛ بلکه شامل حفظ شئون معنوی و مقامات الهی ایشان هم می‌گردد؛ لذا این گونه
{صفحه ۱۰۸}

ادامه می‌دهیم.

وَاحْفَظْ فِيهِ رَسُولَكَ وَآبَاءَهُ أُمَّتَكَ وَدَعَائِمَ دِينِكَ...

منظور این است که ایشان وارث حقیقی و جامع همه کمالات پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و جانشینانشان هستند و ما از خدا می‌خواهیم که شئون آن بزرگواران را در این تنها باقی مانده خاندان عصمت و طهارت، حفظ فرماید. جنبه دیگر در دعا برای حفظ امام زمان علیه السلام این است که خداوند وجود مقدس آن حضرت را برای تحمّل بار سنگین مسئولیت و رسالتشان، در حال غیبت و ظهور، حفظ فرماید.

۳- دعا برای دوستان و به زیان دشمنان امام علیه السلام

وَإِلَى مَنْ وَالَاهُ وَعَادِ مَنْ عَادَاهُ.

وقتی خدا دوستان آن را دوست بدارد و آنها را در جهت پیشبرد اهداف مقدس و لیش یاری فرماید، در حقیقت، خود امام علیه السلام را یاری فرموده و همچنین وقتی دشمنان آن حضرت را خوار و ذلیل کند در واقع، شرّ آنان را از وجود امام علیه السلام دور کرده است.

۴- دعا برای شادی امام علیه السلام به خاطر رعیتش

یکی از بخشهای دعا «اللَّهُمَّ أَعْطِهِ فِي نَفْسِهِ وَأَهْلِهِ وَوَلَدِهِ وَذُرِّيَّتِهِ وَأُمَّتِهِ وَجَمِيعِ رَعِيَّتِهِ مَا تُقَرُّ بِهِ عَيْنُهُ وَتَسُرُّ بِهِ نَفْسُهُ» است.

این دعا هم بهترین دعا در حقّ نزدیکان و فرزندان و امت امام علیه السلام است و هم طلب یکی از بهترین خیرات برای خود آن عزیز. اگر امام عصر علیه السلام به چیزی در مورد یکی از فرزندان و یا رعیتش خوشحال شود، قطعاً آن چیز به خیر و صلاح او نیز است. پس یکی از بهترین

{صفحه ۱۰۹}

دعاها در حقّ امام زمان علیه السلام همین است که هم طلب خیر و صلاح برای آحاد امت است و هم اجابت آن موجب خوشحالی و سرور امام علیه السلام می‌گردد.

۵- دعا برای تعجیل فرج امام علیه السلام

در همین دعای شریف، علاوه بر چهار عنوان گذشته، عبارات متعددی هست که در هر کدام، به زبانی، تعجیل فرج امام عصر علیه السلام درخواست شده است:

اللَّهُمَّ... أَمِتْ بِهِ الْجَوْرَ وَأَظْهِرْ بِهِ الْعَدْلَ... وَأَبْرِ بِهِ الْكَافِرِينَ وَجَمِيعَ الْمُلْحِدِينَ فِي مَشَارِقِ الْأَرْضِ وَمَغَارِبِهَا وَبُرْهَا وَبَحْرِهَا وَسَيِّئِهَا وَجَبَلِهَا حَتَّى لَا تَدَعَ مِنْهُمْ دَيَّاراً وَلَا تَبْقَى لَهُمْ آثَاراً. (۱)

در این دعا، فرج نهایی امام زمان علیه السلام را درخواست می‌کنیم که بالاترین و کامل‌ترین تقاضایی است که از خداوند در حقّ امام زمان علیه السلام می‌شود.

*****

{صفحه ۱۱۰}

فصل ۶: ضرورت دعا برای تعجیل فرج امام عصر علیه السلام**اشاره**

ضرورت دعا برای تعجیل فرج را از دو جهت می توان اثبات کنیم: یکی برای رفع بلائی غیبت امام علیه السلام و دوم از جهت اطاعت امر ایشان به کثرت دعا برای تعجیل فرج.

الف) رفع بلائی غیبت به وسیله دعا**تذکر به بلا و مصیبت غیبت**

غیبت امام زمان علیه السلام از بلاها و گرفتاریهایی است که خداوند به وسیله آن مردم زمان غیبت را می آزماید. اگر بخواهیم در این امتحان موفق و سربلند باشیم، باید ابتدا درد و رنج این مصیبت را دریابیم؛ زیرا کسی که به مصیبتی دچار می شود، اگر درد آن را احساس نکند، به فکر چاره نمی افتد و به دنبال راه نجات نمی گردد؛ اما هر قدر عمق مصیبت را بیشتر درک کند، تلاش بیشتری برای خلاصی از آن انجام می دهد و یکی از کارسازترین وسایل برای رفع گرفتاریها دعاست.

{صفحه ۱۱۳}

یکی از حکمت‌های خداوند در گرفتار کردن بندگانش به بلا و سختی این است که به تضرع در پیشگاه خدا بیفتند. آری، تا ما دست به دعا بلند نکنیم و پایان غیبت امام عصر علیه السلام را از خداوند نخواهیم، مورد اعتنایی او قرار نمی گیریم و اگر بندگان چنین نکنند، مورد مؤاخذه خداوند قرار خواهند گرفت.

احساس نیاز به دعا برای تعجیل فرج

احساس نیاز به دعا وقتی پیدا می شود که انسان شدت و سختی بلا را بیشتر احساس کند و این احساس هر قدر قوی تر شود، کم و کیف دعای انسان هم بهتر می شود؛ البته به شرطی که آدمی به کارگشایی و تأثیر دعا برای رفع بلا عقیده داشته باشد. پس اگر می خواهیم اهل دعا برای تعجیل فرج امام زمان علیه السلام شویم، باید اولاً درد غیبت را بچشیم و ثانیاً یقین داشته باشیم که دعای ما به پیشگاه خداوند فرج آن حضرت را نزدیک می کند.

سستی نکردن در مورد این دعا

امام هشتم علیه السلام می فرمایند:

مرمن وقتی گرفتار می شود، سست نمی گردد. (۱)

مؤمن در وقت گرفتاری، سستی نشان نمی دهد. او می داند که نباید از دعا به پیشگاه خدا خسته و ملول گردد. به همین سبب، در دعایش جدّ و جهد می کند تا حاجتش که فرج مولایش است، را محقق ببیند.

*****

۱- بحار الانوار، ج ۹۳، ص ۳۶۷، ح ۱.

{صفحه ۱۱۴}

اطمینان به نزدیک شدن ظهور

اگر انسان در هنگام بلا به فکر دعا بیفتد، می‌تواند مطمئن شود که باب اجابت باز شده و رفع بلا نزدیک است؛ برعکس، اگر در دعا کردن کوتاهی کند، باید از طولانی شدن بلا بترسد.

در مورد بلائی غیبت، از میزان اهتمام یا عدم اهتمام مؤمنان در دعا برای تعجیل فرج امام زمان علیه السلام می‌توانیم به زود یا دیر بودن آن پی ببریم. اگر اهل ایمان به تکاپو افتند و از دل و جان، دست به دعا بلند کنند، می‌توانیم به نزدیک بودن ظهور امام عزیزمان دلگرم شویم و اگر مشاهده کردیم که عنایت کافی به دعا برای تعجیل فرج نمی‌شود، باید خود را برای طولانی تر شدن غیبت امامان آماده کنیم.

امام صادق فرموده اند:

...هرگاه هنگام بلا به کسی الهام شد که دعا کند، بدانید که زمان آن بلا کوتاه است. (۱)

یقین به اجابت دعای تعجیل فرج

یکی از مهم ترین شرایط برای اجابت دعا این است که انسان به تأثیر عمیق دعا در رفع بلا یقین داشته باشد و آن را به تعبیر امام صادق علیه السلام از سر نیزه تیز کاری تر بداند:

دعا از سر نیزه تیز کاری تر است. (۲)

حال، آیا ما در زمان غیبت مولایمان با چنین اعتقادی برای تعجیل فرج دعا می‌کنیم؟

*****

۱- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب الهام الدعاء، ح ۱.

۲- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب أنّ الدعاء سلاح المؤمن، ح ۷.

{صفحه ۱۱۵}

اعتقاد دیگری که تأثیر عمیقی در روی آوردن ما به دعای واقعی با همه شرایط لازمش دارد، این است که بدانیم با شروع و استمرار در دعا، خداوند جریان اجابت آن را به اه می‌اندازد و ما نباید از دعا کردن خسته و ملول شویم یا دچار استعجال گردیم.

احتمال دیگری که در اجابت همه دعاها هست، تأخیر آن از زمان مورد انتظار است. گاهی دعای انسان مستجاب می‌گردد، ولی اثر آن را سالها بعد می‌بیند. بنابراین، ممکن است دعایی که الآن برای تعجیل در فرج امام زمان علیه السلام می‌شود، مستجاب شود؛ ولی اثر آن را سالها بعد ببیند. (مانند دعای حضرت نوح)

اگر انسان دعایش را مستجاب ببیند، با اعتقاد و عمق بیشتری به دعا کردن می‌پردازد.

تأثیر اعتقاد به خدایی بودن امر ظهور در کیفیت دعا برای آن

فرج کلی و نهایی امام زمان علیه السلام هیچ گونه پیش شرط بشری ندارد و امر ظهور ایشان، بیش از هر کار دیگری، خدایی است؛ نه بشری.

پس در این دعای خاص، حال «إنقطع إلى الله» می‌تواند بسیار زیاد باشد و این به معنی کم اهمیت دانستن سایر وظایف دوستداران آن حضرت در زمان غیبت نیست؛ بلکه برای بالا بردن اهتمام ایشان در وظیفه دعا برای تعجیل فرج است.

ب) اطاعت امر امام علیه السلام به کثرت دعا**اشاره**

ائمّه علیهم السلام با لحن اکیدی به دعا برای تعجیل فرج امام زمان علیه السلام سفارش فرموده اند. خود آن حضرت علیه السلام نیز در توقیع شریفشان

{صفحه ۱۱۶}

این گونه فرموده اند:

برای تعجیل فرج زیاد دعا کنید؛ زیرا آن فرج شماسست. (۱)

در معنای دقیق این عبارت، سه احتمال وجود دارد:

۱- برای تعجیل فرج زیاد دعا کنید؛ چون با فرج ایشان، فرج همه اهل ایمان محقق می شود.

۲- دعا کردن برای تعجیل فرج، فرج شماسست.

۳- زیاد دعا کردن برای تعجیل فرج، فرج شماسست.

بنابراین، از کلّ عبارت چنین برداشت می شود که: زیاد دعا کردن برای تعجیل فرج امام عصر علیه السلام فرج شما خواهد بود. امام زمان علیه السلام در این سخن به دعای کم، رضایت نداده و به اکثر آن دستور فرموده اند. وقتی کثرت کاری محبوب باشد، قطعاً آن کار عبادت بسیار بزرگ و بابرکتی است و اگر کسی از زیاد انجام دادن آن معذور یا محروم است، نباید از اصل و مقدار کم آن دریغ ورزد.

با این همه تأکید بر دعا برای تعجیل فرج، حداقل این است که مؤمن نسبت به آن، حالت بی تفاوتی و بی اعتنایی نداشته باشد و آن را یکی از برنامه های جدی زندگی اش قرار دهد. کم یا زیاد آن به میزان معرفت و درجه ایمانش مربوط می شود.

*****

۱- احتجاج، ج ۲، ص ۲۸۴، و کمال الدین، باب ۴۵، ح ۴.

{صفحه ۱۱۷}

مقدمه اول: عدم احتیاج امام زمان علیه السلام به دعاهای ما

فایده دعای ما برای امام زمان علیه السلام هرگز نیاز ایشان به دعای ما را ثابت نمی کند. امام عصر علیه السلام برای رسیدن به کمالات نیازمند خداوندند، نه ما. خداوند می تواند از راههای مختلفی حجت خود را به کمال برساند. یکی از این راهها این است که خداوند دعای ما را مقدمه و به عبارتی، بهانه می کند و آن را زمینه اعطای آن کمال به امام قرار می دهد. وجود این بهانه برای خودمان مفید است؛ چرا که خداوند می تواند بدون واسطه یا از طریق دیگر، امام را به کمالات بالاتری برساند.

مقدمه دوم: فایده بخش بودن دعای ما در حق امام علیه السلام به برکت خود ایشان

مفید بودن دعای ما در حقّ مولا منافاتی با واسطه فیض بودن ایشان ندارد. همه کمالات به واسطه ایشان برای ما حاصل می شود. حتی دعاهای ما در حق ایشان هم به برکت خودشان مستجاب می شود.

{صفحه ۱۲۳}

خداوند دعاهای ما را در حق آن بزرگوار، به خاطر محبتی که به ایشان دارد، مستجاب می فرماید؛ هرچند که ما شرایط لازم را برای

اینکه دعایمان به هدف اجابت برسد نداشته باشیم.

در واقع، ما با دعا کردن، خودمان فایده می‌بریم و بهانه‌ای برای عنایت خداوند به حجت بی‌ظیرش می‌شویم. همین بهانه هم لطف و عنایتی است که به برکت و وساطت امام زمان علیه السلام نصیب ما می‌شود. در حقیقت، خود امام بر ما منت می‌گذارند که اجازه دعا بر ایشان را به ما می‌دهند و خداوند متعال دعای ما را بهانه رساندن آن حضرت به کمالات بالاتری قرار می‌دهد. این کار خدا فوائدی دارد از جمله اینکه می‌خواهد از این طریق، خیری به دعاکننده برسد و همه اینها به واسطه «واسطه فیض» یعنی امام عصر علیه السلام صورت می‌گیرد. بنابراین دعاهای ما در حقّ مولایمان به دو گونه می‌تواند فایده داشته باشد: یکی آثار و نتایجی که به مولایمان می‌رسد و دیگری آنچه نصیب ما می‌شود.

فصل ۷: آثار و فوائد دعا در حقّ حضرت ولیّ عصر علیه السلام

اشاره

در ابتدای این قسمت لازم است به دو مقدمه اشاره کنیم:

الف) فوائد دعاهای ما برای امام عصر علیه السلام

۱- رفع و دفع بلا یا از امام عصر علیه السلام به دعای ما

امامان علیهم السلام به مقتضای بشر بودنشان، یک سری ناراحتیها و رنجها و غصّه‌ها را متحمل می‌شوند و به سبب آنها گرفتاری پیدا می‌کنند. خداوند برای رفع انواع گرفتاریها، اسباب و وسائلی قرار داده که ائمه علیهم السلام هم خود به آنها متوسّل می‌شدند و هم برای دیگران، رجوع به اسباب را توصیه می‌فرمودند. (مثلاً برای رفع بیماری، هم معالجات {صفحه ۱۲۲}

پزشکی مؤثر است و هم دعا و ائمه علیهم السلام هر دو کار را تجویز می‌فرمودند و خودشان هم بر همین روال عمل می‌کردند). پس دعاهای ما می‌تواند در رفع بلا یا و گرفتاری‌های امام زمان علیه السلام مؤثر باشد. هر مؤمنی به اندازه عشق و علاقه‌ای که به مولایش دارد، از ناراحتی ایشان ناراحت می‌شود و برای رفع آلام ایشان یا حداقل تسکین و کاستن از آنها تلاش می‌کند. آنچه همه دردها و رنجهای امامان را یکجا برطرف می‌کند، مژده ظهور ایشان از جانب خداوند است. بنابراین، بهترین دعایی که برای رفع همه گرفتاری‌های حضرتش می‌توانیم بکنیم، دعا برای تعجیل فرج آن بزرگوار است.

۲- بالا رفتن مقام امام زمان علیه السلام به دعای ما

فضل و رحمت خداوند به امام علیه السلام حدّ و سقف معینی جز خواست خود خدا ندارد؛ یعنی افاضه کمالات از طرف خدا به امام علیه السلام محدودیتی ندارد. از جانب امام علیه السلام نیز محدودیتی برای پذیرش کمالات خدادادی نیست و قبول امام علیه السلام نسب به کمالات سقف معینی ندارد. پس هر قدر مقام امام عصر علیه السلام نزد خداوند بالا رود، باز هم می‌تواند بالاتر برود و مرتبه تقرّب ایشان نزد پروردگار به هیچ چیز جز مشیت و اراده خدا منوط نیست و ما چون امامان را دوست داریم، تقرّب بیشتر ایشان را در پیشگاه الهی طلب می‌کنیم. دعاها (و صلوات ما) در حقّ امام زمان علیه السلام مقام ایشان را نزد خدا بالا و بالاتر می‌

برد.

{صفحه ۱۲۳}

۳- جلو افتادن ظهور امام علیه السلام به دعای ما

بنابر روایات معصومان، وقت ظهور امام زمان علیه السلام ممکن است با دعای منتظران جلو بیفتد یا با عدم دعای آنان به تأخیر افتد. شفاف‌ترین حدیث در این موضوع، روایتی از امام صادق علیه السلام است که خداوند برای فرزندان حضرت ابراهیم از نسل ساره (بنی اسرائیل) چنین مقدر کرده بوده که مدت ۴۰۰ سال در رنج باشند؛ اما آنان با ضجه زدن و گریستن به درگاه خدا توانستند ۱۷۰ سال از آن مدت را کم کنند.

(ب) فایده دعا در حق امام زمان علیه السلام برای دعاکننده

البته ناگفته نماند که دعا برای آن عزیز منتظر، در زندگی ما منشأ خیرات فراوانی است که در منابع معتبر شیعی به آنها پرداخته شده است. شاید بتوان گفت کامل‌ترین این منابع کتاب شریف «مکیال المکارم فی فوائد الدعاء للقائم» اثر عالم جلیل القدر «مرحوم میرزا محمدتقی اصفهانی» است.

ما نیز در پایان این بحث، به قصد تیمن و تبرک، با استفاده از این کتاب، فهرست وار، به برخی از آثار و فواید دعا برای حضرت حجّت علیه السلام اشاره می‌کنیم:

- ۱- سبب زیاد شدن نعمتهاست.
- ۲- مایه ناراحتی شیطان لعین است.
- ۳- سبب نجات یافتن از فتنه‌های آخرالزمان است.
- ۴- اداء قسمتی از حقوق آن حضرت می‌باشد که اداء حقّ هر صاحب حقّی واجب‌ترین امور است.
- ۵- تعظیم خداوند و دین خداوند است.

{صفحه ۱۲۴}

- ۶- حضرت صاحب الزمان علیه السلام در حقّ چنین دعاکننده ای دعا می‌کند.
- ۷- شفاعت آن حضرت در قیامت شامل حال او می‌شود.
- ۸- شفاعت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم - إن شاء الله - شامل حالش می‌شود.
- ۹- این دعا اطاعت امر الهی و طلب فضل و عنایت اوست.
- ۱۰- مایه استجاب دعا می‌شود.
- ۱۱- اداء اجر رسالت است.
- ۱۲- مایه دفع بلا می‌شود.
- ۱۳- سبب وسعت روزی است.
- ۱۴- باعث آمرزش گناهان می‌شود.
- ۱۵- توفیق تشرف به دیدار آن حضرت را در بیداری یا خواب، نصیب انسان می‌کند.
- ۱۶- اسباب رجعت به دنیا در زمان ظهور آن حضرت است.
- ۱۷- دعاکننده برای امام عصر علیه السلام از برادران پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم خواهد بود.

- ۱۸- این دعا موجب تعجیل در فرج حضرت می شود.
- ۱۹- پیروی از پیغمبر و امامان علیهم السلام خواهد بود.
- ۲۰- وفا به عهد و پیمان خداوندی است.
- ۲۱- آثار نیکی به والدین برای دعاکننده حاصل می گردد.
- ۲۲- موجب زیاد شدن اشراق نور امام علیه السلام در دل او می شود.
- ۲۳- سبب طولانی شدن عمر است.
- ۲۴- تعاون و همکاری در کارهای نیک و تقوا محسوب می شود.
- {صفحه ۱۲۵}
- ۲۵- چنین دعاکننده ای از عقوبت‌های اخروی - إن شاء الله- در امان می ماند.
- ۲۶- هنگام مرگ به او مژده می رسد و با او به نرمی، رفتار می شود.
- ۲۷- وی محبوب ترین افراد نزد خداوند خواهد بود.
- ۲۸- عزیزترین و گرامی ترین افراد نزد پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم می شود.
- ۲۹- إن شاء الله از اهل بهشت خواهد شد.
- ۳۰- کردارهای بد او به کردارهای نیک مبدل شود.
- ۳۱- خداوند متعال در عبادت، او را تأیید فرماید.
- ۳۲- إن شاء الله با این دعا، عقوبت از اهل زمین دور می شود.
- ۳۳- این دعا، پاداش کمک به مظلوم را دارد.
- ۳۴- نور چنین دعاکننده ای برای دیگران نیز - روز قیامت - درخشان می گردد.
- ۳۵- هفتاد هزار نفر از گناهکاران را شفاعت می کند.
- ۳۶- مشمول دعای امیرالمؤمنین علیه السلام تا روز قیامت می شود.
- ۳۷- موجب در امان بودن از تشنگی روز قیامت است.
- ۳۸- این دعا سبب جاودان بودن در بهشت است.
- ۳۹- مایه خراش روی ابلیس و مجروح شدن دل اوست.
- ۴۰- چنین دعاکننده ای روز قیامت، هدیه های ویژه ای دریافت می کند.
- ۴۱- خداوند عزوجل از خدمتگزاران بهشت نصیبش فرماید.
- ۴۲- در سایه گسترده خداوند قرار می گیرد و - مادامی که مشغول آن دعا باشد - رحمت بر او نازل می شود.
- {صفحه ۱۲۷}
- ۴۳- مجلسی که در آن برای حضرت قائم - عجل الله فرجه- دعا شود، محل حضور فرشتگان گردد.
- ۴۴- دعاکننده مورد مباحات خداوند می شود.
- ۴۵- فرشتگان برای او طلب آمرزش می کنند.
- ۴۶- مایه خرسندی خداوند عزوجل می شود.
- ۴۷- مایه خشنودی پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم می گردد.
- ۴۸- این دعا خوشایندترین اعمال نزد خداوند است.

- ۴۹- از کسانی خواهد بود که خداوند در بهشت به او حکومت دهد.
- ۵۰- حساب قیامت بر او آسان می شود.
- ۵۱- این دعا در عالم برزخ و قیامت، مونس مهربانی برای آدمی خواهد بود.
- ۵۲- این عمل بهترین اعمال است.
- ۵۳- باعث دوری غصه ها می شود.
- ۵۴- دعا در هنگام غیبت، بهتر از دعای هنگام ظهور امام علیه السلام است.
- ۵۵- فرشتگان برای چنین دعاکننده ای دعا می کنند.
- ۵۶- این دعا سب کامل شدن ایمان است.
- ۵۷- تعظیم شعائر خداوند است.
- ۵۸- برای این دعاکننده ثواب کسی است که همراه پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم شهید شده است.
- ۵۹- ثواب کسی را دارد که زیر پرچم حضرت قائم علیه السلام شهید شود.
- ۶۰- پاداش احسان به مولای ما حضرت صاحب الزمان - عجل الله فرجه - را دارد.

{صفحه ۱۲۷}

- ۶۱- در میان گروه ائمه اطهار علیهم السلام محشور می شود.
- ۶۲- درجات او در بهشت بالا می رود.
- ۶۳- از بدی حساب در روز قیامت، در امان ماند.
- ۶۴- موجب نائل شدن به بالاترین درجات شهدا در روز قیامت است.
- ۶۵- سب رستگاری به شفاعت حضرت فاطمه زهرا علیها السلام است. (۱)

*****

۱- مکیال المکارم، ج ۱، ص ۳۰۳-۵۱۴.

{صفحه ۱۲۸}

فصل ۸: چگونگی دعا برای امام مهدی علیه السلام

اشاره

از مهمترین آداب دعا برای امام عصر علیه السلام به ۱۰ عنوان بسنده می کنیم:

۱- یأس کامل از خلق

اولین شرطی که به عنوان یک ادب قلبی در دعا به پیشگاه الهی مطرح شد، ناامیدی از خلق خداست. طبق آیات و روایات، ظهور امام عصر علیه السلام و تحقق وعده های الهی در آن زمان، یک کار خدایی و غیربشری خواهد بود و اگر انسان به این امر باور عمیق پیدا کند، خود به خود، برای آنچه به عنوان ادای تکلیف در زمان غیبت انجام می دهد، با وجود اهمیت و لزوم آن، حسابی باز نمی کند و بر آن اتکایی نخواهد داشت. او در هنگام دعا برای تعجیل فرج، حال غریقی را دارد که هیچ فریادرسی برای خود نمی شناسد (۱) و امیدی به هیچ چیز و هیچ کس جز خدا نمی بندد. این گونه دعا کردن برای تعجیل فرج، حال

*****

۱- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۳۱۴، ح ۱۱.

{صفحه ۱۳۱}

خاصی در فرد ایجاد می‌کند که همین، شرایط بهتری را برای اجابت دعا فراهم می‌آورد. به عنوان مثال، دو نفر با دو نوع رتبه علمی، می‌خواهند کنکور بدهند. اولی از سطح علمی بالایی برخوردار است و طبیعتاً خود و دیگران انتظار رتبه بالایی از او دارند؛ ولی دومی از پایه علمی بالایی برخوردار نیست و طبیعی است به روال عادی، انتظار کسب رتبه بالایی در کنکور ندارد. این دو فرد ممکن است برای قبولی در کنکور و کسب رتبه خوب دعا کنند. لیکن حال اولی با دومی متفاوت است. اولی با اتکا به علم و دانش خود شاید خود را خیلی نیازمند دعا نبیند؛ ولی دومی حسابی برای خود و تلاشهایش باز نمی‌کند و کسب رتبه خوب در کنکور را یک کار خدایی می‌بیند و با حال انقطاع بیشتری دعا می‌کند.

۲- اقبال قلبی در دعا

منظور از اقبال قلبی این است که وقتی انسان چیزی را به زبان از خداوند طلب می‌کند، با روح و قلب خود نیز همان را بخواهد.

اولین عامل مؤثر در اقبال قلبی: مهم بودن تعجیل فرج امام عصر علیه السلام برای دعاکننده است.

برای اینکه بینیم تعجیل فرج امام عصر علیه السلام برای ما یک امر مهم و اساسی به شمار می‌آید یا نه، باید آن را با امور دیگری که در زندگی برایمان اهمیت دارد، مقایسه کنیم (مثلاً گرفتاریهای شغلی). اگر غیبت طولانی امام عصر علیه السلام نصف یا حتی ثلث اندازه‌ای که گرفتاری شغلی مان ناراحتمان می‌کند، پریشانمان کرده باشد، طبیعتاً، در دعا برای رفع غیبت آن حضرت تا حدی توجه و اقبال خواهیم داشت و اگر چنین نباشد، باید فکر دیگری به حال خود کنیم.

{صفحه ۱۳۲}

دومین عامل مؤثر در اقبال قلبی: اعتقاد عمیق به تأثیر دعا در تعجیل فرج امام زمان علیه السلام است.

کسی که باور چندانی به تأثیر دعا در جلو انداختن ظهور آن حضرت ندارد، به طور طبیعی، اقبال چندانی برای دعا، برای تعجیل فرج ندارد. اگر کسی برای دعا نقش تعیین کننده و اصلی قائل باشد، خواه ناخواه، هنگام دعا روح و روانش متوجه آن است و هرگز با قلب بی توجه یا غافل زبان به دعا برای تعجیل فرج نمی‌گشاید.

کسی که بیماری دارد و به دنبال معالجه اوست، عوامل مختلف مؤثر در درمان او را می‌جوید و در میان آنها هر یک را که مؤثرتر بداند، با توجه و تلاش بیشتری، دنبال می‌کند. هر قدر اعتقادش به پزشک معالج و تشخیص و درمان او عمیق تر باشد، با اقبال قلبی کامل تری به نسخه پزشک دل می‌دهد و به آن عمل می‌کند. حال اگر همین اعتمادی که به تأثیر درمان پزشک دارد، به دعا برای شفای بیمارش داشته باشد، همان قدر اقبال قلبی را در دعاهایش برای بهبودی آن بیمار خواهد داشت. اگر اعتماد به تأثیر دعا در شفای بیمار ضعیف شود، اقبال قلبی او در هنگام دعا کمتر، و اگر این باور قوی گردد، آن اقبال قلبی هم بیشتر خواهد شد.

۳- رقت قلب

ائمه علیهم السلام به این حقیقت تذکر داده اند که قلب انسان همیشه در یک حال نیست؛ گاهی حال رقت دارد و گاهی حال قساوت. امّا حتی کسانی که عموماً و در بیشتر اوقات رقت قلب ندارند، گاهی پیش می‌آید که دلشان می‌شکند و رقت قلب را تجربه می‌کنند.

{صفحه ۱۳۳}

بنابراین، هرکسی، در زمانهایی، رقت قلب دارد که اگر قدر آن را بداند، می‌تواند در همان حال، برای تعجیل فرج مولای غریبش دعا کند.

انسانها از جهت رقت قلب برای امام زمان علیه السلام و دعا برای فرج ایشان مختلف اند. گروهی چنان ارتباط روحی قوی با امامشان دارند که کمترین سخنی از گرفتاریهای آن حضرت، دلشان نرم و رقیق می‌شود. اینها مشکل چندانی برای به دست آوردن رقت قلب و دعا برای امام زمانشان ندارند.

گروهی دیگر تعلقاتی در زندگی دارند که با یادآوری آنها یا از دست دادن آن تعلقات، به رقت قلب می‌افتند. گروهی دیگر یا حتی همان دسته، به خاطر حبّ و علاقه به اهل بیت علیهم السلام در جشنها و یا در مصائب آنها دلشان به رقت می‌آید. چه خوب است شیعیان از این نکته غافل نباشند و از حال و هوای معنوی خود بهره ببرند و برای جلو انداختن ظهور امام عصر علیه السلام دعا کنند. به خصوص اگر در مجلسی ذکر مصیبت امام حسین علیه السلام به میان آمد، حتماً به دعا برای تعجیل فرج امام زمان علیه السلام منتهی گردد.

۴- تحصیل تقوا و تهذیب نفس

یکی از شرایط لازم برای اجابت دعا، تقوای دعاکننده و پاک بودن نفس او از آلودگی گناهان است. برخی از روی نادانی، چنین می‌پندارند که ارتباطی بین اجابت دعاهایشان با سلامت و پاکی قلبشان وجود ندارد و ممکن نمی‌دانند که به سبب ارتکاب برخی گناهانشان، دعاهایشان در حقّ مولایشان بی‌فایده باشد. گاهی نه تنها دعاکننده اهل ورع و پرهیز از گناهان نیست، بلکه هنگام دعا برای امام زمان علیه السلام هم

{صفحه ۱۳۴}

مرتکب گناه می‌شود (مثلاً دعا برای تعجیل فرج با موسیقی غنایی یا اختلاط نامحرمان همراه می‌شود)! دعا به پیشگاه خداوند یک عبادت بسیار ارزشمند است و باید مواظب بود که با معصیتی آلوده نشود و خدای نکرده به ابتذال کشیده نشود.

۵- به عهده نداشتن حقّ الناس

حقّ الناس بر گردن انسان دو گونه است: یا امرار معاش انسان از راه حلال نباشد که در این صورت، لقمه‌ای که می‌خورد حلال نیست؛ یا اینکه دین و بدهی به دیگری داشته باشد که از آن در احادیث، به مظلّمه تعبیر شده است. اینها هر دو مانع استجابت دعاست.

کسی که با عنایت خاصّ و یا یتّ عرض ارادت به ساحت مقدّس مولاش، برای تعجیل فرج ایشان دعا می‌کند، قطعاً نسبت به مسأله حقّ الناس بی‌تفاوت نبوده، در حساب و کتاب مالی سهل‌انگار نیست.

۶- معرفت به امام عصر علیه السلام و شکر نعمت وجود ایشان

می‌دانیم که بزرگ‌ترین و مهم‌ترین نعمت الهی، وجود مقدّس امام عصر علیه السلام است. آیا ما چنان که شایسته این نعمت الهی است، به ایشان معرفت داریم؟

با کمال شرمندگی، می‌بینیم که برخی از دوستان آن حضرت، همانها که در جشنهای میلاد ایشان شادی می‌کنند، در عمل، نعمتهای مادی و شخصی خود را در زندگی، بر نعمت معرفت به امامشان ترجیح می‌دهند. علت این امر، عدم شناخت صحیح و

کافی از بزرگ‌ترین

{صفحه ۱۳۵}

نعمت خداوند (وجود مقدّس حضرت ولی عصر علیه السلام) می باشد که این عدم معرفت - که نتیجه اش ادا نکردن شکر قلبی است - به مراتب بعدی شکرگزاری، یعنی شکر زبانی و عملی هم آسیب جدی می زند؛ چون روح این دو رتبه، همان شکرگزاری قلبی کردن است.

۷- الحاح و اصرار و دوری از سستی

اشاره

خداوند می خواهد که بندگانش بر در خانه او اصرار ورزند و از گدایی خسته نشوند. ممکن است چیزی را از خدا بخواهیم و خواسته ما برآورده نشود؛ اما ممکن است اگر در مورد آن اصرار ورزیم، حاجتمان داده شود. البتّه همان طور که اصل دعا کردن در حال و انگیزه می خواهد، اصرار و الحاح در آن هم معمولاً برخاسته از حال و انگیزه درونی دعا کننده است.

عوامل مؤثر در پیدایش حالت اصرار در دعا

عواملی بر اصرار شخص در دعا مؤثر است. یکی از آنها مهم بودن آن چیز است. اگر رسیدن به خیری برای انسان مهم باشد، بدون نیاز به توصیه و سفارش، خود به خود، بر آن اصرار می ورزد. عامل دیگری که در اصرار مؤثر است، اعتماد دعاکننده به تأثیر اصرار در تحقق خواسته اش می باشد.

در دعا برای فرج امام زمان هم باید به این دو نکته توجه داشته باشیم؛ یکی اینکه ظهور امام عصر علیه السلام برای ما مهم باشد و دیگر اینکه اصرار خود را در دعا مؤثر بدانیم.

تحقق عامل اول به میزان معرفت ما به مقام آن حضرت نزد

{صفحه ۱۳۶}

خداوند بستگی دارد. هرچه معرفت ما به ایشان بیشتر شود، اهمیت ظهور و فرج امام زمان علیه السلام برای ما بیشتر می شود و همین باعث اصرار ما در دعا بر فرج ایشان می گردد.

برای تحقق عامل دوم، باید آیات و روایات مربوط به تأثیر اصرار در دعا و اجابت زودتر را مطالعه کنیم.

شیوه های اصرار در دعا

۱- اصرار در کمیت دعا

تکرار دعا در مکان ها و زمان ها و شرایط مختلف. این جنبه اصرار، به کمیت و تعداد دعاها مربوط می شود. ساده ترین مثال که برای این نوع اصرار در دعا برای تعجیل فرج می توان ذکر کرد، دعای صلوات به پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و آل او علیهم السلام همراه با درخواست فرج برای ایشان و لعن دشمنان ایشان است:

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ عَجِّلْ فَرَجَهُمْ وَ الْعَنِ أَعْدَاءَهُمْ.

۲- اصرار در کیفیت دعا

جنبه دوم به کیفیت دعا کردن انسان برمی گردد. به طور کلی خواسته های مادی و دنیوی را صرف نظر از ابعاد معنوی و اخروی آن، نمی توان و نباید با چنین اصراری از خدا طلب کرد. چون ممکن است خیر دعاکننده در تحقق آن نباشد. اما در اموری مثل تعجیل در فرج امام عصر علیه السلام که محبوب خدا و اولیای اوست، اصرار و الحاح ورزیدن {صفحه ۱۳۷}

مطلوب و پسندیده است. البته باید توجه داشته باشیم که اصرار کردن در مورد آن نباید همراه با تعیین ضرب الاجل قطعی باشد. از نشانه های کیفیت بالا در اصرار، در مورد ذیل است:

الف: قسم دادن خدا در دعا

ب: متوسل شدن به آبرومندان در گاه خدا (در این زمینه می توانید به دعای عبرات رجوع کنید)(۱)

۸- بکاء، ضجّه، تضرّع و ابتهاج

اشاره

یکی از آداب مؤثر در اجابت دعا، داشتن حال گریه و ضجّه است. گریه معمولاً به صورت مصنوعی، ایجاد نمی شود و برای پیدایش این حالت، شخص باید قبل از هر چیز، دل را جلا و صفا دهد و رابطه قلبی خود را با امام زمان علیه السلام استحکام بخشد و محبت آن حضرت را در دل قوی سازد. هر عملی که موجب ازدیاد محبت به ایشان شود، حال گریه را در انسان تقویت می کند.

چگونگی پیدایش حال ضجّه و تضرّع

برخی زمینه سازیهایی که در مورد گریه برای حضرت ولی عصر بیان شد، اگر شدید شود، می تواند به ضجّه و تضرّع هم منتهی شود.

از مؤثرترین راهها برای ایجاد این حال، تلاش برای بالا بودن معرفت و محبت به آن حضرت از طریق انجام وظایف و تکالیفی است

*****

۱- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب الالحاح، ح ۴.

- غررالحکم و دررالکلم، ح ۳۷۵۸.

- مناجات منتظرات، ج ۱، فصل ۵.

{صفحه ۱۳۸}

که یک منتظر فرج در زمان غیبت مولا-یش دارد. آشنایی با این وظایف و تکالیف خود یک وظیفه است. لذا مطالعه کتبی که در این زمینه تألیف شد، جزء وظایف منتظران است.

هر قدمی که شخص در این مسیر برمی دارد، باعث می شود قدم بعدی را با آگاهی بیشتری بردارد و هرچه با وظایف خود بیشتر آشنا می شود، خواهد دید که بر محبت و ارادتش به مولا افزوده می گردد و به آنجا خواهد رسید که حال بکاء و ضجّه در فراق محبوب، بدون هیچ تکلفی، برایش حاصل می شود.

۹- دعا در حالات مختلفی که وعده اجابتش داده شده

در مورد بعضی افراد یا حالات خاصی از دعاکنندگان، به طور خاص، وعده اجابت دعا داده شده است. در اینجا به ده مورد از این

شرایط اشاره می‌کنیم:

الف) دعای فرد مؤمن در حقّ برادر مؤمنش وقتی که به خاطر اهل بیت علیهم السلام به او مساعدت و کمکی کرده باشد. در این صورت، دعای خیر انسان برای برادر دینی اش که به او احسان کرده، مستجاب است. پس دعای مؤمن در حقّ خود اهل بیت علیهم السلام - که همه نیکیها و خیرات از ایشان به او رسیده - به طریق اولی، مستجاب خواهد بود و ما اگر برای امام عصر علیه السلام دعای خیر کنیم در حقیقت، برای همه اهل بیت علیهم السلام دعا کرده ایم.

ب) دعای دیگری که به فرمایش امیرالمؤمنین علیه السلام مردود نمی‌شود، دعای فرزند نیکوکار در حقّ پدرش است. (۱)

*****

۱- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۴۲۳، ح ۴۰ به نقل از الارشاد مفید.

{صفحه ۱۳۹}

به تصریح احادیث، امام زمان علیه السلام پدر دلسوز و مهربان بر رعیت خود هستند. (۱) و حقّ ایشان بر فرزندان خود از حقّ هر پدر دیگری بر فرزندش، بیشتر و بالاتر است. حال اگر یکی از فرزندان در حقّ این پدر، احسان و نیکی کرده باشد، چه خوب است که متوجّه این معنا باشد و از وعده اجابت دعا - که خدا به او داده - برای امام زمانش استفاده کند و این فرصت را خرج ایشان کند.

ج) دعای دیگری که وعده اجابتش داده شده، دعای عمره گزار (معتمر) و حج گزار (حاج) است. (۲)

این دو مهمانان ویژه خدایند و باید بدانند که چه فرصتی برای دعا در حقّ مولایشان دارند و آن را صرف دعا برای ایشان کنند.

د) در دعای دیگری که به فرموده امام هفتم علیه السلام رد نمی‌شود، دعای روزه دار در هنگام افطار است. (۳)

کسی که یک روز را به خاطر اطاعت از امر خداوند روزه گرفته، در وقت افطار، پاداشی از جانب پروردگارش دارد و آن اجابت دعایش است. چه زیباست که انسان قدرشناس این پاداش را تقدیم به مولای خود کند و برای تعجیل فرج ایشان دعا کند و قطعاً اگر این مولای مهربان ببیند که یکی از دوستانش جایزه دریافتی خود را به ایشان تقدیم کرد، بهترین پاداشها و جوایز را از خداوند برای این دوست خود طلب خواهد کرد. (۴)

*****

۱- اصول کافی، کتاب الحجّه، ح ۱.

۲- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۳۵۴، ح ۱ به نقل از امالی صدوق.

۳- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۳۶۰، ح ۲۱ به نقل از الدعوات راوندی.

۴- بحارالانوار، ج ۸۱، ص ۲۱۷، ح ۱۰ به نقل از ثواب الاعمال.

{صفحه ۱۴۰}

ه) دعای فرد بیمار (به خصوص در حقّ کسی که به عیادت او می‌رود). (۱)

خداوند به تلافی درد و رنجی که بیمار تحمل می‌کند، به او وعده استجاب دعا داده است. آیا وقتی بیمار می‌شویم، توجّه داریم که فرصتی برای دعا در حقّ امام عصر علیه السلام را به دست آورده ایم؟ آیا می‌دانیم که طبق فرموده امیرالمؤمنین علیه السلام هر مؤمنی که مریض می‌شود، امام زمانش هم به خاطر بیماری او بیمار می‌شوند؟ (۲)

حال که این پدر مهربان در بیماری فرزندش چنان رنجور می‌شود که خود بیمار می‌گردد، آیا رسم انسانیت و مروّت نیست که آن فرزند در هنگام بیماری به فکر پدر و مولایش باشد و برای او دعا کند؛ به این امید که این دعا به آمین خود او مستجاب شود؟ با توجّه به اینکه شفای بیماران صرفاً به برکت اهل بیت علیهم السلام و صدقه سر امام عصر علیه السلام صورت می‌پذیرد. (۳)

و) یکی از دعاهایی که به اجابت آن وعده داده شده، دعا در غیاب برادر مؤمن است. امام باقر علیه السلام فرمودند که چنین دعایی

از جانب پروردگار محجوب نمی ماند و هر کس پشت سر مؤمنی برای او دعا کند، از جانب خداوند به او خطاب می شود: «و مانند آنچه خواسته ای برای خودت است.» (۴)

کدام برادر مؤمن را سراغ داریم که ایمانش از مولایمان بیشتر و

*****

۱- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب من تستجاب دعوته، ح ۱.

۲- بصائر الدرجات، جزء ۵، باب ۱۶، ح ۱.

۳- بحار الانوار، ج ۱۰۲، ص ۱۹۵.

۴- اصول کافی، کتاب الدعاء، باب من تستجاب دعوته، ح ۲.

{صفحه ۱۴۱}

کامل تر و حقوقش بر ما بیشتر باشد؟ حیف است که از این فرصت برای دعا در حقّ بهترین برادر غایب خود حضرت ولی عصر علیه السلام استفاده نکنیم.

(ز) از موارد دیگری که وعده اجابت دعا داده شده، وقتی است که به یک مؤمن فقیر کمک می شود. خداوند دعای آن نیازمند را مستجاب می سازد. (۱) با این ترتیب، هم مؤمن نیازمند و هم کسی که به او مساعدتی می کند، می توانند از این فرصت برای برآورده شدن حاجاتشان استفاده کنند.

(ح) دعای کودکی از امت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم که هنوز به تکلیف نرسیده و مرتکب گناه نشده است. (۲) بنابراین، ما می توانیم و باید که برای دعاهای کودکان امت اسلام حساب باز کنیم و برای برآورده شدن هر حاجتی و در صدر همه تعجیل فرج مولایمان از آنها بخواهیم دعا کنند. یا خود دعا کنیم و آنان آمین گویند.

(ط) دعای مسافر. (۳) این فرصتی است که معمولاً بی هیچ زحمتی، برای انسان فراهم می شود و ما باید به آن توجه داشته باشیم و از آن برای دعا در حقّ امام زمان علیه السلام و تعجیل فرجشان استفاده کنیم.

(ی) دعای قاری قرآن که به فرموده امام مجتبی علیه السلام مستجاب است یا سریع (عاجل) و یا در آینده (آجل). (۴)

*****

۱- بحار الانوار، ج ۹۳، ص ۳۶۰، ح ۲۰، به نقل از الجواهر کراچکی.

۲- همان، ص ۳۵۷، ح ۱۴، به نقل از صحیفه الرضا علیه السلام.

۳- همان، ص ۳۵۸، ح ۱۷، به نقل از نوادر الزاوندی.

۴- همان، ص ۳۱۳، ح ۱۷، به نقل از الدعوات راوندی.

{صفحه ۱۴۲}

۱۰- نیابت از زندگان و مردگان

اشاره

یکی از آدابی که رعایت آن در دعا برای حضرت ولی عصر علیه السلام تأثیر به سزایی در اجابت دارد، دعا به نیابت از اهل ایمان است. در نیابت از دیگری، فرقی بین زنده و مرده نیست و اگر از جانب تعداد زیادی نیابت کنیم، بهره و حظّ هر یک، کمتر از وقتی که فقط از یک نفر نیابت کنیم، نمی شود. با این ترتیب، می توانیم بسیاری از عبادتهای مستحبی خود، از جمله دعا را به نیابت از

تعداد زیادی زن و مرد مؤمن انجام دهیم تا هم آنها را در عبادت خود شریک کنیم و هم به خاطر آبرویی که حداقل برخی از آنها نزد خداوند دارند، دعایمان زودتر به اجابت رسد.

پس اگر می‌خواهیم دعای ما برای مولایمان هم برای خودمان بیشتر فایده داشته باشد و هم خیر بیشتر به دیگران و خود امام عصر علیه السلام برساند، خوب است که در دعاهایمان دیگران را شریک کنیم و به نیابت از آنان دعا کنیم:

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى حُجَّتِكَ وَوَلِيِّكَ وَالْقَائِمِ فِي خَلْقِكَ صَلَاةً نَامِيَةً بَاقِيَةً تُعَجِّلُ بِهَا فَرَجَهُ وَتَنْصُرُهُ بِهَا وَتَجْعَلُنَا مَعَهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ. خدایا بر حجّت و ولایت و قیام کننده در میان آفریدگانت، درود بفرست؛ درودی بالنده و پایدار که به سبب آن، در فرج ایشان، تعجیل فرمایی و یاری اش کنی و ما را در دنیا و آخرت با او همراه گردانی.

{صفحه ۱۴۳}

الف - دعاهای غیر مأثور

نکته اول اینکه ما مجازیم به هر زبانی خداوند را بخوانیم و از او طلب حاجت کنیم. تنها شرط مهم این کار آن است که عبارات ما دالّ بر تشبیه پروردگار (به مادیات و اجسام) نشود.

نکته دوم اینکه گاهی دعای غیر مأثور با کیفیت بالا، نسبت به دعای مأثور بی کیفیت ارزش بیشتری پیدا می‌کند. منظور ما از تعبیر کیفیت در این جا توجه قلبی است. زراعه از امام صادق علیه السلام در این زمینه نقل کرده است که:

از امام صادق علیه السلام خواستم تا دعایی به من تعلیم فرماید.

{صفحه ۱۴۷}

ایشان فرمودند:

بهترین دعا آن چیزی است که به زبانت جاری شود. (۱)

ب - دعاهای مأثور

اولاً پرواضح است که هیچ کس در نحوه بندگی خدا و خواندن او نمی‌تواند از ائمه علیهم السلام سبقت بگیرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم به امیرالمؤمنین علیه السلام فرمودند:

... فرشتگان به خاطر تسبیح ما، [خدا را] تسبیح کردند... پس به سبب ما به معرفت [توحید] خدای متعال و تسبیح و تهلیل و تحمید او هدایت شدند. (۲)

ثانیاً فضایل و ثواب های زیادی برای ادعیه مأثور وارد شده است.

پس می‌توان گفت دعاهای مأثور بر غیر مأثور، فضیلت دارد. حال برای آنکه این مطلب با قسمت قبل قابل جمع باشد باید بگویم بهترین دعاها، دعاهای مأثوری هستند که با توجه قلبی خوانده شوند.

فصل ۹: دعای مأثور و غیر مأثور برای امام زمان علیه السلام

اشاره

به طور کلی دعاهای ما دو گونه هستند:

۱- دعاهای غیر مأثور که شامل دعاهای غیر معصومان - به هر زبانی - می‌شود.

۲- دعا‌های مأثور که عین متن دعا از معصومان علیهم السلام به ما رسیده است.

اهتمام ائمه طاهرین علیهم السلام به دعا در حق امام عصر علیه السلام

در کتاب‌های روایی ما دعا‌های بسیاری از ائمه علیهم السلام نقل شده که برای تعجیل در فرج امام زمان علیه السلام می باشد. هم چنین در عموم آنها سلام و صلوات بر آخرین حجت الهی، فرستاده شده است.

حال این سؤال پیش می آید که: دعا برای تعجیل فرج امام دوازدهم در زمان پیش از تولد ایشان چه معنایی دارد؟

*****

۱- وسائل الشیعه، ج ۴، ص ۱۱۷۱، باب ۶۲، ح ۱. همچنین مکیال المکارم، ج ۲، ص ۶۰.

۲- کمال الدین، باب ۲۳، ح ۴.

{صفحه ۱۴۸}

پاسخ این است که امامان پیشین با توجه به پیشگویی‌های پیامبر از طولانی شدن غیبت آخرین وصی و مشکلات مؤمنان آخرالزمان، برای تعجیل در فرج فرزندشان دعا می کردند.

حتی خود امام عصر علیه السلام نیز از این قاعده مستثنی نیستند و برای فرج خودشان بارها دعا کرده اند.

گزیده ای از دعا‌های مأثور در حق امام عصر علیه السلام

۱- دعا در قنوت نمازها. (۱)

۲- دعا در قنوت نماز وتر. (۲)

۳- دعا (اللهم اصلح...) در قنوت نماز جمعه. (۳)

۴- دعا در حال سجده. (۴)

۵- دعا در تعقیبات مشترکه نمازها. (۵)

۶- دعا در تعقیب نماز ظهر. (۶)

۷- دعا در تعقیب نماز عصر. (۷)

۸- دعا در تعقیب نماز صبح و ظهر. (۸)

*****

۱- مهج الدعوات، ص ۱۵۰ و ۱۵۱، همان، ۱۵۳.

۲- بحارالانوار، ج ۸۷، ص ۱۹۸، ح ۶ به نقل از امالی صدوق.

۳- بحارالانوار، ج ۸۹، ص ۲۵۱، ح ۶۹ به نقل از المصباح.

۴- کمال الدین، باب ۴۲، ح ۲.

۵- مکیال المکارم، ج ۲، باب ۶، ص ۲ تا ۱۴، و نیز همان، ص ۷، ح ۱۰۴۸ به نقل از جمال الصالحین. و مکارم الاخلاق، ص ۲۸۴،

بحارالانوار، ج ۸۶، ص ۶۱، ح ۶۹ به نقل از اختیارابن الباقی.

۶- همان، ص ۶۲، ح ۱، به نقل از فلاح السائل.

۷- همان، ص ۸۱، ح ۸، به نقل از فلاح السائل.

۸- همان، ص ۷۷، ح ۱۱، به نقل از جنة الامان.

{صفحه ۱۴۹}

- ۹- دعا در تعقیب دو رکعت اول نماز شب. (۱)
- ۱۰- دعا در صبح و شام. (۲)
- ۱۱- دعای عهد در هر صبح. (۳)
- ۱۲- دعا در شب و روز جمعه. (۴)
- ۱۳- دعا در عصر روز دوشنبه و پنج شنبه. (۵)
- ۱۴- دعا در روز عید غدیر. (۶)
- ۱۵- دعای ندبه در چهار عید. (۷)
- ۱۶- دعا در عید فطر و قربان. (۸)
- ۱۷- دعا در روز عرفه. (۹)
- ۱۸- دعا در ماه مبارک رمضان. (۱۰)
- ۱۹- دعا در شب و روز نیمه شعبان. (۱۱)

*****

۱- بحار الانوار، ج ۸۷، ص ۲۴۵، ح ۵۵، به نقل از مصباح المتهجد.

۲- مکیال المکارم، ج ۲، ص ۲۷ و احتجاج طبرسی، ج ۲، ص ۳۲۳ و اصول کافی، کتاب الدعاء، باب القول عند الاصبح والامساء، ح ۲۳.

۳- بحار الانوار، ج ۱۰۲، ص ۱۱۱ به نقل از مصباح الزائر.

۴- بحار الانوار، ج ۸۶، ص ۶۲ به نقل از فلاح السائل.

۵- جمال الاسبوع، ص ۱۱۷، محاسبه النفس، ۲۲-۲۴، کنز الدقائق، ج ۵، ص ۳۳۴.

۶- بحار الانوار، ج ۹۸، ص ۳۱۹ و ۳۲۱ به نقل از اقبال الاعمال.

۷- پیوند معنوی، ص ۱۹۷.

۸- مکیال المکارم، ج ۲، ص ۳۵، اقبال الاعمال، ج ۱، ص ۲۸۰ و ۲۸۴.

۹- بحار الانوار، ج ۹۸، ص ۲۳۴ و ۲۴۵ و ۲۵۵ به نقل از اقبال الاعمال و صحیفه سجادیّه، دعای ۴۷.

۱۰- بحار الانوار، ج ۹۷، ص ۳۳۲ به نقل از اقبال الاعمال، و نیز اقبال الاعمال، ج ۱، ص ۵۸، دعای افتتاح، و نیز بحار الانوار، ج ۹۸، ص ۲۴ و ۲۸ و ۳۴ و ۳۷ و ۴۹ و ۱۰۴ به نقل از اقبال الاعمال.

۱۱- المصباح المتهجد، ص ۷۷۳.

{صفحه ۱۵۰}

۲۰- دعا در روز دحو الارض. (۱)

۲۱- دعا در روز عاشورا. (۲)

۲۲- دعا در مسجد الحرام. (۳)

۲۳- دعا در سرزمین عرفات. (۴)

۲۴- دعا در حرم مطهر سامرا و سرداب. (۵)

۲۵- دعا در حرم مطهر رضوی. (۶)

۲۶- دعا در مساجد کوفه و سهله. (۷)

۲۷- دعا‌های غیر مقتید به زمان یا مکان خاص:

الف- صلوات بر حضرت زهرا علیها السلام. (۸)

ب- دعای امام رضا علیه السلام. (۹)

ج- صلوات ابوالحسن ضرباب اصفهانی. (۱۰)

د- دعای امام باقر علیه السلام. (۱۱)

*****

۱- البلد الامین، ص ۲۴۳.

۲- بحار الانوار، ج ۱۰۱، ص ۳۰۳ تا ۳۰۷ و ۳۰۹ و ۳۱۱، به نقل از المصباح شیخ طوسی.

۳- کمال الدین، باب ۴۳، ح ۹ و ۱۰، بحار الانوار، ج ۹۹، ص ۱۹۵، ح ۷ به نقل از کمال الدین.

۴- اصول کافی، کتاب الحجّه، باب فی الغیبه، ح ۱۲، نحوه استدلال در کتاب «راز پنهانی و رمز پیدایی»، ص ۳۰ آمده است.

۵- مهج الدعوات، ص ۵۲۴، کامل الزیارات، باب ۱۰۳، ح ۱، بحار الانوار، ج ۱۰۲، ص ۷۱، ص ۱۰۳، به نقل از مصباح الزائر.

۶- کامل الزیارات، باب ۱۰۲، ح ۲.

۷- بحار الانوار، ج ۱۰۰، ص ۳۹۰، ح ۱۴ به نقل از امالی صدوق، همان، ص ۴۳۶، ح ۷.

۸- جمال الاسبوع، ص ۲۹۷.

۹- همان، ص ۳۰۷ تا ۳۱۴.

۱۰- همان، ص ۳۰۱.

۱۱- مهج الدعوات، ص ۵۹۸ تا ۶۰۰.

{صفحه ۱۵۱}

فهرست منابع

۱- قرآن کریم.

۲- البلد الامین، تقی الدین ابراهیم بن علی عاملی کفعمی، چاپ سنگی.

۳- ابواب الجنّات فی آداب الجمعات (آئین جمعه)، سید محمّد تقی موسوی اصفهانی، قم: مدرسه الامام المهدي عليه السلام، ۱۳۶۳ شمسی.

۴- الاحتجاج، ابو منصور احمد بن ابی طالب الطبرسی، نجف اشرف، دار النعمان، ۱۳۸۶ قمریم.

۵- الارشاد، شیخ مفید، قم: کنگره جهانی هزاره شیخ مفید، ۱۴۱۳ قمری.

۶- اقبال الاعمال، سید بن طاووس، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۷ شمسی.

۷- اقرب الموارد، سعید شرتونی.

۸- البرهان فی تفسیر القرآن، سید هاشم حسینی بحرانی، قم: دارالکتب العلمیه، ۱۳۳۴ شمسی.

۹- التفسیر، ابو نصر محمّد بن مسعود بن عیاش سمرقندی، تهران: المکتبه العلمیه الاسلامیه، ۱۳۸۰ قمری.

۱۰- التوحید، شیخ صدوق، بیروت: دارالمعرفه.

{صفحه ۱۵۳}

- ۱۱- التّهذیب، شیخ طوسی، تهران: دارالکتب الاسلامیّه، ۱۳۶۲ شمسی.
- ۱۲- بحار الانوار، محمد باقر مجلسی، تهران: المکتبه الاسلامیّه، ۱۳۹۷ قمری.
- ۱۳- بصائر الدّرجات، ابو جعفر محمد بن حسن صفّار، بیروت: مؤسسه النعمان، ۱۴۱۲ قمری.
- ۱۴- پیوند معنوی با ساحت قدس مهدوی، صدرالاسلام همدانی، تهران: انتشارات بدر، ۱۳۶۱ شمسی.
- ۱۵- تفسیر کنز الدّقائق و بحر الغرائب، شیخ محمّد بن محمّد درضا قمی مشهدی، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۶۷ شمسی.
- ۱۶- تفسیر نورالثقلین، عبد علی بن جمعه العروسی الحویزی، قم: المطبعة العلمیّه، ۱۳۸۲ قمری.
- ۱۷- تنبیه الخواطر و نزهة النّواظر، ورام بن ابی فراس، قم: مکتبه الفقیه (افست نسخه دارالتعارف بیروت، ۱۳۷۶ قمری).
- ۱۸- ثواب الاعمال و عقاب الاعمال، شیخ صدوق، قم: انتشارات اخلاق، ۱۳۷۷ شمسی.
- ۱۹- جمال الاسبوع بکمال العمل المشروع، سید ابن طاووس، تهران: آفاق، ۱۳۷۱ شمسی.
- ۲۰- حدیث بندگی و دلبردگی، عبدالکریم سروش، تهران: مؤسسه فرهنگی صراط، ۱۳۷۸ شمسی.
- ۲۱- حدیث دو سفیر، سید مجتبی بحرینی، تهران: مرکز فرهنگی انتشاراتی منیر، ۱۳۸۳ شمسی.
- ۲۲- راز پنهانی و رمز پیدایی، دکتر سید محمد بنی هاشمی، تهران: انتشارات نیک معارف، ۱۳۸۴ شمسی.
- ۲۳- سلوک منتظران، دکتر سید محمد بنی هاشمی، تهران: مرکز فرهنگی انتشاراتی منیر، ۱۳۸۳ شمسی.
- ۲۴- سه ساله درباره حجّه بن الحسن العسکری (عج)، محمد باقر مجلسی، با مقدمه سید محمود میردامادی، اصفهان، کانون پژوهش، ۱۴۱۶ قمری.
- {صفحه ۱۵۴}
- ۲۵- شرح فصوص الحکم (متن: ابن عربی، شرح: قیصری)، انتشارات بیدار، ۱۳۶۳ شمسی.
- ۲۶- صحیفه کامله سجادیّه، امام زین العابدین علیه السلام، دفتر نشر الهادی، ۱۳۷۶ شمسی.
- ۲۷- صحیفه مهدیّه، ترجمه محمد حسین رحیمیان، قم: دارالثقلین، ۱۳۷۹ شمسی.
- ۲۸- العروة الوثقی، سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، تهران: المکتبه العلمیّه الاسلامیّه، ۱۳۵۸ شمسی.
- ۲۹- عیون اخبار الرضا علیه السلام، شیخ صدوق، تهران: انتشارات جهان.
- ۳۰- غرر الحکم و درر الکلم، عبدالواحد بن محمد آمدی، قم: دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۸ شمسی.
- ۳۱- الغیبه، ابن ابی زینب محمد بن ابراهیم نعمانی، تهران: مکتبه الصدوق.
- ۳۲- فرهنگ نوین (ترجمه قاموس العصری)، سید مصطفی طباطبایی، تهران: انتشارات کتابفروشی اسلامیّه، ۱۳۵۸ شمسی.
- ۳۳- فلاح السائل. سید ابن طاووس، قم: انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم.
- ۳۴- الکافی، محمد بن یعقوب کلینی، تهران: دارالکتب الاسلامیّه، ۱۳۴۸ شمسی.
- ۳۵- کامل الزیارات، جعفر بن محمد بن قولویه قمی، قم: نشر الفقه، ۱۴۱۷ قمری.
- ۳۶- کرامات الحسینیّه علیه السلام، جلد ۲، علی میرخلف زاده، قم: انتشارات مهدی یار، ۱۳۷۹ شمسی.
- ۳۷- کمال الدین و تمام النعمه، شیخ صدوق، تهران: دارالکتب الاسلامیّه، ۱۳۹۵ قمری.
- ۳۸- کنز الغنائم فی فوائد الدّعاء للقائم علیه السلام (همراه با «نور الابصار» و «سراج القبور»)، سید محمّد تقی موسوی اصفهانی، اصفهان: انتشارات مشعل، ۱۳۸۰ شمسی.
- ۳۹- لسان العرب، ابن منظور، بیروت: دار صادر، ۲۰۰۰ میلادی.

- ۴۰- اللّهُوف علی قتلی الطّفوف، سیّد ابن طاووس، تهران: انتشارات جهان، ۱۳۴۸ شمسی.
- ۴۱- مثنوی، جلال الدّین محمّد بلخی رومی، تهران: کتابفروشی اسلامیّه، ۱۳۳۸ شمسی.
{صفحه ۱۵۵}
- ۴۲- مجمع البحرین، طریحی، تهران: انتشارات المکتبه المرتضویّه، ۱۳۹۵ قمری.
- ۴۳- محاسبه النّفس، سیّد ابن طاووس، تهران: المکتبه المرتضویّه، ۱۳۵۱ شمسی.
- ۴۴- مرآة العقول، محمّد باقر مجلسی، تهران: دارالکتب الاسلامیّه، ۱۳۶۹ شمسی.
- ۴۵- مستدرک الوسائل، میرزا حسین نوری، قم: مؤسسه آل البيت علیهم السلام، ۱۴۰۸ قمری.
- ۴۶- المصباح، کفعمی، قم: انتشارات رضی، ۱۴۰۵ قمری.
- ۴۷- مصباح المتّهجد، شیخ طوسی، مؤسسه فقه الشّیعه، ۱۴۱۱ قمری.
- ۴۸- معانی الاخبار، شیخ صدوق، بیروت، دارالمعرفه، ۱۳۹۹ قمری.
- ۴۹- المعجم الوسیط، ابراهیم مصطفی و ...، استانبول، المکتبه الاسلامیّه، ۱۳۹۲ قمری.
- ۵۰- مفاتیح الجنان، شیخ عبّاس قمی.
- ۵۱- المفردات فی غریب القرآن، راغب اصفهانی، تهران: المکتبه المرتضویّه، ۱۳۷۳ قمری.
- ۵۲- مکارم الاخلاق، حسن بن فضل طبرسی، بیروت، مؤسسه الاعلمی للمطبوعات، ۱۳۹۲ قمری.
- ۵۳- مکیال المکارم، سیّد محمّد تقی موسوی اصفهانی، قم: المطبعة العلمیّه، ۱۳۹۷ قمری.
- ۵۴- من لا یحضره الفقیه، شیخ صدوق، قم: جامعه مدرّسین حوزة علمیه، ۱۴۱۳ قمری.
- ۵۵- منهاج الصّالحین، آیه الله سیستانی، قم: انتشارات ستاره، ۱۴۱۶ قمری.
- ۵۶- مهج الدّعوات، سیّد ابن طاووس، تهران: مؤسسه آفاق، ۱۳۸۰ شمسی.
- ۵۷- نجم الثّاقب، میرزا حسین نوری، قم: انتشارات مسجد مقدّس جمکران، ۱۳۷۷ شمسی.
- ۵۸- نهج البلاغه، صبحی صالح، بیروت: ۱۳۸۷ قمری.
- ۵۹- وسائل الشّیعه الی تحصیل مسائل الشّریعه، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۳۸۹ قمری.
{صفحه ۱۵۶}

دیگر آثار مؤلف

- ۱- گوهر قدسی معرفت
- ۲- معرفت امام عصر علیه السلام
- ۳- شمیم آشنایی
- ۴- آفتاب در غربت
- * شکر نعمت
- * نعمت آفتاب
- * غربت آفتاب
- * یاری آفتاب
- ۵- آشنای غریب

- ۶- سلوک منتظران
- ۷- راز پنهانی و رمز پیدایی
- ۸- پیمان غدیر
- ۹- بیعت با مهدی علیه السلام
- ۱۰- کتاب عقل (۳-۱)
- ۱۱- در ضیافت ضریح
- ۱۲- راه و رسم پای بوسی
{صفحه ۱۵۷}
- ۱۳- شب های بی قراری
- ۱۴- شش گوشه بهشت
- ۱۵- مناجات منتظران (۲-۱)
- ۱۶- سفری به خاکساری (۲-۱)
- ۱۷- سلسله درس های مهدویت ۱- معرفت و بندگی
- ۱۸- سلسله درس های مهدویت ۲- منزلت امام علیه السلام
- ۱۹- سلسله درس های مهدویت ۳- شناخت امام علیه السلام
- ۲۰- سلسله درس های مهدویت ۴- لوازم معرفت
- ۲۱- سلسله درس های مهدویت ۵- نعمت امام علیه السلام
- ۲۲- سلسله درس های مهدویت ۶- غربت امام عصر علیه السلام
- ۲۳- سلسله درس های مهدویت ۷- غیبت امام عصر علیه السلام
- ۲۴- سلسله درس های مهدویت ۸- راز غیبت
- ۲۵- سلسله درس های مهدویت ۹- رمز ظهور
- ۲۶- سلسله درس های مهدویت ۱۰- انتظار فرج
- ۲۷- سلسله درس های مهدویت ۱۱- برکات انتظار
- ۲۸- سلسله درس های مهدویت ۱۲- دعا و اجابت
- ۲۹- سلسله درس های مهدویت ۱۳- دعا غربت امام عصر علیه السلام
- ۳۰- سلسله درس های مهدویت ۱۴- کیفیت دعا
- ۳۱- کتاب توحید ۱ (اثبات صانع)
- ۳۲- کتاب توحید ۲ (معرفت خدا)
- ۳۳- پرتو خرد
- ۳۴- تربیت عقلانی (۳-۱): زیر چاپ
{صفحه ۱۵۸}

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

جَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱)

با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السلام): خدا رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیافزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می کنند

بنادر البحار- ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹

بنیانگذار مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهل بیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند.

مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

اهداف: دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.

از جمله فعالیتهای گسترده مرکز:

الف) چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی

ب) تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن همراه

ج) تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما، انیمیشن، بازیهای رایانه ای و ... اماکن مذهبی، گردشگری و ...

د) ایجاد سایت اینترنتی قائمیه www.ghaemiyeh.com جهت دانلود رایگان نرم افزار های تلفن همراه و چندین سایت مذهبی

دیگر

ه) تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای

و) راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی (خط ۰۲۳۵۰۵۲۴)

ز) طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و ...

ح) همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند مسجد جمکران و ...

ط) برگزاری همایش ها، و اجرای طرح مهد، ویژه کودکان و نوجوانان شرکت کننده در جلسه

ی) برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم و دوره های تربیت مربی (حضور و مجازی) در طول سال

دفتر مرکزی: اصفهان/خ مسجد سید/ حد فاصل خیابان پنج رمضان و چهارراه وفائی / مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان

تاریخ تأسیس: ۱۳۸۵ شماره ثبت: ۲۳۷۳ شناسه ملی: ۱۰۸۶۰۱۵۲۰۲۶

وب سایت: www.ghaemiyeh.com ایمیل: Info@ghaemiyeh.com فروشگاه اینترنتی: www.eslamshop.com

تلفن ۲۵-۲۳۵۷۰۲۳-(۰۳۱۱) فکس ۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱) دفتر تهران ۸۸۳۱۸۷۲۲ (۰۲۱) بازرگانی و فروش ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹ امور کاربران (۰۳۱۱)۲۳۳۳۰۴۵

نکته قابل توجه اینکه بودجه این مرکز؛ مردمی، غیر دولتی و غیر انتفاعی با همت عده ای خیر اندیش اداره و تامین گردیده و لی جوابگوی حجم رو به رشد و وسیع فعالیت مذهبی و علمی حاضر و طرح های توسعه ای فرهنگی نیست، از اینرو این مرکز به فضل و کرم صاحب اصلی این خانه (قائمیه) امید داشته و امیدواریم حضرت بقیه الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه الشریف توفیق روزافزونی را شامل همگان بنماید تا در صورت امکان در این امر مهم ما را یاری نمایند انشاءالله.

شماره حساب ۶۲۱۰۶۰۹۵۳، شماره کارت: ۶۲۷۳-۵۳۳۱-۳۰۴۵-۱۹۷۳ و شماره حساب شبا: IR۹۰-۰۱۸۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۶۲۱-۰۵۳-۰۶۰۹ به نام مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان نزد بانک تجارت شعبه اصفهان - خیابان مسجد سید

ارزش کار فکری و عقیدتی

الاحتجاج - به سندش، از امام حسین علیه السلام: - هر کس عهده دار یتیمی از ما شود که محنت غیبت ما، او را از ما جدا کرده است و از علوم ما که به دستش رسیده، به او سهمی دهد تا ارشاد و هدایتش کند، خداوند به او می فرماید: «ای بنده بزرگوار شریک کننده برادرش! من در کرم کردن، از تو سزاوارترم. فرشتگان من! برای او در بهشت، به عدد هر حرفی که یاد داده است، هزار هزار، کاخ قرار دهید و از دیگر نعمت‌ها، آنچه را که لایق اوست، به آنها ضمیمه کنید».

التفسیر المنسوب إلی الإمام العسکری علیه السلام: امام حسین علیه السلام به مردی فرمود: «کدام یک را دوست تر می داری: مردی اراده کشتن بینوایی ضعیف را دارد و تو او را از دستش می رهنانی، یا مردی ناصبی اراده گمراه کردن مؤمنی بینوا و ضعیف از پیروان ما را دارد، اما تو دریچه ای [از علم] را بر او می گشایی که آن بینوا، خود را بدان، نگاه می دارد و با حجت های خدای متعال، خصم خویش را ساکت می سازد و او را می شکند؟».

[سپس] فرمود: «حتماً رهانندن این مؤمن بینوا از دست آن ناصبی. بی گمان، خدای متعال می فرماید: «و هر که او را زنده کند، گویی همه مردم را زنده کرده است»؛ یعنی هر که او را زنده کند و از کفر به ایمان، ارشاد کند، گویی همه مردم را زنده کرده است، پیش از آن که آنان را با شمشیرهای تیز بکشد».

مسند زید: امام حسین علیه السلام فرمود: «هر کس انسانی را از گمراهی به معرفت حق، فرا بخواند و او اجابت کند، اجری مانند آزاد کردن بنده دارد».

مرکز تحقیقات و ترجمه

اصفهان

گام‌ها

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

